GARSIAUSIOS XXa. PABAIGOS KNYGOS

milan kundera

JUOKINGOS MEILĖS

milan kundera

JUOKINGOS MEILĖS

Iš čekų kalbos vertė
Almis Grybauskas

VILNIUS

UDK 885.0-3
Ku-183

Milan KUNDERA
SMĚŠNÉ LÁSKY
Atlantis, Brno, 1991

ISBN 9986-16-221-1

NIEKAS ČIA NESIJUOKS

1

– Įpilk dar slivovicos, – paprašė Klara ir aš mielai sutikau. Pretekstas butelį atkimšti nebuvo kuo nors ypatingas, tačiau jo būta: tądien gavau ne tokį jau menką honorarą už savo studiją, per keletą numerių spausdintą specialiame meno žurnale.

Jau vien tai, kad ji išspausdinta, nebuvo savaime suprantama, nes visas tekstas – dygliuotas ir polemiškas. Tad studiją atmetė žurnalas „Meninė mintis“, kurio redakcija barzdotesnė ir apdairesnė, tik paskui ją priėmė mažesnis konkuruojantis meno leidinys, kurio redaktoriai jaunesni ir ne tokie atsargūs.

Honorarą laiškanešys atnešė man į fakultetą, atnešė ir laišką, visai bereikšmį, ir rytą, savo naujojo dieviškumo apimtas, vos peržvelgiau jį. Dabar namie, artėjant vidurnakčiui ir butelio dugnui, ieškodamas pramogos paėmiau jį nuo stalo.

– „Gerbiamasis drauge, ir, jeigu leisite šitaip kreiptis, kolega! – skaičiau Klarai. – Atleiskite, kad aš, su kuriuo Jums neteko susitikti, rašau prašydamas, kad būtumėt toks malonus ir perskaitytumėt pridedamą straipsnį. Tiesa, asmeniškai nepažįstu Jūsų, tačiau gerbiu Jus kaip asmenį, kurio teiginiai, pastabos ir išvados taip sutampa su mano paties tyrinėjimų rezultatais, kad tiesiog apstulbau. Taip, nors ir lenkiuosi prieš Jūsų teiginius ir lyginamąją analizę, kuria Jūs tikriausiai pralenkiate mane, vis dėlto randu reikalą pabrėžti: mintį, kad čekų menas visada buvo arti liaudies, aš išsakiau dar prieš susipažindamas su Jūsų

straipsniu. Lengvai galėčiau tai įrodyti, nes esama ir liudytojų. Visa tai, beje, tik tarp kitko, nes Jūsų studija...“

Toliau ėjo nauji manojo reikšmingumo šlovinimai ir pats prašymas. Gal būčiau toks malonus ir parašyčiau recenziją apie jo straipsnį, tai būtų lektoriaus nuomonė žurnalui „Meninė mintis“, kuris jau daugiau nei pusmetį nenori pripažinti ir atmeta jo straipsnį. Jam sakę, kad mano nuomonė lems, tad dabar aš esąs vienintelė tyrinėtojo viltis, vienintelė šviesele jį gaubiančioj tamsoj.

Pasišaipėme iš pono Zatureckio, kurio tauri pavardė sužavėjo mus, pasišaipėme nepiktai, nes man skirti garbinimai, ypač gerai derantys su nuostabia slivovica, negalėjo nepaveikti. Ir visa taip suminkštino mane, kad tomis neužmirštamomis akimirkomis mylėjau visą pasaulį. Tiesa, iš viso pasaulio pirmiausia Klarą, nes ji sėdėjo priešais, o visas kitas pasaulis slypėjo už mano Vršovicų mansardos sienų. Kadangi neturėjau kuo atsidėkoti pasauliui, atsidėkojau bent Klarai. Apipyliau ją pažadais.

Klara buvo dvidešimtmetė, iš geros šeimos. Ką sakau, iš geros, – iš puikios šeimos! Jos tėvelis buvo banko direktorius ir šeštąjį dešimtmetį kaip stambiosios buržuazijos atstovas buvo iškeldintas toli už Prahos, į Čelakovicų kaimą. Dukrelės anketa buvo sugadinta, ji sėdėjo prie siuvamosios mašinos didžiuliame fabrike Prahoje. O dabar aš sėdėjau priešais ir stengiausi pelnyti jos palankumą lengvabūdiškai taukšdamas apie privalumus darbo, kurį žadėjau rasti jai, savo draugų padedamas. Tvirtinau, kad tokia žavinga mergina neturėtų žudyti savo grožio siuvykloje, ir nusprendžiau, kad jai reikėtų tapti manekene.

Klara neprieštaravo, ir mudu praleidome naktį puikiai suprasdami vienas kitą.

2

Žmogus žengia per dabartį užrištomis akimis. Jis gali tik nujausti ir spėlioti, ką išgyvenąs. Tik paskui jam bus nurišta nuo akių skarelė ir jis, žvilgtelėjęs į praeitį, supras, *ką* nugyvenęs ir kokią tai turėjo prasmę.

Tariausi tą vakarą geriąs už savo sėkmę ir nė nenutuokiau, jog tai iškilmingas mano pražūties vernisažas.

Kadangi nieko nenutuokiau, kitą dieną atsibudau kuo geriausiai nusiteikęs ir kolei Klara laiminga alsavo šalia, siektelėjau prie laiško pridėto straipsnio, atsainiai perskaičiau jį lovoje.

Vadinosi „Mykolas Alešas – čekų piešinio meistras“ ir išties nebuvo vertas nė to neatidaus pusvalandžio. Tiesiog kaip pakliuvo suverstų akivaizdybių rinkinys, į kurį nepasistengta įsprausti nė vienos savo minties.

Visiškai aišku, kad čia kvailio darbas. Pagaliau netgi daktaras Kalousekas, „Meninės minties“ redaktorius (šiaip jau nepaprastai atgrasus tipas), dar tą pačią dieną patvirtino tai, paskambinęs man į fakultetą:

– Klausyk, gavai ten tokio Zatureckio traktatą?.. Tai parašyk. Jau penki lektoriai sukirto, o jis vis lenda į akis, dabar jam šovė į galvą, kad tik tu esi tikras autoritetas. Tai sukurpėk porą sakinių įrodydamas, kad ten nesąmonės, tu sugebi, gali būti kandus, ir turėsim šventą ramybę.

Bet kažkas many stojo piestu: kodėl kaip tik *aš* turiu būti pono Zatureckio budeliu? Ar redakcija man už tai moka? Dar nepamiršau, kad „Meninė mintis“ apsidrausdama atmetė mano straipsnį. O pono Zatureckio pavardė tvirtai siejosi su prisiminimais apie Klarą, slivovicą ir gražų vakarą. Ir galiausiai, – neneigsiu, tai visai žmogiška, – vieninteliu pirštu galėtum suskai-

čiuoti žmones, laikančius mane „tikru autoritetu“; tad kodėl dabar turėčiau netekt ir to vienintelio?

Pokalbį su Kalouseku baigiau kažkokiu nekonkrečiu sąmoju, kurį jis galėjo palaikyti sutikimu, o aš – išsisukimu, ir padėjau ragelį įsitikinęs, kad niekada nerašysiu apie pono Zatureckio straipsnį.

Vietoj to išsitraukiau iš stalčiaus popieriaus ir parašiau ponui Zatureckiui laišką, kuriame neišsakiau jokių straipsnio vertinimų ir išdėsčiau, kad mano pažiūros į devynioliktojo šimtmečio tapybą visuotinai pripažintos klaidingos ir ekscentriškos, todėl mano užtarimas – ypač „Meninės minties“ redakcijai – galėtų labiau pakenkti nei padėti; be to, apibėriau poną Zatureckį bičiuliškais žodžiais, iš kurių nebuvo įmanoma nepajusti palankumo.

Įmečiau laišką į pašto dėžutę ir iškart užmiršau poną Zatureckį. Tačiau ponas Zatureckis neužmiršo manęs.

3

Kartą, man jau baigiant paskaitą – dėstau fakultete tapybos istoriją – į duris pabeldė mūsų sekretorė ponia Marija, maloni pagyvenusi dama, kartais išverdanti man kavos ir nepageidaujamiems moteriškiems balsams telefonu atsakanti, kad manęs nėra. Įkišo galvą į auditoriją ir pasakė, kad manęs laukia kažkoks ponas.

Ponų aš nebijau, tad atsisveikinau su klausytojais ir žvaliai išėjau į koridorių. Tenai man nusilenkė nedidukas žmogelis aptrintu juodu kostiumu ir baltais marškiniais. Nepaprastai pagarbiai prisistatė esąs Zatureckis.

Pakviečiau svečią į tuščią kambarį, pasiūliau sėsti ir pradėjau guvų pokalbį apie viską, apie tai, kokia prasta šiemet vasa-

ra ir kokios parodos Prahoje. Ponas Zatureckis mandagiai pritarinėjo visiems mano tauškalams ir kartu stengėsi viską susieti su savo straipsniu apie Mykolą Alešą, kuris staiga visa savo regima substancija atsirado tarp mūsų kaip neatplėšiamas magnetas.

– Mielai parašyčiau apie jūsų darbą, – pagaliau ištariau, – bet jau paaiškinau laiške, kad niekas manęs nelaiko čekų devynioliktojo šimtmečio specialistu, o be to, aš kiek apsipykęs su „Meninės minties" redakcija, kuri mane laiko aršiu modernistu, todėl teigiama mano recenzija galėtų netgi pakenkti jums.

– O, jūs pernelyg kuklus, – paprieštaravo ponas Zatureckis, – esate toks žinovas, kaipgi galite taip blogai manyti apie save! Redakcijoje man sakė, kad viskas priklausys nuo jūsų vertinimo. Jeigu pritarsite, jie išspausdins mano straipsnį. Jūs – vienintelis mano išsigelbėjimas. Tai trejų metų studijų ir trejų metų darbo vaisius. Viskas dabar jūsų rankose.

Kokie lengvabūdžiai ir kokie nepatvarūs mūsų atsikalbinėjimai! Nežinojau, ką atsakyti ponui Zatureckiui. Dirstelėjau jam į veidą ir pastebėjau, kad į mane žvelgia ne tik maži, nekalti, senamadiški akinukai, bet ir galinga, gili statmena raukšlė kaktoje. Per trumpą aiškiaregystės akimirką nugara perbėgo šaltukas: toji atkakli susikaupimo raukšlė liudijo ne tik minties įtampą, įgytą kontempliuojant Mykolo Alešo piešinius, bet ir nepaprastai stiprią valią. Kiek laiko sutrikau ir nesusizgribau, ką atsakyti. Žinojau, kad recenzijos neparašysiu, bet dar žinojau, kad neturiu jėgų išsakyti tai į akis maldaujančiam žmogeliui.

Tad ėmiau linksmai šypsotis ir kažką neapibrėžtai žadėti. Ponas Zatureckis padėkojo ir pasakė greitai vėl užeisiąs. Šypsodamas lig ausų atsisveikinau su juo.

Po poros dienų jis iš tikrųjų užėjo. Mikliai išsisukau nuo jo, bet kitą dieną sužinojau, esą jis vėl ieškojęs manęs fakultete. Supratau, kad čia jau prasti popieriai. Greitai nuėjau pas ponią Mariją, reikėjo imtis skubių priemonių.

– Prašau jus, Marženka, jeigu anas ponas vėl ieškotų manęs, pasakyti, kad išvažiavau komandiruotėn į Vokietiją ir grįšiu tiktai po mėnesio. Ir kad žinotumėt: mano paskaitos būna antradieniais ir trečiadieniais, tad dabar paslapčiomis perkelsiu jas į ketvirtadienį ir penktadienį. Apie tai žinos tik studentai, niekam nesakykite ir netaisykite tvarkaraščio. Turiu pereit į pogrindį.

4

Ponas Zatureckis tikrai greitai vėl atėjo į fakultetą ieškoti manęs ir labai nusiminė, kai sekretorė pranešė jam, kad netikėtai išvažiavau į Vokietiją.

– Kaip gali būt! Ponas asistentas turi parašyti recenziją apie mane! Kaip jis galėjo taip imti ir išvažiuoti?

– Nežinau, – atsakė ponia Marija, – bet grįš po mėnesio.

– Dar vienas mėnuo... – nusiskundė ponas Zatureckis, – gal žinote jo adresą Vokietijoje?

– Nežinau, – atsakė ponia Marija.

Taip įgijau mėnesį ramybės.

Bet mėnuo prabėgo greičiau, nei tikėjausi, ir ponas Zatureckis vėl išdygo raštinėje.

– Ne, jis dar negrįžo, – pasakė jam ponia Marija ir po kiek laiko sutikusi mane gailiai pasiteiravo. – Tasai jūsų žmogutis vėl buvo čia, ką turėčiau jam pasakyti?

– Pasakykite, Marženka, kad Vokietijoje susigriebiau geltą ir dabar guliu Jenos ligoninėj.

– Ligoninėj! – sušuko ponas Zatureckis, kai po kelių dienų Marženka pranešė jam. – Neįmanoma! Juk ponas asistentas turi parašyti recenziją apie mane!

– Pone Zatureckí, – priekaištingai tarė sekretorė, – ponas asis-

tentas sunkiai susirgo ir guli ligoninėje kažkur užsienyje, o jūs galvojate tik apie savo recenziją.

Ponas Zatureckis sukumpęs išėjo, tačiau po keturiolikos dienų vėl pasirodė raštinėje.

– Pasiunčiau ponui asistentui registruotą laišką Jenos ligoninės adresu, ir laiškas buvo grąžintas!

– Aš kvanktelėsiu nuo to jūsų žmogelio, – kitą dieną prisipažino ponia Marija. – Jūs jau nepykit. Ir ką jam sakyti? Pasakiau, kad jau grįžote. Turite su juo pakalbėti pats.

Aš nepykau ant ponios Marijos. Ji padarė viską, ką galėjo. Ir anaiptol nesijaučiau pralaimėjęs. Jaučiausi nepagaunamas. Gyvenau apgaubtas paslapties. Paslapčiom skaičiau paskaitas ketvirtadieniais ir penktadieniais, o antradieniais ir trečiadieniais visada slapčia tūnojau vieno namo tarpuvartėj priešais fakultetą ir linksminausi stebėdamas poną Zatureckį, tykojantį manęs. Norėjau užsivožt katiliuką ir prisiklijuoti barzdą. Vaizdavausi esąs Šerlokas Holmsas, kaukėtasis Džekas, per miestą žingsniuojantis Nematomasis Žmogus, pats sau atrodžiau vaikėzas.

Tačiau vieną dieną ponui Zatureckiui pakyrėjo tykoti manęs ir jis užsipuolė ponią Mariją.

– Tai kada gi ponas asistentas dėsto?

– Tvarkaraštis iškabintas ten, – ponia Marija parodė sieną, kur ant didelės languotos lentos labai aiškiai buvo surašytos visos paskaitos.

– Tą aš žinau, – nesileido atstumiamas ponas Zatureckis. – Tačiau ponas asistentas nei antradieniais, nei trečiadieniais čia nepasirodo. Gal jis pranešė, kad serga?

– Ne, – sutriko ponia Marija.

Dabar žmogutis leidosi į ataką. Ėmė priekaištauti, kokia čia tvarka tame tvarkaraštyje. Ironiškai teiravosi, kaip ji galinti nežinoti, kur yra jų pedagogai. Įspėjo, kad jis skųsis. Pakėlė balsą. Paskelbė, kad skųsis ir ponu asistentu, kuris neateina skaityti paskaitų, nors privalo. Paklausė, ar yra rektorius.

Nelaimė, rektorius buvo.

Ponas Zatureckis pabeldė į jo duris ir įėjo. Po kokių dešimties minučių jisai grįžo į raštinę ir griežtai paklausė ponios Marijos mano adreso.

– Litomyšlis, Skalnikova, dvidešimt, – pasakė ponia Marija.

– Kaip – Litomyšlis?

– Prahoje ponas asistentas turi tiktai laikiną būstą ir nepageidauja, kad jis būtų nurodomas...

– Reikalauju nurodyti man draugo asistento Prahos adresą, – drebančiu balsu išrėkė žmogutis.

Ponia Marija visiškai prarado savitvardą. Ji išdavė jam mano mansardos adresą – vargingos mano slėptuvės, saldaus mano urvelio, kuriame turėjau būti užkluptas.

5

Taip, nuolatinė mano gyvenamoji vieta yra Litomyšlis. Tenai mano mama, draugai ir prisiminimai apie tėvą. Kai tik galiu, išvažiuoju iš Prahos, skaitau ir rašau namie, mažame mamos bute. Taip jau nutiko, kad mamos butas formaliai liko nuolatinė gyvenamoji vieta, o Prahoje taip ir nesugebėjau susirasti viengungiško butelio, kaip derėtų, tad gyvenau mažoje nuomojamoje Vršovicų mansardoje, kurios egzistavimą slėpiau kiek įmanoma, niekur jos nenurodydamas, kad išvengčiau nepageidaujamų svečių susitikimų su visokiomis mano mansardos gyventojomis arba lankytojomis.

Negaliu neigti, kad būtent dėl to mano reputacija šiame name nebuvo pati geriausia. Kartais, išvažiuodamas į Litomyšlį, užleisdavau kambarėlį draugams, kurie ten itin gerai pasilinksmindavo, kitiems namo gyventojams neleisdami per naktį sudėti bluosto. Kai ką tai gerokai pykino ir jie tylomis veikė prieš

mane. Tai atsiliepė gatvės komiteto teikiamomis mano charakteristikomis, o pagaliau netgi į butų skyrių atsiųstu skundu.

Šiuo metu, apie kurį pasakoju, Klarai buvo jau per sunku važinėti į darbą iš kažkokių Čelakovicų ir ji nakvodavo pas mane. Iš pradžių nedrąsiai ir kaip išimtį paliko pas mane vieną suknelę, paskui kitą, ir greit mano spintoje du kostiumai turėjo įsisprausti į kertę, o visas kambarys pavirto moterų madų salonu.

Klara man patiko. Ji buvo graži. Buvo smagu, kad į mus gręžiodavosi gatvėje, ji buvo mažiausiai trylika metų jaunesnė už mane, o tai kėlė mane studentų akyse. Žodžiu, turėjau galybę priežasčių ją branginti. Bet nenorėjau, kad kas sužinotų, jog ji pas mane gyvena. Baiminausi namo gandų ir apkalbų, baiminausi, kad kas nepradėtų spausti senojo gerojo buto šeimininko, kuris buvo toks diskretiškas ir visiškai nesikišo; bijojau, kad kada jisai nenoromis neateitų ir nepaprašytų dėl jo gero vardo iškrapštyti tą panelę.

Tad Klarai buvo griežtai prisakyta niekam neatidaryti durų.

Tą dieną buvo namie viena. Kaitino saulė ir mansardoje buvo tvankoka. Todėl ji nuoga tysojo ant kanapos ir užsiiminėjo lubų stebėjimu.

Tada staiga pasigirdo daužymas į duris.

Tai dar nieko ypatingo nereiškė. Mansardoje nebuvo elektrinio skambučio ir kas ateidavo turėdavo belstis. Tad Klara nesileido išmušama iš vėžių ir nė nemanė atitraukti akių nuo lubų. Tačiau daužymas nesiliovė; tai buvo daroma ramiai ir nesuvokiamai atkakliai. Klara ėmė nervintis, jai vaidenosi, kad už durų stovi vyras, kuris lėtai ir reikšmingai atverčia švarko atlapą, paskui šiurkščiai užsipuola ją, kodėl ji neatidaro, ką slepia ir ar yra čia registruota. Ją apėmė kaltės jausmas; atplėšė akis nuo lubų ir ėmė dairytis suknios. Tačiau beldimas buvo toks primygtinis, kad ji sutrikusi surado tik mano boloninį lietpaltį. Užsisiautė jį ir pravėrė duris.

Tenai vietoj pikto tiriamo veido išvydo nediduką žmogutį, kuris jai nusilenkė:

– Ar ponas asistentas namie?

– Ne, jo nėra...

– Labai gaila, – žmogutis mandagiai atsiprašė dėl trukdymo. – Matote, ponas asistentas turi parašyti recenziją apie mane. Jis man prižadėjo, bet jau kiek vėluoja. Jeigu leisite, bent paliksiu jam laiškelį.

Klara padavė žmogučiui popieriaus bei pieštuką, ir aš vakare perskaičiau, kad straipsnio apie Mykolą Alešą likimas yra mano vieno rankose, kad jis su didele pagarba laukia mano recenzijos ir vėl mėgins ieškoti manęs fakultete.

6

Kitą rytą ponia Marija papasakojo man, kaip ponas Zatureckis grasino jai, kaip rėkė ir ėjo skųstis. Jos balsas virpėjo, ji vos neverkė. Aš supykau. Gerai supratau, kad sekretorė, kuri ligi šiol atlaidžiai šypsojosi žvelgdama į mano slėpynes (nors galėčiau prisiekti, kad šypsojosi greičiau dėl simpatijos man, o ne dėl linksmumo), dabar jaučiasi įskaudinta ir, suprantama, laiko mane visų savo nemalonumų priežastimi. Kai prie to pridėjau savo mansardos išryškinimą, dešimties minučių durų daužymą ir Klaros išgąsdinimą, pyktis peraugo į įsiūtį.

Man taip bevaikštinėjant raštinėje iš kampo į kampą, kramtant lūpas, kunkuliuojant ir svarstant keršto planus, prasiveria durys ir išdygsta pats ponas Zatureckis.

Išvydus mane, jo veidą nutvieskė laimės spindulys. Jis nusilenkė ir pasisveikino.

Atėjo kiek per anksti, atėjo anksčiau, nei spėjau apgalvot keršto planą.

Paklausė, ar vakar gavau jo laiškelį.

Aš tylėjau.

Jis pakartojo klausimą.

– Gavau, – atsakiau.

– Atleiskit, ar parašysite tą recenziją?

Stebėjau jį: liguistą, atkaklų, vertą gailesčio. Mačiau statmeną raukšlę, įrėžusią kaktoje vienintelės aistros brūkšnį. Žiūrėjau į tą paprastą ženklą ir supratau, kad ši tiesė jungia du taškus: mano recenziją ir jo straipsnį, kad išskyrus maniakišką tiesės ydą, jo gyvenimą užpildo vien šventuoliška askezė. Ir man šovė į galvą piktdžiugė mintis.

– Tikiuosi, suprantate, kad po vakarykščio mums nebėra apie ką kalbėti, – tariau jam.

– Nesuprantu.

– Neapsimeskite. Ji man papasakojo. Nėra reikalo gintis.

– Nesuprantu jūsų. – Šįkart jau ryžtingiau atkirto žmogutis.

Perėjau į linksmą kone familiarų toną:

– Klausykite, pone Zaturecki, aš jums nepriekaištauju. Pats esu mergininkas ir gerai suprantu jus. Jumis dėtas, taip pat būčiau kibęs prie tokios gražios merginos, jeigu būčiau atsidūręs su ja tuščiame bute ir ji būtų apsisiautusi tik vyrišką lietpaltį.

– Koks įžeidimas, – išbalo mažulis.

– Ne, tai tiesa, pone Zaturecki.

– Jūsų ponia taip sakė?

– Ji nieko nuo manęs neslepia.

– Tai įžeidimas, drauge asistente! Aš vedęs, turiu žmoną, vaikų! – Mažasis vyras žingtelėjo pirmyn ir man teko atsitraukti.

– Tuo blogiau, pone Zaturecki.

– Ką norite pasakyti?

– Kad jei jūs vedęs, tai bus tik sunkinanti priekabiavimą aplinkybė.

– Jums teks tai atšaukti! – grasinamai iškošė ponas Zatureckis.

– Na gerai, – svarsčiau. – Santuoka mergininkui ne visada būna sunkinanti aplinkybė. Kartais ji netgi gali kai ką pateisinti. Tačiau tai nesvarbu. Jau sakiau, kad nepykstu ir netgi suprantu jus. Tik vieno nesuprantu. Kaip galite iš žmogaus, kurio moterį mėginate paveržti, dar reikalauti ir recenzijos.

– Drauge asistente! Tos recenzijos pageidauja daktaras Kalousekas, Mokslų Akademijos žurnalo „Meninė mintis“ redaktorius! Jūs privalote parašyti recenziją!

– Recenzija arba moteris. Abi jau per daug!

– Drauge, kaip jūs elgiatės! – sušuko ponas Zatureckis, apimtas nevilties.

Staiga netikėtai mane apėmė jausmas, tarsi ponas Zatureckis iš tikrųjų būtų mėginęs suvedžioti Klarą. Nesusitvardžiau ir surikau:

– Ir drįstate man priekaištauti! Jūs, kuris pirmiausia turėtų čia atsiprašyti ponios sekretorės!

Atgręžiau ponui Zatureckiui nugarą ir jis, visiškai išmuštas iš pusiausvyros, išdūlino lauk.

– Taigi, – atsidusau tarsi po sunkaus pergalingo mūšio ir kreipiaus į ponią Mariją. – Dabar gal jau nebenorės iš manęs tos recenzijos.

Ponia Marija šyptelėjo ir po kiek laiko nedrąsiai pasiteiravo:

– O tiesą sakant, kodėl nenorite jos rašyti?

– Todėl, Marženka, kad ten baltos kumelės sapnas.

– Tai kodėl jums taip ir neparašius?

– Kodėl turėčiau rašyti ir dauginti savo priešus?

Ponia Marija pažvelgė į mane atlaidžia šypsodamasi, tą akimirką prasivėrė durys ir pasirodė ponas Zatureckis durdamas į mane pirštu:

– Ne aš! Jūs turėsite atsiprašyti!

Išrėkė tai drebančiu balsu ir vėl dingo.

7

Tiksliai nepamenu, gal tą pačią dieną, gal po kelių dienų, pašto dėžutėje radome neadresuotą voką. Laiškas buvo parašytas stambiomis, sunkiai išvedžiotomis raidėmis: „Gerbiamoji! Dėl mano vyro įžeidimo užeikite pas mane sekmadienį. Visą dieną būsiu namie. Jeigu neateisit, būsiu priversta imtis priemonių. Ana Zaturecka. Praha 3, Dalimilo 14“.

Klara išsigando ir ėmė kažką bambėti apie mano kaltę. Numojau ranka ir paskelbiau, kad gyvenimo prasmė yra džiaugtis gyvenimu, o jeigu gyvenimas pernelyg vangus, tenka jam bakstelėti pentinais. Žmogus turi balnotis įvykius, tas nutrūktgalves kumelaites, be kurių taip ir tektų vilktis per dulkes kaip nusikamavusiam pėstininkui. Kai Klara atsakė nenorinti balnotis jokio įvykio, patikinau, kad jai neteks susitikti nei su ponia Zaturecka, nei su ponu Zatureckiu ir kad įvykį, į kurio balną įšokau, aš pats suvaldysiu žaisdamas.

Rytą išeinant mus sustabdė kiemsargis. Jis nebuvo mūsų priešas. Kažkada apdairiai papirkau jį penkiasdešimčia kronų ir nuo tada gyvenau ramus, kad jis moka nieko nežinoti apie mane ir nešliukšteli alyvos į ugnį, kurstomą mano nedraugų.

– Vakar čia jūsų ieškojo tokie du, – tarė jis.

– Kokie du?

– Toksai mažiukas su moteriške.

– Kaip ta moteriškė atrodė?

– Dviem galvom aukštesnė už jį. Baisiai energinga. Griežta moteriškė. Viskas jai įdomu. – Pasisuko į Klarą. – Daugiausia apie jus teiravosi. Kas tokia ir kuo vardu.

– Dėl dievo, ką jai pasakėt? – suaikčiojo Klara.

– Ką gi aš pasakysiu. Ar aš žinau, kas pas poną asistentą ateina? Pasakiau jai, kad kas vakarą ateina vis kita.

– Puiku, – ištraukiau iš kišenės dešimtkronį. – Ir toliau taip sakykit.

– Nusiramink, – tariau paskui Klarai, – sekmadienį niekur neisi ir niekas tavęs neras.

Atėjo sekmadienis, paskui pirmadienis, antradienis, trečiadienis, nieko neatsitiko.

– Na matai, – sakiau Klarai.

Tačiau tada atėjo ketvirtadienis. Įprastinėje slaptoje paskaitoje pasakojau klausytojams, kaip nesavanaudiškai draugaudami jauni fovistai karštligiškai laisvino spalvas iš jų ankstesnio impresionistinio literatūriškumo, kai ponia Marija pravėrė duris ir sušnibždėjo:

– To Zatureckio žmona čia

– Bet manęs juk nėra, – atsakiau, – parodykit jai tvarkaraštį!

Tačiau ponia Marija tik papurtė galvą:

– Sakiau, kad nėra, bet ji dirstelėjo į jūsų kabinetą ir ten pamatė lietpaltį. Dabar sėdi koridoriuje ir laukia.

Akligatvis visada įkvepia mane. Paprašiau savo mėgstamo studento:

– Ar negalėtumėt man padaryti mažytės paslaugos? Užeikite į kabinetą ir apsivilkite mano boloninį lietpaltį, paskui išeikite lauk. Viena moteris stengsis įrodyti, kad jūs esat aš, bet jūsų užduotis yra bet kokia kaina tai paneigti.

Studentas išėjo ir po ketvirčio valandos grįžo. Pranešė, kad užduotis įvykdyta, kelias laisvas, moters fakultete nebėra.

Tačiau paskui atėjo penktadienis, ir Klara popiet grįžo iš darbo vos neverkdama.

Mandagus ponas, kuris priiminėja klientus puošniame gamyklos salone, tą dieną staiga atidarė duris į siuvyklą, kur prie siuvamųjų su penkiolika kitų siuvėjų sėdi mano Klara, ir šūktelėjo:

– Ar kuri nors gyvenate Pilies 5?

Klara tuojau suprato, kad ieškoma ji, nes Pilies 5 yra mano adresas. Tačiau išsiugdytas atsargumas sustabdė ją, žinojo, kad

gyvena pas mane slaptai ir niekam tai neturi rūpėti. „Taip aš ir sakiau“, – pratarė elegantiškasis ponas, kai neatsiliepė nė viena siuvėja, ir išėjo. Klara paskui sužinojo, kad kažkoks griežtas paskambinusios moters balsas privertė jį patikrinti visų darbuotojų adresus ir ketvirtį valandos įtikinėjo, kad gamykloje turi būti įdarbinta moteris, gyvenanti Pilies 5.

Ponios Zatureckos šešėlis užtemdė mūsų idiliškąjį kambarį.

– Kaip ji galėjo sužinoti, kur tu dirbi? Juk šitame name niekas apie tave nieko nežino! – šaukiau.

Taip, aš buvau įsitikinęs, kad apie mus niekas nieko nežino. Gyvenau kaip keistuolis, kuris tariasi esąs nematomas už aukštos sienos ir nepastebi tik menkos smulkmenos: ta siena iš stiklo.

Mokėjau namsargiui, kad neišduotų pas mane gyvenančios Klaros, verčiau Klarą būti kuo atsargesnę ir mažiau pastebimą, bet visas namas žinojo apie ją. Pakako kada nors persitarti pora žodžių su nuomininke iš trečio aukšto, ir jau buvo žinoma, kur dirbanti.

Nė nenutuokėme, kad mes jau seniai išaiškinti. Mūsų persekiotojai nežinojo tiktai Klaros pavardės. Ši paslaptis liko vienintelė ir paskutinė priedanga, už kurios slėpėmės nuo ponios Zatureckos, taip nuosekliai ir metodiškai pradėjusios kovą, kad man net oda pašiurpo.

Supratau, jog reikalas rimtas, kad mano įvykio žirgą pabalnojo pats velnias.

8

Tai buvo penktadienį. O kai Klara grįžo iš darbo šeštadienį, ji vėl drebėjo. Atsitiko štai kas.

Ponia Zaturecka su vyru atvyko į gamyklą, kur paskambino išvakarėse ir paprašė direktoriaus leidimo kartu su vyru aplan-

kyti siuvyklą bei apžiūrėti visų tenykščių siuvėjų veidus. Prašymas nustebino draugą direktorių, tačiau ponia Zaturecka elgėsi taip, kad buvo neįmanoma jai atsakyti. Ji kalbėjo kažką neaiškaus apie įžeidimą, sugadintą gyvenimą ir apie teismą. Ponas Zatureckis stovėjo greta, raukėsi ir tylėjo.

Taip jie ir atėjo į siuvyklą. Siuvėjos abejingai kilstelėjo galvas, ir Klara pažino mažąjį žmogutį, ji pabalo ir, labai akivaizdžiai stengdamasi likti nepastebėta, puolė siūti.

– Prašom, – direktorius ironiškai mandagiai mostelėjo sustingusiai porai.

Ponia Zaturecka suprato turinti griebtis iniciatyvos ir paragino vyrą:

– Dabar žiūrėk!

Ponas Zatureckis pakėlė apniukusias akis ir apsidairė.

– Kuri čia iš jų? – šnabždom teiravosi ponia Zaturecka.

Ponas Zatureckis, atrodo, net pro akinius matė nelabai kaip, jis negalėjo apžvelgti didžiulės salės, beje, užgriozdintos visokiomis spintomis ir ant ilgų horizontalių karčių sukabintomis suknelėmis. Siuvėjos taip pat nesėdėjo atsigręžusios į duris, jos sukiojosi, pakildavo ir savaime nukreipdavo veidus į šalį. Tad jam teko apeiti visas ir apžiūrėti kiekvieną.

Kai moterys suprato, kad jas apžiūrinėja, ir dar toksai neišvaizdus, visai nepatrauklus vyras, pačiose savo esybės gelmėse pajuto neaiškų pasipiktinimą bei pradėjo tyliai maištauti pašaipomis ir burbėjimu. Viena iš jų, jauna tvirta mergina, prasčiokiškai prunkštelėjo:

– Jis per visą Prahą ieško tos, kuri užtaisė jam vaiką!

Sutuoktinius užgriuvo garsus, šiurkštokas moterų juokas, o jie, nedrąsūs ir atkaklūs, stovėjo vidur jo kažkaip keistai oriai.

– Ponia mama, – vėl šūktelėjo prasčiokė mergina kreipdamasi į ponią Zaturecką, – neišsaugojote sūnelio! Aš tokio gražaus berniuko apskritai iš namų neišleisčiau!

– Žiūrėk toliau, – sušnabždėjo ponia savo vyrui ir jis, pa-

niuręs bei nedrąsus, žingsniavo toliau tarsi gėdos ir besipilančių smūgių gatve eitų, bet vis dėlto tvirtai ir nepraleisdamas nė vienos.

Direktorius visą laiką neutraliai šypsojosi: jis pažinojo savo moteris ir žinojo, kad griežtumu nieko nelaimėsi, tad apsimetė nieko negirdįs ir paklausė pono Zatureckio:

– Prašom pasakyti, o kaip ta moteris atrodė?

Ponas Zatureckis atsigręžė į direktorių ir lėtai, rimtai atsakė:

– Ji buvo graži... labai graži...

Klara tuo metu kentėjo kampe iš visų įsisiautėjusių moterų išsiskirdama nerimu, panarinta galva ir įnirtingu darbštumu. Ak, kaip nevykusiai stengėsi likti nepastebima ir niekuo neišskiriama! O ponas Zatureckis buvo jau visai čia pat ir po kelių akimirkų turėjo žvilgtelėt jai į veidą.

– Labai mažai, jeigu pamenate tik, kad buvo graži, – aiškino mandagusis direktorius. – Gražių moterų daug. Ji buvo žema ar aukšta?

– Aukšta, – tarė ponas Zatureckis.

– Juodaplaukė ar blondinė?

Ponas Zatureckis susimąstė ir tarė:

– Šviesiaplaukė.

Ši mano istorijos dalis galėtų būti alegorija apie grožio galią. Ponas Zatureckis, pirmą kartą išvydęs Klarą pas mane, buvo taip apakintas, kad net neįsidėmėjo jos. Grožis išskleidė prieš jį nepermatomą uždangą. Šviesos užuolaidą, už kurios Klara visai pasislėpė.

Mat Klara nei aukšta, nei blondinė. Tik vidinis grožio matmuo pono Zatureckio akyse suteikė jai ir fizinio aukščio. O šviesa, kurią spinduliavo grožis, jos plaukus užliejo iliuziniu auksu.

Tad kai mažasis vyras galiausiai pasiekė salės kampą, kur rudu darbiniu chalatu apsivilkusi Klara mėšlungiškai gūžėsi prie kažkokios sukirptos suknios, jos nepažino. Nepažino, nes kaip ir nebuvo jos matęs.

9

Kai Klara nerišliai ir nelabai suprantamai visa tai man papasakojo, tarstelėjau:

– Matai, kaip mums sekasi.

Bet ji ašaringu balsu puolė mane:

– Kas tau sekasi? Jei ne šiandien, tai rytoj aptiks mane.

– Norėčiau žinoti kaip.

– Ateis manęs ieškoti čia, pas tave.

– Nieko čia neįleisiu.

– O jei manęs ieškoti pasiųs policiją? O jeigu užspeis tave ir išspaus, kas aš tokia? Ji kalbėjo apie teismą, kad apskųs mane dėl vyro įžeidimo.

– Žinai, ten tik pasišaipys: juk čia vien juokai, daugiau nieko.

– Šiandien ne juokų metas, dabar į viską žiūrima labai rimtai: pasakys, kad sąmoningai norėjau jį apjuodinti. Negi pažvelgęs į jį kas patikės, kad toks išties galėtų kibti prie moters?

– Tu teisi, Klara, – sutikau aš, – tikriausiai tave suims. Bet, žiūrėk, Karelas Havličekas Borovskis taip pat sėdėjo kalėjime, o kaip išgarsėjo: ir tau teko apie jį mokytis.

– Netaukšk niekų, – atsakė Klara, – žinai, kad kybau ant plauko, pakaktų jiems atvilkti mane į komisiją, tuoj įrašas byloje, ir iš siuvyklos niekad neišsikrapštysiu, bet vis dėlto mielai išgirsčiau ką nors apie tą manekenės vietą, kurią vis mini. O nakvot čia nebegaliu, nes nuolat bijočiau, kad jau manęs ateina, geriau šiandien vėl važiuosiu į Čelakovicus.

Toks buvo pirmasis pokalbis.

O popiet tą pačią dieną po katedros susirinkimo manęs laukė antrasis.

Į kabinetą mane pasikvietė katedros vedėjas, žilagalvis meno istorikas, protingas vyras.

– Tikiuosi, suprantat, jog ta studija, kurią išspausdinot, pliusų jums nepridėjo, – pradėjo jis.

– Taip, suprantu, – sutikau.

– Kai kurie mūsų profesoriai priėmė ją savo adresu, o rektorius mano, kad tai išpuolis prieš jo pažiūras.

– Ką darysi.

– Nieko, – sako profesorius, – tik kad baigiasi trimetė jūsų asistentūra ir į šią vietą skelbiamas konkursas. Žinoma, įprasta, kad komisija dažniausiai pasirenka tą, kuris jau čia dėstė, bet ar jūs tikras, kad tai pasitvirtins ir su jumis? Bet aš ne apie tai. Jūsų naudai ligi šiol bylojo sąžiningas dėstymas, buvot studentų mėgstamas ir kai ko juos išmokėte. Tačiau dabar negalite nė tuo remtis. Rektorius pareiškė, kad jau ištisą ketvirtį nieko nedėstėte. Ir be jokios pateisinamos priežasties. Vien to pakanka, kad iš karto netektumėt darbo.

Paaiškinau profesoriui, kad nepraleidau nė vienos paskaitos, kad čia tik tokie juokai ir papasakojau jam visą istoriją apie poną Zaturecką ir Klarą.

– Gerai, aš tikiu, – tarė profesorius, – tačiau kas iš to, kad aš tikiu jumis? Šiandien čia visi kalba, kad jūs nedėstote ir apskritai nieko neveikiate. Jau apie tai kalbėta per pasitarimą, o vakar aptarta ir rektorate.

– Bet kodėl pirma nepakalbėta su manimi?

– Apie ką galėtų kalbėti su jumis? Jiems viskas aišku. Dabar tiktai apžvelgiama visa jūsų veikla fakultete ir ieškoma sąsajų tarp jūsų praeities bei dabartinės situacijos.

– Ką bloga gali rast mano praeity? Pats žinote, kaip mėgstu savo darbą! Niekad nemėginau jo sau palengvinti! Mano sąžinė švari.

– Kiekvieno žmogaus gyvenimas labai daugiaprasmis, – tarė profesorius. – Kiekvieno mūsų praeitį lygiai lengvai galima paversti visų mylimo valstybės veikėjo biografija arba nusikaltėlio byla. Tik įdėmiau pažvelkite į save. Niekas nepaneigs, kad

mėgstate savo darbą. Bet jus nedažnai matydavo per susirinkimus, o jeigu ateidavote, tai dažniausiai tylėdavote. Niekas nežinojo, ką sau mąstote. Pats gerai pamenu, kaip keletą kartų, aptarinėjant svarbius reikalus, nei iš šio, nei iš to sviesdavot kokį sąmojį, kuris visus suglumindavo. Tos akimirkos, žinoma, būdavo bemat užmirštamos, tačiau šiandien, išžvejotos iš praeities, jos staiga įgyja tikrąją reikšmę. Arba prisiminkite, kaip visokios moterys ieškojo jūsų fakultete, o jūs vengėte jų. Ir dar paskutinis jūsų straipsnis, apie kurį kiekvienas panorėjęs gali tvirtinti, kad jo pozicijos įtartinos. Žinoma, tai smulkmenos, tačiau tereikia nušviest visa jūsų šiandienio nusižengimo šviesa ir jos susilieja į visumą, iškalbingai liudijančią apie jūsų charakterį ir elgesį.

– Ir koks čia nusižengimas, – sušukau. – Papasakosiu visiems, kaip viskas iš tikrųjų buvo, ir jeigu žmonės yra žmonės, tai jie tik pasijuoks.

– Kaip sau norite. Tačiau patirsite, kad arba žmonės nėra žmonės, arba jūs nežinojote, kokie yra žmonės. Jie nesijuoks. Jeigu papasakosite, kaip viskas iš tikrųjų buvo, tai pasirodys, kad jūs ne tik neatlikote tvarkaraštyje nurodytų pareigų, taigi nedarėte, ką turėjote daryti, bet ir dėstėte slapta, darėte tai, ko neturėjote daryti. Pasirodys, kad įžeidėte kažkokį žmogų, prašiusį jūsų pagalbos. Pasirodys, kad ir jūsų asmeninis gyvenimas neaiškus, nes pas jus nepriregistruota gyvena mergina, o tai labai neigiamai paveiks komiteto pirmininkę. Burbulas vis pūsis, ir nežinia ko dar gali pripasakoti tie, kuriems bus paranku, kurie bijosi jūsų pažiūrų, tačiau gėdijasi užsipulti jus.

Žinojau, kad profesorius nenori apgaudinėti nei bauginti, tačiau laikiau jį keistuoliu ir nenorėjau pasiduoti jo skepticizmui. Afera su ponu Zatureckiu jau man pačiam buvo įgrisusi ligi gyvo kaulo, bet dar galutinai neatmušė noro tęsti ją. Juk aš pabalnojau šitą žirgą, negaliu dabar leisti, kad jis išplėštų vadžias

man iš rankų ir leistųsi, kur panorėjęs. Buvau pasirengęs dar pasigalynėti su juo.

Ir žirgas nevengė kovos. Grįžus namo, pašto dėžutėje manęs laukė laiškas, kviečiantis į gatvės komiteto susirinkimą.

10

Gatvės komitetas posėdžiavo prie ilgo stalo kažkokioje buvusioje krautuvėlėje. Žilstelėjęs akiniuotas užlaužtu smakru vyras parodė man kėdę. Padėkojau, atsisėdau ir tas pats vyras prabilo. Pranešė, kad gatvės komitetas jau kiek laiko stebi mane ir gerai žino, koks netvarkingas mano asmeninis gyvenimas ir kaip į tai reaguoja aplinkiniai: mano namo gyventojai jau kartą skundėsi visą naktį negalėję užmigti dėl iš mano buto sklindančio triukšmo. Jau vien to pakanka komitetui, kad susidarytų apie mane atitinkamą nuomonę. O dabar, be viso kito, į juos pagalbos kreipėsi mokslinio darbuotojo žmona draugė Zaturecka. Esą jau prieš pusmetį turėjau parašyti recenziją apie jo mokslinį darbą, bet nepadariau to, nors ir gerai žinojau, kad nuo mano atsiliepimo priklauso minėtojo mokslo darbo likimas.

– Koks tenai mokslo darbas! – nutraukiau besmakrį. – Nusirašytų minčių durstalas.

– Labai įdomu, drauge, – prabilo kokių trijų dešimčių metų blondinė, apsirengusi kaip aukštuomenės dama, kurios veide (matyt, visiems laikams) buvo įspausta tvieskianti šypsena. – Norėčiau paklausti, kokia jūsų specialybė?

– Meno teoretikas.

– O ponas Zatureckis?

– Nežinau. Regis, irgi bando kažką panašaus.

– Na matot, – blondinė žvaliai pasisuko į visus kitus, – drau-

gas į tos pačios srities specialistą žiūri ne kaip į kolegą, o kaip į konkurentą.

– Tęsiu, – tarė besmakris, – draugė Zaturecka papasakojo mums, kad jos vyras užėjo į jūsų butą ir ten susitiko su kažkokia moterimi. Toji paskui apšmeižusi jums poną Zaturecką tvirtindama, kad jis seksualiai priekabiavęs. Žinoma, ponia Zaturecka turi įrodymų, kad jos vyras negalėtų nieko panašaus daryti. Ji norėtų sužinoti, kas per viena toji moteris, apkalbėjusi jos vyrą, ir kreiptis į gatvės komiteto komisiją, nes tokios apkalbos iš esmės pakenkė jos vyrui.

Mėginau bent kiek sušvelninti nuolat aštrėjantį toną.

– Klausykit, draugai, – tariau jiems, – juk viskas ne taip. Negali būti nė kalbos apie kokį nors kenkimą. Tas darbas toksai silpnas, kad nei aš, nei kas kitas nesiryžta rekomenduoti jo. O jeigu tarp tos moters bei pono Zatureckio ir būta kokio nesusipratimo, ar verta dėl to šaukti susirinkimą.

– Laimė, drauge, ne tau spręsti apie mūsų susirinkimus, – atsakė besmakris. – O jeigu tvirtini, kad draugo Zatureckio straipsnis silpnas, tai galima suprasti kaip kerštą. Draugė Zaturecka mums rodė laišką, kurį parašei jos vyrui tą straipsnį perskaitęs.

– Parašiau, bet laiške nėra nė žodžio apie to straipsnio vertę.

– Tiesa. Tačiau rašai, kad mielai jam padėtum, iš laiško visiškai aišku, kad gerai vertini draugo Zatureckio darbą. O dabar sakai čia, kad tai durstalas. Taigi kodėl jam taip ir neparašei? Kodėl nepasakei į akis?

– Draugas, matyt, dviveidis, – paaiškino blondinė.

Čia į pokalbį įsiterpė vyresnioji moteris pusmetine šukuosena, ji iškart griebė jautį už ragų.

– Mes, drauge, turim žinoti, kas buvo toji moteris, kurią ponas Zatureckis aptiko tavo bute.

Suvokiau, kad, matyt, nepajėgsiu išsklaidyti nepaprasto įvykių rimtumo ir man lieka mėtyt pėdas, viliot juos nuo Klaros,

kaip kurapka vilioja nuo lizdo medžioklinį šunį siūlydama save vietoj jauniklių.

– Nors pasiusk, niekaip neprisimenu jos vardo, – pasiskundžiau.

– Ką, nežinai kuo vardu moteris, su kuria gyveni? – paklausė moteriškė su pusmetine šukuosena.

– Drauge, jūsų santykiai su moterimis, matyt, pavyzdingi, – tarstelėjo blondinė.

– Gal ir prisimінčiau, leiskit pagalvoti. Gal pasakysite, kelintą dieną ponas Zatureckis aplankė mane?

– Tai buvo, galime pasakyti, – besmakris pavartė popierius, – keturioliktą, trečiadienį, popiet.

– Trečiadienį... keturioliktą... pala... – parimau ir susimąsčiau. – A, jau prisiminiau. Tai Elena.

Mačiau, kaip visi įsispoksojo į mane.

– Elena, o toliau?

– Kaip toliau? Deja, nežinau. Nenorėjau jos klausti. Tiesą sakant, net nesu tikras, kad ji Elena. Tiesiog taip ją pavadinau, nes jos vyras atrodė kaip rudaplaukis Menelajas. Antradienio vakare pamačiau ją tokioje vyninėje ir mums pasisekė truputį pasikalbėti, kai tik Menelajas nuėjo prie baro gurkštelt konjako. Kitą dieną ji atėjo ir pasiliko pas mane visą popietę. Tik pavakary turėjau palikti ją dviem valandoms, nes fakultete buvo susirinkimas. Kai grįžau, ji atrodė suirzusi, nes kažkoks neūžauga kibo prie jos ir ji pamanė, kad aš su juo buvau susitaręs. Ji įsižeidė ir nebenorėjo daugiau manęs pažinti. Matote, aš net jos tikrojo vardo nespėjau sužinoti.

– Nesvarbu, drauge, ar sakote tiesą, ar ne, – išrėžė blondinė, – bet man tiesiog nesuprantama, kaip galite auklėti jaunimą. Negi mūsų gyvenimas įkvepia jus tik girtauti ir suvedžioti moteris? Galite būti tikras, kad savo nuomonę apie tai išsakysiu ten, kur dera.

– Namsargis jokios Elenos neminėjo, – pridūrė vyresnioji su

pusmetine. – Jis informavo, kad jau mėnesį pas tave neprisirašiusi gyvena kažkokia mergina iš siuvimo fabriko. Neužmirškit, drauge, kad tai nuomojamas butas! Ir ką tu sau manai, kad pas tave taip kas nors gyvens? Manai, kad jūsų namas yra viešnamis? Jei nenori mums pasakyti jos pavardės, tai policija sužinos.

11

Žemė slydo man iš po kojų. Pats pajutau fakultete nepalankią man atmosferą, kurią minėjo profesorius. Tiesa, kol kas niekas nekvietė manęs pokalbio, tačiau šen bei ten pasigirsdavo kokia užuomina, šį bei tą užjausdama perduodavo ponia Marija, kurios raštinėje pedagogai gerdavo kavą ir kalbėdavosi. Po poros dienų turėjo posėdžiauti konkurso komisija, ligi šiol iš visur rinkusi rekomendacijas. Įsivaizdavau, kaip jos nariai skaito gatvės komiteto pranešimą, apie kurį žinau tik tiek, kad jis slaptas ir negaliu nieko prie jo pridurti.

Būna akimirkų, kai reikia atsitraukti. Kai norint išsaugoti svarbiausias pozicijas, reikia užleisti ne tokias svarbias. Man atrodė, kad paskutinės ir svarbiausios mano pozicijos yra meilė. Taip, tomis nelemtomis dienomis staiga ėmiau suvokti, kad myliu savo siuvėją, kad prie jos prisirišęs.

Tądien susitikau su ja prie muziejaus. Ne, ne namie. Nes argi tai buvo namai? Ar patalpa stiklinėmis sienomis gali būti namai? Patalpa, nuolat stebima pro žiūronus, kur turite slapstyti mylimą žmogų lyg kokią kontrabandą?

Tai jau ne namai. Jautėmės tarsi įsibrovę į svetimą teritoriją, kurioje mus gali tuoj pat užpulti, mus nervino žingsniai koridoriuje, laukėme, kad tuoj kas nors pasibels ir belsis be paliovos. Klara vėl važinėjo į Čelakovicus ir mes nebenorėjome nė trum-

pai susitikinėti susvetimėjusiuose mūsų namuose. Tad savo draugo dailininko paprašiau šį vakarą užleisti man dirbtuvę. Dieną pirmą kartą gavau jos raktą.

Taip mes atsidūrėme aukštoje Vinohradų pastogėje, didžiuliame kambary su vienintele siaura kanapa ir plačiu stogo langu, pro kurį buvo matyti visa vakarėjanti Praha. Čia, tarp daugybės į sieną atremtų paveikslų, tarp nerūpestingos dailininko netvarkos, man staiga grįžo laisvės palaima. Išsitiesiau ant kanapos ir kamščiatraukiu atkimšau vyno butelį. Linksmai taškiau niekus džiaugdamasis būsimu vakaru ir naktim.

Tačiau man nuo pečių nusiritęs sunkumas visu svoriu prislėgė Klarą.

Jau minėjau, kaip Klara be jokių skrupulų ir kuo nuoširdžiausiai kadais įsikūrė mano mansardoje. Tačiau dabar, mums atsidūrus svetimoje dirbtuvėje, ji jautėsi nesava. Daugiau nei nesava.

– Tai mane žemina, – tarė ji.

– Kas tave žemina? – paklausiau.

– Kad mums teko skolintis kambarį.

– Kodėl tave žemina, kad mums teko skolintis kambarį?

– Todėl, kad kažkaip žemina, – nuskambėjo atsakymas.

– Bet juk nieko kito mums ir neliko.

– Taigi, – sutiko ji, – tačiau skolintam kambary jaučiuosi kaip laisvo elgesio mergina.

– Ir kodėl, sakyk man, laisvo elgesio mergina turėtum jaustis kaip tik *skolintame* bute? Tokios merginos savo atlieka dažniausiai nuosavuose, o ne skolintuose butuose.

Beprasmiška buvo ieškoti argumentų, galinčių pralaužti iracionalių jausmų, iš kurių neva išausta moters siela, sieną. Mūsų pokalbis iš pat pradžių pasuko netinkama kryptimi.

Papasakojau Klarai, ką man sakė profesorius, apie apsilankymą gatvės komitete ir įtikinėjau ją, kad galų gale viską įveiksim, jei tik mylėsime vienas kitą ir būsime kartu.

Klara kiek patylėjo, paskui tarė, kad aš pats dėl visko kaltas.

– Ar bent galėsi ištraukt mane iš tos siuvyklos?

Atsakiau, kad dabar gali prireikti šiek tiek kantrybės.

– Na matai, – rėžė Klara, – krūvos pažadų, ir galiausiai šnipštas. O pati aš iš ten neištrūksiu, net jei kas kitas norėtų padėti, nes per tave susigadinsiu charakteristiką.

Patikinau Klarą, kad nuotykis su ponu Zatureckiu niekaip nepakenks jai.

– Vis tiek negaliu suprasti, – tarė Klara, – kodėl neparašai tos recenzijos. Parašytum, ir būt ramybė.

– Vėlu, Klara, – atsakiau. – Jei parašysiu recenziją, sakys, jog tą darbą peikiu iš keršto, ir dar labiau sius.

– O kodėl tau jį peikti? Rašyk teigiamai!

– Niekaip negaliu, Klara. Tas darbas niekam tikęs.

– Na tai kas? Kodėl tu toks teisuolis? Ar nemelavai tam mažiuliui rašydamas, kad tavęs nevertina „Meninėje minty“? Ar nemelavai užsipuldamas, kad norėjęs mane suvedžioti? Ar nemelavai išsigalvodamas tą Eleną? Kai jau tiek primelavai, ką tau reiškia pameluot dar kartelį ir pagirti jo rašinį? Tiktai taip gali viską sutvarkyt.

– Žinai, Klara, – atsakiau jai. – Tu manai, kad melas visada yra melas, ir atrodytų, tu teisi. Tačiau taip nėra. Galiu išsigalvoti daug ką, kvailinti kitus, mistifikuoti ir elgtis kaip chuliganas, tačiau nesijaučiu melagis ir mano sąžinė rami. Visi tie melai, jeigu nori juos taip vadinti, tai aš toks, koks esu, neapsimetinėju meluodamas, tokiais melais sakau tiesą. Bet yra dalykų, apie kuriuos negaliu meluot. Yra dalykų, į kuriuos aš įsigilinęs, suvokęs jų prasmę, kuriuos mėgstu, į kuriuos žiūriu labai rimtai. Ir čia nejuokauju. Meluodamas pažeminčiau pats save, o to negaliu, ir nelauk iš manęs, to nedarysiu.

Nesupratome vienas kito.

Tačiau aš tikrai mylėjau Klarą ir buvau pasirengęs daryti viską, kad tik jai netektų priekaištauti man. Kitą dieną parašiau laišką poniai Zatureckai. Parašiau, kad poryt antrą valandą laukiu jos kabinete.

12

Ponia Zaturecka liko siaubingai metodiška ir minutės tikslumu pabeldė į duris. Atidariau ir pakviečiau užeiti.

Pagaliau išvydau ją. Tai buvo aukšta, labai aukšta moteris, kaulėtu veidu, pablukusiomis mėlynomis akimis.

– Nusivilkite, – paprašiau, ir ji nevikriai išsinėrė iš kažkokio ilgo tamsaus per juosmenį traukto ir keistai sukirpto palto, kuris kažkodėl priminė senovišką kareivio milinę.

Nenorėjau pult pirmas, geriau tegu priešininkas atskleidžia kortas. Poniai Zatureckai atsisėdus, po kelių sakinių perėjome prie reikalo.

– Žinote, kodėl jūsų ieškojau, – tarė ji rimtai ir visai neagresyviai. – Mano vyras visada labai gerbė jus kaip specialistą ir ypatingo charakterio žmogų. Viskas priklausė nuo jūsų recenzijos. O jūs niekaip nenorėjot jos rašyti. Mano vyras tą darbą trejus metus rašė. Jo gyvenimas daug sunkesnis nei jūsų. Dirbo mokytoju, kasdien važinėjo trisdešimtį kilometrų iš Prahos. Aš pati pernai priverčiau jį mest mokyklą ir atsidėti vien mokslui.

– Ponas Zatureckis niekur nedirba? – paklausiau.

– Ne.

– Tai iš ko gyvenate?

– Kol kas turiu traukt viena. Mokslas – štai mano vyro aistra. Kad žinotumėt, kiek jis išstudijavo. Kad žinotumėt, kiek jis prirašė. Vis kartoja, jog tikras mokslininkas turi prirašyti tris šimtus puslapių, kad iš jų liktų trisdešimt. O paskui atsirado ta moteris. Patikėkit, aš jį pažįstu, jis tikrai nepadarė to, kuo ji ta moteris apkaltino, aš tuo netikiu, tegu ji pasako man ir jam į akis! Pažįstu moteris, gal ji myli jus, o jūs nemylite. Gal ji

norėjo, kad imtumėt pavyduliauti. Tikėkit manim, mano vyras niekada nedrįstų šitaip!

Klausiausi ponios Zatureckos ir patyriau, kad su manim dedasi kažkas keista: nebejutau, jog čia ta pati moteris, dėl kurios man teks išeiti iš fakulteto, dėl kurios atsirado įtampa tarp manęs ir Klaros, dėl kurios tiek mano dienų užpildė pyktis ir nemalonumai. Ryšys tarp jos ir istorijos, kurioje dabar mes abu atlikome kažkokius nuobodžius vaidmenis, tapo neaiškus, nebūtinas, atsitiktinis. Staiga supratau, kad mano įsivaizdavimas, jog mes patys pasibalnojame istorijas ir valdome jas, buvo tik iliuzija, gal tai visai ne mūsų istorijos, jos greičiau mums *kažkieno* primestos, jos niekaip neapibūdina *mūsų*, negalime būti atsakingi už nenuspėjamą jų eigą, jos neša mus, valdomos kažkokių *svetimų* jėgų.

Galiausiai, žiūrint į ponios Zatureckos akis, man pasirodė, kad tos akys negali įžvelgti veiksmų pasekmių, tos akys apskritai nežiūri, jos tiktai plūduriuoja veide.

– Galbūt jūsų tiesa, ponia Zaturecka, – pasakiau taikiai. – Gal ta mergina ir sakė netiesą, bet žinote, kaip būna, kai vyras pavydus: patikėjau ja ir mano nervai neišlaikė. Kiekvienam gali atsitikti.

– Na taip, žinoma, – pritarė ponia Zaturecka, matėsi, kad jai akmuo nusirito nuo širdies. – Labai gerai, kad jūs tai pripažįstate. Mes jau bijojome, kad patikėsit ja. Juk ta moteris galėjo sugadinti visą mano vyro gyvenimą. Nekalbu jau apie moralinę žalą. Tai kaip nors išgyventume. Tačiau mano vyras tiek daug tikisi iš jūsų atsiliepimo. Redakcijoje jį patikino, kad viskas priklauso nuo jūsų. Mano vyras įsitikinęs, kad jeigu jo straipsnis būtų išspausdintas, tai jis pagaliau būtų pripažintas kaip mokslinis darbuotojas. Sakykit, dabar, kai viskas išaiškėjo, galėsite parašyti tą atsiliepimą? Ir kuo greičiau?

Atėjo akimirka, kai galėjau atsikeršyt už viską ir numalšint savo tūžmastį, tačiau aš dabar nejutau jokios tūžmasties ir pasakiau tik iš būtinumo:

– Ponia Zaturecka, sudėtinga bus dėl to atsiliepimo. Prisipažinsiu viską. Aš nemėgstu sakyti nemalonumų žmonėms į akis. Tai mano silpnybė. Slapsčiausi nuo pono Zatureckio ir tikėjausi, kad susiprotės, kodėl jo vengiu. Matot, jo darbas silpnas ir neturi jokios mokslinės vertės. Ar tikite manimi?

– Man sunku jumis patikėti. Negaliu patikėt, – išspaudė ponia Zaturecka.

– Pirmiausia tas darbas visiškai neoriginalus. Suprantate, mokslininkas visada turi atrasti ką nors nauja, mokslininkas negali vien nusirašyti, kas jau žinoma, ką parašė kiti.

– Mano vyras tikrai nenusirašė to darbo.

– Jūs, ponia Zaturecka, žinoma, skaitėte tą darbą... – norėjau tęsti, tačiau ponia Zaturecka nutraukė mane:

– Ne, neskaičiau.

Nustebau.

– Tai perskaitykit.

– Aš silpnaregė, – tarė ponia Zaturecka, – jau penketą metų neperskaičiau nė eilutės, bet man nė nereikia skaityti, kad žinočiau, ar mano vyras sąžiningas ir padorus. Tai suvokiama kitaip, ne per skaitymą. Pažįstu vyrą kaip motina savo vaiką, žinau apie jį viską. Ir žinau, kad jis viską daro sąžiningai.

Turėjau imtis paties blogiausio. Paskaitydavau poniai Zatureckai jos vyro straipsnio ištraukas, o paskui atitinkamas vietas įvairių autorių, iš kurių ponas Zatureckis perėmė mintis ir formuluotes. Žinoma, tai nebuvo sąmoningas plagiatas, greičiau nuolankumas autoritetams, kuriems ponas Zatureckis jautė nesudrumsčiamą pagarbą. Tačiau kiekvienas, išgirdęs lyginamus derinius, turėjo suprasti, kad tokio darbo negalėtų išspausdinti joks rimtas mokslo žurnalas.

Nežinau, ar ponia Zaturecka pakankamai susikaupė, ar sekė mano aiškinimus ir kaip juos suprato, tačiau klusniai sėdėjo ant kėdės, klusniai ir nuolankiai kaip karys, kuriam nevalia apleisti posto. Praėjo koks pusvalandis, kol baigiau. Ponia Zaturecka

pakilo nuo kėdės, nukreipė į mane savo blyškias akis ir bespalviu balsu paprašė atleidimo, bet žinojau, kad ji neprarado tikėjimo savo vyru, priekaištavo tik sau, kad nesugebėjo pasipriešinti mano argumentams, kurie jai atrodė neaiškūs ir sunkiai suprantami. Apsivilko savo karišką apsiaustą ir aš supratau, kad ši moteris – liūdnas kareivis, pavargęs nuo sunkių žygių, kuris nesuvokia įsakymų prasmės, tačiau visada neabejodamas jiems paklūsta, kareivis, kuris dabar pasitraukia pralaimėjęs, tačiau be dėmės.

13

– Tai dabar tau nėra ko bijoti, – tariau Klarai „Dalmatijos“ vyninėje papasakojęs jai apie pokalbį su ponia Zaturecka.

– Bet man ir nebuvo ko bijoti, – stebėtinai pasitikėdama savimi atkirto Klara.

– Kaip nebuvo? Jeigu ne tu, tai visai nebūčiau susitikęs su ponia Zaturecka!

– Gerai, kad su ja susitikai, nes negražiai su jais elgeisi. Daktaras Kalousekas sako, kad inteligentiškam žmogui sunku tai suprasti.

– Tu susitikai su Kalouseku?

– Susitikau, – patvirtino Klara.

– Ir viską jam papasakojai?

– Na ir kas? Gal tai paslaptis? Dabar gerai žinau, koks tu.

– Hm.

– Pasakyt koks?

– Prašau.

– Tu paprasčiausias cinikas.

– Kartoji Kalouseką.

– Kodėl kartoju? Manai, pati negaliu suprasti? Apskritai ma-

nai, kad negaliu nieko įžvelgti. Tu mėgsti vedžioti žmones už nosies. Ponui Zatureckiui pažadėjai recenziją...

– Nežadėjau jam recenzijos!

– Nesvarbu. O man žadėjai rasti kitą darbą. Prieš poną Zatureckį viską suvertei ant manęs, o prieš mane – suvertei ant pono Zatureckio. Bet žinok, aš vis tiek susirasiu tą darbą.

– Kalouseko dėka? – pasistengiau būti kandus.

– Tik ne tavo dėka! Tu visur taip prakišai, kad nė pats nesuvoki.

– O tu suvoki?

– Suvokiu. Konkurso tu nelaimėsi ir būsi laimingas, jeigu tave priims į kokią kaimo galeriją. Bet pirmiausia turi suprasti, kad pats kaltas. Galiu tau patarti, kad ateity būtum sąžiningas ir niekada nemeluotum, mes melagio jokia moteris negali gerbti.

Ji pakilo, ištiesė ranką (aišku, paskutinį kartą), apsigręžė ir išėjo.

Ir tik po kiek laiko toptelėjo (nepaisant mane užgulusios stingdančios tylos), kad mano istorija nėra iš tragiškų, o greičiau iš komiškų istorijų.

Tai mane kiek paguodė.

AUKSINIS AMŽINOJO TROŠKIMO OBUOLYS

...nežino, kad ieško tik medžioklės,
ne laimikio.

(Blaise Pascal)

Martinas

Martinas geba tai, kas man nepavyksta. Kad ir gatvėje sustabdyti bet kurią moterį. Pripažįstu, kad per ilgą mūsų pažintį patyriau daug naudos iš tokių jo gabumų: nors aš ne mažiau nei jis myliu moteris, tačiau man stinga jo nutrūktgalviško įžūlumo. O Martino trūkumas tas, kad vadinamasis moters *kabinimas* jam kartais tampa savitiksle virtuozerija, kuo labai dažnai ir pasitenkina. Tada apmaudžiai sako esąs panašus į puolėją, nesavanaudiškai perpasuojantį atkovotus kamuolius komandos draugui, kuris paskui lengvai įmuša įvartį ir būna apvainikuotas nepelnytais laurais.

Tą pirmadienio popietę po darbo laukiau jo kavinėje Vaclavo aikštėje žvilgčiodamas į storą vokišką knygą apie senąją etruskų kultūrą. Tik per keletą mėnesių, universiteto bibliotekai tarpininkaujant, gavau ją iš Vokietijos, o kai ji pagaliau pasiekė mane, nešiojausi kaip relikviją ir net apsidžiaugiau, kad tenka laukti Martino ir galiu pavartyti knygą pasidėjęs ant kavinės staliuko.

Visada nuliūstu prisiminęs senąsias antikos kultūras. Gal, be viso kito, ima ir pavydas dėl nuobodžiai saldaus anuometės istorijos lėtumo. Senosios Egipto kultūros epocha apima keletą tūkstantmečių, Graikijos antika – kone ištisą tūkstantmetį. Šia prasme ir žmogaus gyvenimas primena žmonijos istoriją: iš pradžių jis grimzdi nejudrioj lėtumoj ir tik paskui ima pamažu bei vis smarkiau greitėti. Kaip tik prieš porą mėnesių Martinui sukako keturiasdešimt.

Nuotykis prasideda

Tai jis nutraukė mano apmąstymus. Staiga pasirodė stiklinėse kavinės duryse ir pasuko link manęs gestais ir grimasomis rodydamas į vieną staliuką, prie kurio su kavos puodeliu sėdėjo moteris. Neatplėšdamas nuo jos akių, prisėdo šalia ir paklausė:

– Na, ką pasakysi?

Pasijutau sugėdintas: iš tikrųjų buvau taip nugrimzdęs į savo storąją knygą, kad visai neatkreipiau dėmesio į merginą. Dabar turėjau pripažinti, kad ji tikrai graži. Tą pat akimirką mergina kilstelėjo biustą ir pakvietė poną su juoda peteliške norėdama susimokėti.

– Ir tu atsiskaityk! – įsakė Martinas.

Jau manėme, kad teks vytis merginą, tačiau, laimė, ji užtruko rūbinėje. Buvo palikus ten pirkinių krepšį ir rūbininkui teko jo kažkur paieškoti, kol padėjo jį ant lentos. Mergina ištiesė rūbininkui porą dešimtinių ir tą akimirką Martinas išplėšė man iš rankų storąją knygą.

– Gal geriau dėkim ją čia, – nutrūktgalviškai laisvai tarstelėjo ir nerūpestingai įkišo knygą į merginos krepšį. Mergina atrodė nustebusi, tačiau nesumojo, ką pasakyti.

– Sunku ją laikyti rankose, – paaiškino Martinas, ir kai mergina norėjo paimti krepšį, subarė mane, kad nemoku elgtis.

Panelė buvo medicinos sesuo, tik trumpai užsukusi į Prahą iš kaimo ligoninės ir dabar skubanti į autobusų stotį Florencėje. Per trumpą kelią ligi tramvajaus stotelės pasakėme kas svarbiausia ir susitarėme, kad šeštadienį atvažiuosime į B. aplankyti tokios gražios panelės, kuri, kaip reikšmingai pabrėžė Martinas, tikriausiai turės kokią gražią kolegę.

Artėjo tramvajus, padaviau panelei krepšį ir ji norėjo ištraukti knygą, tačiau Martinas tauriai paprieštaravo, kad nėra reikalo,

atvažiuosime jos šeštadienį, tegu panelė pasiskaito. Sutrikusi panelė nusijuokė, tramvajus nuvežė ją mums mojuojant.

Ką darysi, knyga, kurios taip ilgai laukiau, staiga atsidūrė neaiškioje tolumoje. Kad ir ką manytum, vis tiek nemalonu, tačiau kažkoks padūkimas pakėlė mane paslaugiai išskleistais sparnais. Martinas tą pat akimirksnį sugalvojo pretekstą šeštadienio popietę ir naktį palikti jaunutę žmoną (nes taip ir yra – namuose jo laukia jauna žmona ir, kas blogiau – jis myli ją, kas dar blogiau – jos bijo, ir kas blogiausia – bijosi *dėl* jos).

Sėkminga registracija

Išvykai nebrangiai išsinuomojau gražų fiatą ir šeštadienį antrą valandą privažiavau prie Martino namų. Jisai jau laukė ir mes išvykome. Buvo liepa ir baisiai tvanku.

Norėjome kuo anksčiau atvažiuoti į B. Tačiau kai pakelės kaime išvydome du berniukus vienomis trumpikėmis ir iškalbingai šlapiais plaukais, sustabdžiau automobilį. Tvenkinys išties buvo visai greta, čia pat už namų. Mano miegas jau nebe toks kaip anksčiau, praėjusią naktį dėl kažkokių rūpesčių prasivarčiau ligi trečios valandos, reikėjo kiek atsigauti. Martinas taip pat norėjo maudytis.

Persivilkome ir šokome į vandenį. Aš nėriau ir greitai nuplaukiau ligi kito kranto. O Martinas tiktai įlindo, pasiteškeno ir vėl išlipo lauk. Kai aš prisiplaukiojęs grįžau į krantą, radau jį įsistebeilyjusį. Pakrantėje stypčiojo būrelis vaikų, netoliese su kamuoliu žaidė paaugliai,·o Martinas spoksojo į dailią už kokių penkiolikos metrų stovinčios į mus nugara merginos figūrėlę. Ji nekrustelėdama žiūrėjo į vandenį.

– Tik pažvelk, – tarė Martinas.

– Matau.

– Ką pasakysi?

– O ką turėčiau?

– Nežinai, ką turėtum pasakyti?

– Reikia palaukti, kol atsigręš, – nusprendžiau.

– Nėra jokio reikalo laukti, kol atsigręš. To, ką rodo man, visiškai pakanka.

– Gerai, – sutikau, – deja, neturime laiko.

– Tai bent užregistruok, užregistruok! – sušuko Martinas ir paklausė berniuko, netoliese besimaunančio glaudes. – Berniuk, klausyk, gal žinai, kuo vardu ta mergaitė?

Ir parodė merginą, kuri keistai apatiškai stovėjo nė nekrustelėdama.

– Toji?

– Taip, ta.

– Ji nevietinė, – tarė berniukas.

Martinas kreipėsi į greta saulėj tysančią kokių dvylikos metų mergaičiukę:

– Mergyt, ar nežinai, kas ta mergaitė, kur ten stovi ant kranto?

Mergytė paklusniai kilstelėjo galvą:

– Toji?

– Taip, toji.

– Tai Mania.

– Mania? O tiksliau?

– Mania Pankū... iš Traplicų...

O mergina vis tebestovėjo prie vandens nugara į mus. Dabar ji pasilenkė maudymosi kepuraitės, o kai atsitiesė, tampydama ją ant plaukų, Martinas jau buvo prie manęs ir tarė:

– Tai kažkokia Mania Pankū iš Traplicų. Galim važiuoti.

Buvo visiškai nurimęs, patenkintas ir pastebimai galvojo tiktai apie tolesnę kelionę.

Truputis teorijos

Martinas tai vadina *registracija*. Rėmėsi savo turtingu patyrimu, suformavusiu nuomonę, kad nėra taip sunku *suvedžioti* merginą, o daug sunkiau, jeigu keliame sau aukštus kokybės reikalavimus, pakankamai *pažinoti* dar nesuvedžiotų merginų.

Todėl jis tvirtina, kad reikia nuolatos, visur ir visomis progomis registruoti, tai yra į atmintį arba užrašų knygelę užsirašinėti sudominusių moterų vardus, kad paskui būtų galima su jomis *kontaktuoti*.

Kontaktas, aukštesnis veiklos laipsnis, reiškia, kad su ta moterimi užmezgamas ryšys, susipažįstama, nutiesiamas kelias į ją.

Kas mėgsta pagyrūniškai atsigręžti, pabrėžia *pamylėtų* moterų vardus, tačiau kas žvelgia pirmyn, į ateitį, pirmiausia rūpinasi, kad turėtų kuo daugiau *registruotų* ir *kontaktuotų* moterų.

Mat virš kontakto tėra vienintelis, paskutinis, veiklos laipsnis ir aš, norėdamas įsiteikti Martinui, mielai pritariu jam, kad siekiantieji tiktai to paskutiniojo laipsnio yra niekingi ir primityvūs vyrai, primenantys kaimo futbolininkus, stačia galva puolančius priešininko vartus ir užmirštančius, kad įvartį (ir daugelį kitų įvarčių) įspirti nepakanka beatodairiško noro, visų pirma reikia preciziškai ir atkakliai žaisti aikštėje.

– Manai kada nors nusibelsiąs pas ją į tuos Traplicus? – jau važiuojant paklausiau Martino.

– Niekada negali žinoti... – atsakė jis.

– Kad ir kaip būtų, – tęsiau pokalbį, – diena prasidėjo gerai.

Žaidimas ir būtinybė

Kuo puikiausiai nusiteikę pasiekėme B. ligoninę. Buvo apie pusę ketvirtos. Telefonu iškvietėme mūsų seselę prie vartų. Po akimirkos ji pasirodė su baltu chalatu ir kepure. Pastebėjau, kad ji paraudo ir palaikiau tai geru ženklu.

Martinas neieškojo žodžio kišenėje, ir mergina mums tarė, kad septintą baigia budėjimą ir tada galime laukti jos prie ligoninės.

– Su savo kolege jau tikriausiai kalbėjote? – pasiteiravo Martinas ir mergina linktelėjo galva.

– Ateisime dviese.

– Puiku, – tarė Martinas, – tačiau mūsų draugas turi žinoti, kas jo laukia.

– Gerai, – sutiko mergina, – galime žvilgtelt į ją: Božena dirba terapijos skyriuje.

Mes lėtai patraukėm per ligoninės kiemą ir aš nedrąsiai pasiteiravau:

– Gal kartais dar turite tą storąją knygą?

Seselė linktelėjo, kad ją turi, ir netgi čia, ligoninėje. Man tarsi akmuo nuo širdies nusirito ir panorau tuoj pat ją atsiimti.

Žinoma, Martinui visai nepatiko, kad be jokių užuolankų rodau knygai daugiau dėmesio negu moteriai, bet aš jau negalėjau tvardytis.

Prisipažinsiu, kad labai kankinausi šias dienas, kai knyga apie etruskų kultūrą buvo man nepasiekiama. Ir tik didžiulėmis valios pastangomis neišsidaviau jokiu būdu nenorėdamas kaip nors pakenkti Žaidimui: jis buvo man vertybė, kurią išmokau gerbti nuo vaikystės ir aukoti jai asmeninius interesus.

Kol susijaudinęs glosčiau savo knygą, Martinas kalbėjosi su sesele ir pasiekė, kad mergina pažadėjo mėginsianti išpra-

šyti iš kolegos vakarui namelį prie netolimo Hoterskio tvenkinio. Visi buvome labai patenkinti ir pagaliau per ligoninės kiemą pasukome prie mažo žalio pastato, kuriame buvo terapijos skyrius.

Prieš mus kaip tik išniro kažkokia medicinos sesuo su gydytoju. Gydytojas buvo toksai juokingas ilgšis su styrančiomis ausimis ir taip patraukė mano dėmesį, kad, mūsų seselei stuktelėjus man alkūne, aš suklikau. Kai jie praėjo, Martinas atsigręžė:

– Na ir sekasi tau, berniuk. Tiesiog nesi vertas tokios gražuolės.

Gėdijausi prisipažinti, kad žvelgiau tik į ilgšį, tad ir aš pagyriau merginos grožį. Tai nebuvo jokia veidmainystė. Mat Martino skoniu pasitikiu labiau negu savo, žinau, kad jo skonis paremtas kur kas gilesniu *interesu* nei mano. Mėgstu objektyvumą ir tvarką visur, taip pat ir meilės reikaluose, tad visada labiau pasitikiu žinovu nei diletantu.

Gal kai kas galėtų laikyti veidmainyste ir tai, kad aš, išsiskyręs vyras, dabar pasakojantis apie vieną (ir visai ne išskirtinę) avantiūrą, vadinu save diletantu. Vis dėlto taip yra, aš diletantas. Galima būtų tarti, kad tik *vaidinu* tai, kuo Martinas *gyvena*. Kartais man atrodo, kad visa mano gyvenimo poligamija atsirado būtent iš kitų vyrų mėgdžiojimo. Neneigiu, kad pradėjau mėgautis tuo mėgdžiojimu. Tačiau negaliu atsikratyti pojūčio, kad ir taip mėgaujantis vis tiek lieka kažkas laisva, žaisminga ir atšaukiama, pavyzdžiui, meno galerijų arba svetimų kraštų lankymas ir kas nepaklūsta tam kategoriniam imperatyvui, kurį nujaučiau už erotinio Martino gyvenimo. Ir kaip tik tas kategorinis imperatyvas išaukštino jį mano akyse. Man atrodė, kad jo nuomonę apie moterį taria pati Gamta, pati Būtinybė.

Namų šviesa

Išėjus iš ligoninės, Martinas pasidžiaugė, kad viskas taip gerai klojasi, ir pridūrė:

– Žinai, vakare turime pasiskubinti. Devintą noriu būti namie.

Aš apstulbau:

– Devintą? Vadinasi, aštuntą turim jau išvažiuoti? Tai ko mes čia važiavome? Tikėjausi, kad turime laisvą naktį!

– Kam švaistyti laiką!

– Bet kokia prasmė buvo važiuoti čia vienai valandai? Ką gali nuveikti nuo septintos ligi aštuntos?

– Viską. Kaip pastebėjai, pasirūpinau nameliu, tad viskas gali eit kaip iš pypkės. Jei veiksi pakankamai ryžtingai, laiko pakaks.

– Prašom pasakyti, kodėl tau reikia grįžti devintą?

– Prižadėjau Jiržinkai. Ji įprato visada šeštadieniais prieš miegą lošti „žuliką".

– Viešpatie... – atsidusau.

– Vakar Jiržinkai vėl kažkas atsitiko darbe, tai negi atimsiu ir tą mažą šeštadienio džiaugsmą? Juk žinai, ji geriausia moteris iš visų mano turėtų. Galų gale, – pridūrė jis, – tu taip pat apsidžiaugsi, kad visa naktis Prahoje bus tavo.

Suvokiau, kad prieštarauti beprasmiška. Neįmanoma nuraminti Martino baugulių dėl žmonos ramybės, kaip niekada neįmanoma sukelti abejonių neišsemiamomis erotinėmis kiekvienos valandos ir minutės galimybėmis.

– Eime, – paragino Martinas, – iki septintos dar trys valandos! Nesėdėsime juk rankas sudėję!

Apgaulė

Plačiu keliu patraukėme link parko, čionykščių gyventojų pasivaikščiojimų vietos. Apžiūrinėjome aplinkui vaikščiojančias arba ant suolelių sėdinčias merginų poreles, tačiau jų kokybė mūsų netenkino.

Tiesa, Martinas užkalbino dvi ir netgi susitarėm su jomis dėl pasimatymo, bet aš žinojau, kad tiktai šiaip sau. Tai buvo vadinamieji *treniruočių kontaktai*, kad Martinas neprarastų formos.

Nepatenkinti išėjome iš parko į gatves, dvelkiančias provincijos tuštuma ir nuobodžiu.

– Eime ko nors gurkštelėti, troškina, – tariau Martinui.

Susiradome kažkokį statinį, virš kurio buvo užrašyta: kavinė. Įėjome, tačiau viduje buvo savitarna, plytelėmis išklijuotas kambarys bjauriai dvelkė šalčiu. Nuėjome prie pulto, iš nemalonios moters nusipirkome paspalvinto vandens ir nusinešėme prie padažu aplaistyto stalo, raginančio kuo greičiau išeiti.

– Nekreipk dėmesio, – tarė Martinas, – bjaurumas pas mus yra pozityvus veiksnys. Niekas nenori niekur užtrukti, žmonės iš visur skuba ir taip atsiranda pageidautinas gyvenimo tempas. Tačiau mes neturime leistis provokuojami. Čia, saugioje bjaurioje užeigoje, galime kiek pasikalbėti. – Jis gurkštelėjo limonado ir paklausė: – Ar jau kontaktavai su ta medicinos studente?

– Žinoma, – atsakiau jam.

– Na ir kokia ji? Smulkiai papasakok!

Renčiau jam apie medicinos studentę. Nereikėjo labai stengtis, nors jokia studentė neegzistavo. Taip. Galbūt jūs blogai pamanysit apie mane, bet tai tiesa: *išsigalvojau ją*.

Galiu prisiekti, ne iš blogos valios, ne iš noro pasirodyti prieš

Martiną ar pavedžioti jį už nosies. Išsigalvojau medicinos studentę tiesiog neįstengdamas atlaikyti Martino spaudimo.

Martinas labai daug reikalavo iš manęs. Jis buvo įsitikinęs, kad kas dieną sutinku vis kitas moteris. Jis matė mane ne tokį, koks esu, ir jeigu jam pasakyčiau tiesą, kad ištisą savaitę ne tik neužvaldžiau jokios naujos moters, bet net su jokia ir nesusidūriau, tai būtų pamanęs, kad apgaudinėju jį.

Todėl prieš kokią savaitę buvau priverstas apsimesti, kad užregistravau kažkokią medicinos studentę. Martinas buvo patenkintas ir vertė mane pereiti prie kontakto. Šiandien norėjo patikrinti, kiek aš pažengęs.

– Koks galėtų būti lygis? Gal toks lygis... – jis užsimerkė ir tamsoj ieškojo kažkokio mato, paskui prisiminė mūsų bendrą pažįstamą. – Gal Marketos lygis?

– Kur kas geriau, – tariau aš.

– Nejaugi... – nusistebėjo Martinas.

– Tai maždaug tavo Jiržinos lygis.

Žmona Martinui yra patsai aukščiausias matas. Jis buvo labai patenkintas ir po mano paaiškinimų nugrimzdo į svajones.

Sėkmingas kontaktas

Tuo metu į kavinę užėjo kažkokia mergina aksomo kelnėmis ir striuke. Ji pasuko prie pulto, luktelėjo dažyto vandens ir paėjo į šalį. Atsistojo prie gretimo stalo, pakėlė stiklinę ir ėmė nesėsdama gerti.

Martinas pasigręžė į ją:

– Panele, – tarė jis, – mes nevietiniai ir norėtume paklausti.

Mergina nusišypsojo. Ji buvo gana graži.

– Mums labai karšta ir nežinome, ką daryti.

– Bėkite maudytis.

– Kaip tik to ir norime. Bet nežinome, kur čia galima maudytis.

– Čia tokios vietos ir nėra.

– Kaip gali būti?

– Yra vienas baseinas, bet jau mėnuo, kai išleistas vanduo.

– O upė?

– Tenai dirba žemsiurbės.

– Tai kur maudotės?

– Nebent prie Hoterskio tvenkinio, bet nuo čia bus kokie septyni kilometrai.

– Niekis, turim automobilį, jei tik kelią parodytumėt.

– Pabūtumėt mūsų autopilote, – tariau.

– Greičiau kelrode žvaigžde, – patikslino mane Martinas.

– Gal net konjako žvaigždutėmis, – nenusileidau aš. – Panelės atveju, mažų mažiausiai penkiomis, – tuoj pat pridūriau.

– Jūs tiesiog mūsų žvaigždynas ir turit važiuot kartu, – apibendrino Martinas.

Merginą suglumino mūsų tarškalai ir galiausiai ji tarė, kad važiuotų, bet pirmiau turi kai ką sutvarkyti, o paskui paimt maudymuką. Geriausiai, jei lauktume jos lygiai už valandos šitoje pačioje vietoje.

Mes buvom patenkinti. Žiūrėjome, kaip ji nueina gražiai siūbuodama užpakalį ir purtydama juodas garbanas.

– Matai, – tarė Martinas, – gyvenimas trumpas. Privalome išnaudoti kiekvieną akimirką.

Šlovė bičiulystei

Vėl nuėjome į parką. Vėl apžiūrėjome ant suoliukų sėdinčių merginų poreles. Kartais netgi aptikdavome visai išvaizdžią panelę, tačiau nė karto nepasitaikė, kad ir jos kaimynė būtų lygiai išvaizdi.

– Čia kažkoks savotiškas dėsnis, – tariau Martinui, – negraži moteris tikisi kažką įgyti gražesnės draugės spindesy, graži drau-

gė savo ruožtu viliasi, kad atrodys įspūdingiau neišvaizdžiame fone. O mums reikia saugotis, nes mūsų draugystė kaskart bandoma. Ir aš nepaprastai vertinu tai, kad niekada neliekame pasyvūs ir niekada nesileidžiame į kokias nors varžytuves: pasirenkame likdami mandagūs, siūlome vienas kitam gražesnę merginą kaip du senamadžiai ponai, kurie niekaip negali įeiti pro tas pačias duris, nes nė vienas nenori eiti pirmas.

– Taip, – susijaudinęs pritarė Martinas, – tu nuostabus draugas. Eikš, prisėskim truputį, man kojos įskaudo.

Ir taip susėdom atkišę veidus maloniai saulei ir akimirką leidome pasauliui nepastebimai bėgti pro šalį.

Mergaitė balta suknele

Staiga Martinas pakilo (matyt, kokiam slaptingam nervui tvinktelėjus) ir įsmeigė akis į tuščią parko takelį. Tenai pasirodė mergaitė balta suknele. Jau iš tolo, kai dar nebuvo galima gerai įžiūrėti kūno proporcijų nei veido bruožų, jautėsi ypatingas, sunkiai apibrėžiamas žavesys, kažkoks skaistumas ar švelnumas.

Kai mergaitė priartėjo, pamatėme, kad ji dar visai jaunutė, kažkas tarp vaiko ir merginos, ir tai taip sujaudino mus, kad Martinas pašoko nuo suoliuko:

– Panele, aš režisierius Formanas, ar galite mums padėti?

Jis ištiesė ranką ir mergaitė nepaprastai nustebusi ją paspaudė.

Martinas linktelėjo į mane ir tarė:

– O čia mano operatorius.

– Ondržičekas, – ištiesiau ranką.

Mergaitė nusilenkė.

– Pakliuvome į keblią padėtį. Ieškau eksterjerų savo filmui. Čia mūsų turėjo laukti asistentas, gerai pažįstantis vietovę, bet jis neatvažiavo, tai dabar kaip tik svarstome, kaip mums orientuotis šiame

miestelyje ir jo apylinkėse. Mūsų ponas operatorius, – pašmaikštavo Martinas, – visą laiką įnikęs į tą vokišką knygą, tačiau, deja, to ten nerasi.

Užuomina apie knygą, kurios visą savaitę negalėjau pavartyti, staiga mane kiek suerzino:

– Gaila, kad jūs pats ne per labiausiai domitės ta knyga, – užsipuoliau savo režisierių. – Jeigu rengdamasis būtumėte gerai studijavęs, nepalikęs studijų operatoriams, jūsų filmai gal nebūtų tokie paviršutiniški ir juose nebūtų tiek nesąmonių... Atleiskite, – atsiprašydamas kreipiaus į mergaitę, – neturėtume įkyrėti jums savo gamybiniais ginčais, mat mūsų filmas istorinis ir pasakos apie etruskų kultūrą Čekijoje...

– Taip, – nusilenkė mergaitė.

– Žiūrėkite, tai gana įdomi knyga, – ištiesiau mergaitei knygą ir ji dievobaimingai pagarbiai paėmė ją. Pastebėjusi, kad man to norisi, pasklaidė jos puslapius.

– Kažkur čia netoli turėtų būti Pchačeko pilis, – tęsiau aš, – ten buvo Čekijos etruskų centras... bet kaip jį pasiekti?

– Ne taip ir toli, – tarė mergaitė ir visa nušvito, nes gerai žinomas kelias į Pchačeką pagaliau suteikė jai tvirtą atramą šiame kiek miglotame pokalbyje.

– Ką? Jūs žinote kur? – paklausė Martinas vaidindamas didžiulį palengvėjimą.

– Na žinoma! – patvirtino mergaitė. – Gal valanda kelio!

– Pėsčiom? – paklausė Martinas.

– Taip, pėsčiom, – patvirtino mergaitė.

– Mes turim automobilį, – tariau.

– Ar negalėtumėt būti mūsų kelrode? – pasiteiravo Martinas, bet aš netęsiau įprasto sąmojų ritualo, nes mano psichologinė nuojauta geresnė nei Martino, ir suvokiau, kad lengvabūdis šmaikštavimas tik pakenktų, mums labiau tiktų visiškas rimtumas.

– Panele, visai nenorim gaišinti jūsų laiko, – tariau, – bet

jeigu būtumėt tokia maloni ir galėtumėt skirti mums akimirką, parodyti kai kurias mūsų ieškomas vietas, tai labai padėtumėt ir mes abu būtume labai dėkingi.

– Žinoma, – vėl nusilenkė mergaitė, – mielai... Aš tiktai... – tik dabar pastebėjome, kad laiko tinklelį su dviem salotų galvutėmis, – turiu nunešt salotas mamytei, čia pat, greit grįšiu...

– Be abejo, turite laiku ir nedelsdama nunešti salotas mamytei, – pritariau aš, – mielai palauksime.

– Gerai. Ilgiausiai dešimt minučių, – tarė mergaitė, dar kartą nusilenkė ir susirūpinusi nuskubėjo.

– Viešpatie! – atsiduso Martinas ir prisėdo.

– Nuostabu, ar ne?

– Ką ir sakyti. Dėl to verta paaukoti abi seseles.

Perdėto tikėjimo apgaulė

Bet praėjo dešimt minučių, ketvirtis valandos, o mergaitė nesirodė.

– Nusiramink, – guodė mane Martinas. – Tikrai žinau, kad ji ateis. Mūsų epizodas buvo visiškai patikimas ir mergytę apėmė entuziazmas.

Ir aš taip pat maniau, tad kas akimirką vis nekantriau laukėm tos vaikiškos mergaičiukės. Tuo tarpu praslinko ir susitikimo su mergina aksominėmis kelnėmis laikas, bet mes taip užsispyrę laukėm baltosios mergaitės, kad nė nemanėme kilti.

Laikas bėgo.

– Klausyk, Martinai, manau, ji nebeateis, – pagaliau ištariau aš.

– Kaip paaiškinsi? Juk mergytė patikėjo mumis tarsi dievais.

– Taip, – sutikau, – tai ir yra mūsų nelaimė. Ji *per daug* patikėjo mumis.

– Na ir kas? Gal norėtum, kad mumis netikėtų?

– Gal taip būtų geriau. Perdėtas tikėjimas yra pats blogiausias sąjungininkas.

Mąsčiau toliau. Įsikalbėjau:

– Kai tiki kiekvienu žodžiu, galiausiai tikėdamas nueini *ad absurdum*. Tikrasis kokios nors politikos šalininkas niekada nepriima už gryną pinigą jos *sofizmų*, o tik praktiškuosius tikslus, slepiamus po tais sofizmais. Politinės frazės ir sofizmai ne tam, kad jais tikėtų, jie greičiau yra *bendra* ir *sutarta priedanga*. Pamišėliai, iš tikrųjų patikėję jais, anksčiau arba vėliau aptinka juose prieštaravimų, ima maištauti ir galiausiai baigia kaip eretikai ir atskalūnai. Ne, perdėtas tikėjimas niekada neduoda nieko gero, ir ne tik politinėms arba religinėms sistemoms, mūsų sistemai, kuria norėjome prisivilioti mergaitę, taip pat.

– Man sunku suprasti tave, – tarė Martinas.

– Nėr ko nesuprasti: mes mergytei iš tiesų buvome *tiktai* du rimti ir gerbiami ponai ir ji, kaip paslaugus vaikas, užleidžiantis tramvajuje vietą vyresniajam, norėjo patenkinti mūsų prašymą.

– Tai kodėl jo nepatenkino?

– Nes labai tikėjo mumis. Nunešė mamytei salotas ir tuoj pat entuziastingai ėmė pasakoti apie mus: apie istorinį filmą, etruskus Čekijoje, o mamytė...

– Taip, toliau viskas aišku... – nutraukė mane Martinas ir pakilo nuo suolo.

Išdavystė

O saulė jau pamažu leidosi ant stogų, truputį atvėso ir mums tapo liūdna. Dėl viso pikto nuėjome pasižiūrėti prie savitarnos, gal ten kartais dar laukia mergina aksominėmis kelnėmis. Žinoma, jos ten nebuvo. Pusė septynių. Nusileidome prie automobilio ir staiga pasijutome kaip du žmonės, išguiti iš svetimo

miesto, toli nuo jo džiaugsmų, ir pamanėme, jog mums lieka tik prisiglausti eksteritorinėje mūsų automobilio erdvėje.

– Liaukis! – automobilyje aprėkė mane Martinas. – Tik nepradėk gedėti! Nėra jokios priežasties! Juk svarbiausia dar prieš akis!

Norėjau paprieštarauti, kad tam svarbiausiam mums per Jiržinką ir jos „žuliką“ liko vos valanda, bet geriau nutylėjau.

– Šiaip ar taip, – tęsė Martinas, – diena buvo sėkminga: tos merginos iš Traplicų registracija, kontaktas su panele aksominėmis kelnėmis; juk viską parengėme, tereikia dar kartą čia užvažiuoti!

Neprieštaravau. Taip. Registracija ir kontaktas atlikti puikiai. Čia viskas gerai. Tačiau šią akimirką man dingtelėjo, kad pastaraisiais metais Martinas, be nesuskaičiuojamų registracijų ir kontaktų, taip nieko svaresnio ir nepasiekė.

Pažvelgiau į jį. Jo akys kaip visada tvieskė godžiom liepsnelėm; tą akimirką pajutau, kad myliu Martiną, kad myliu ir tą vėliavą, su kuria jis visą gyvenimą žygiuoja: amžinos moterų medžioklės vėliavą.

Po kiek laiko Martinas tarė:

– Jau septinta.

Pavažiavome dešimtį metrų nuo ligoninės vartų, kad automobilio veidrodėlyje galėčiau matyti, kas pro juos išeina.

Vis galvojau apie tą vėliavą. Ir kad toje moterų medžioklėje kasmet vis nesvarbesnės pačios moterys, o vis svarbesnė tampa pati medžioklė. Tariant, jog kalbama apie iš anksto žinomą *bergždžią* persekiojimą, galima kasdien persekioti neribotą moterų skaičių ir taip medžioklę paversti *absoliučia medžiokle.* Taip, Martinas užsiiminėjo absoliučia medžiokle.

Palaukėme penketą minučių. Merginos nepasirodė.

Mane tai ne per labiausiai jaudino. Buvo visiškai nesvarbu, ar jos ateis, ar ne. Jei ir ateitų, negi mes per vieną valandą galėtume nuvažiuoti su jomis į tolimą namelį, pereiti prie intymu-

mo, pasimylėti su jomis ir aštuntą valandą, gražiai atsisveikinę, išvažiuoti? Ne, tą akimirką, kai Martinas laiko galimybes apribojo aštunta valanda, jis (jau ne pirmą kartą) visą šią avantiūrą perkėlė į savęs apgaudinėjimo sritį.

Prabėgo dešimt minučių. Prie vartų niekas nepasirodė.

Martinas susierzino ir beveik rėkė:

– Leidžiu joms dar penkias minutes! Ilgiau nelauksiu!

Martinas jau nebejaunas, svarsčiau toliau. Jis ištikimai myli žmoną. Pati sėkmingiausia santuoka. Tokia tikrovė. Ir štai virš šios tikrovės (ir kartu su ja) jaudinamai nekaltos saviapgaulės srity Martino jaunystė tęsiasi, nerami, linksma ir klaidi, grynuoju žaidimu virtusi jaunystė, kuri jau nebeįstengia peržengti žaidimo aikštelės ribų, prasiskverbt į gyvenimą ir tapti tikrove. Todėl Martinas yra apakintas Būtinybės riteris, savo nuotykius jis, *pats to nesuvokdamas*, pavertė nekenksmingu žaidimu.

Gerai, pamaniau, Martinas pakliuvo į nelaisvę apgaudinėdamas pats save, o aš? Ką veikiu aš? Kodėl asistuoju jam šiame juokingame žaidime? Kodėl aš, suvokdamas apgaulę, apsimetinėju kartu su juo? Ar aš ne juokingesnis už patį Martiną? Kodėl dabar turiu apsimesti laukiąs čia meilės nuotykio, kai žinau, kad geriausiu atveju galiu tikėtis vienos visiškai beprasmės valandos su svetimomis ir abejingomis merginomis?

Tą akimirką veidrodėlyje išvydau ligoninės vartuose dvi jaunas moteris. Net iš tolo švytėjo jų pudra ir lūpų dažai, atrodė ypač elegantiškos, jų vėlavimas regimai siejosi su išdailinta išvaizda. Jos apsidairė ir pasuko prie mūsų automobilio.

– Nieko nepadarysi, Martinai, – nuslėpiau merginų pasirodymą. – Ketvirtis valandos jau praėjo. Važiuojam.

Ir įjungiau variklį.

Atgaila

Išvažiavome iš B., palikome paskutinius namus ir nėrėme į laukų bei miškelių kraštą, kur leidosi didžiulė saulė.

Tylėjome.

Mąsčiau apie Judą Iskarijotą, apie kurį vienas išmoningas autorius rašė, kad išdavęs Jėzų, nes be galo jį *tikėjęs*: negalėjęs sulaukti stebuklo, kuriuo Jėzus visiems žydams būtų apreiškęs savo dieviškąją galią; išdavęs jį sargybiniams, kad pagaliau išprovokuotų jo veiksmą, išdavęs, nes troškęs priartinti jo pergalę.

Varge, pamaniau, aš išdaviau Martiną kaip tik todėl, kad lioviausi tikėti juo (ir dieviškąja jo merginėjimo galia); aš niekingas Judo Iskarijoto ir Tomo, kurį vadino „netikinčiuoju", junginys. Jutau, kaip many kyla kaltės Martinui jausmas ir kaip jo amžinosios medžioklės vėliava (kurią nuolat jutau plevėsuojančią virš mūsų) graudina mane ligi ašarų. Ėmiau graužtis, kad paskubėjau.

Ar man pačiam bus lengva atsisveikinti su tais ženklais, reiškusiais man jaunystę? Ar liks man kas kita, nei noras *pamėgdžioti* juos ir protingame gyvenime ieškoti kokios nors užuovėjos šiai neprotingai veiklai? Na ir kas, jog tai tik bergždžias žaidimas. Na ir kas, kad aš tai *žinau*. Negi liausiuosi žaisti tik todėl, kad jis bergždžias?

Auksinis amžinojo troškimo obuolys

Jis sėdėjo šalia palengva įveikdamas nepasitenkinimą.

– Klausyk, – prabilo, – toji medicinos studentė išties tokios aukštos klasės?

– Sakiau. Taviškės Jiržinos lygio.

Martinas klausinėjo toliau. Turėjau dar kartą nupasakoti studentės išvaizdą. Paskui pasiteiravo:

– Ar galėtum paskui man ją perpasuoti, ką?

Norėjau likti kuo arčiau tiesos:

– Tikriausiai būtų nelengva. Trukdytų jai, kad tu mano draugas. Jinai griežtų principų...

– Griežtų principų... – liūdnai pakartojo Martinas, matėsi, kad apgailestauja.

Nenorėjau kankinti jo.

– Na nebent apsimesčiau, kad mes nepažįstami, – tariau. – Tau tektų prisistatyti kuo nors kitu.

– Puiku! Kad ir Formanu, kaip šiandien.

– Jai nusispjaut į filmininkus. Jai patinka sportininkai.

– Gerai! – nesutriko Martinas. – Viską galima sutvarkyti.

Po akimirkos mes jau karštai diskutavome. Planas vis aiškėjo ir netrukus jis jau sūpavosi tirštėjančioje prietemoje tarsi puikus, sultingas, tviskantis obuolys.

Leiskite man, ne be tam tikro iškilmingumo, pavadinti jį auksiniu amžinojo troškimo obuoliu.

NETIKRAS AUTOSTOPAS

1

Degalų rodyklė staiga šoktelėjo link nulio ir jaunas dviviečio automobilio vairuotojas tarstelėjo, kad pasiust galima, kiek ta mašina ryja benzino.

– Kad tik vėl nesustotume vidur kelio, – atsiliepė mergina (kokių dvidešimties dvejų) ir priminė vairuotojui keletą vietų šalies žemėlapyje, kur jiems taip nutiko.

Jaunuolis atsakė, kad nėra ko rūpintis, nes viskas, ką patiria su ja, jam yra žavus nuotykis. Mergina prieštaravo: kai jiems vidur kelio baigdavosi benzinas, visada būdavo nuotykis tiktai jai, nes jaunuolis pasislėpdavo, o jai tekdavo pasinaudoti savo grožiu: stabdyti automobilį, prašyti nuvežti ligi artimiausios degalinės, vėl stabdyti ir su kanistru grįžti. Jaunuolis pasiteiravo, ar ją vežę vairuotojai buvę tokie nemalonūs, kad savo užduotį prisimena kaip nuoskaudą. Ji atsakė (tingiai koketuodama), jog kartais būdavę *labai* malonūs, bet kas jai iš to, kai turėdavo tempti kanistrą ir privalėdavo atsisveikinti su jais anksčiau, nei ko nors būtų galima imtis.

– Menkysta, – žėrė jaunuolis.

Mergina atkirto, kad menkysta ne ji, o kaip tik jis: nežinia kiek panelių sustabdo jį ant plento, kai važiuoja vienas! Jaunuolis apkabino merginą per pečius ir švelniai pabučiavo į kaktą. Žinojo, kad myli jį ir pavyduliauja. Pavydas šiaip jau nėra maloni savybė, bet jeigu juo nepiktnaudžiaujama (derinama su

kuklumu), tai be nemalonumo jame esama ir kažko graudaus. Bent taip manė jaunuolis. Kadangi buvo tik aštuoniolikmetis, jam atrodė, kad yra jau senas ir patyręs viską, ką vyras gali patirti su moterimis. Merginos, sėdinčios šalia, vertino kaip tik tai, ką ligi šiol moteryse buvo pažinęs mažiausiai: jos skaistumą.

Rodyklė sustojo prie nulio, kai jaunuolis dešinėje pamatė lentą, pranešančią (juodu kolonėlės piešiniu), kad už penkių šimtų metrų yra degalinė. Mergina vos spėjo tarstelėti, kad jai akmuo nuo širdies nusirito, o jaunuolis jau rodė posūkį kairėn ir įvažiavo į aikštelę prieš kolonėlę. Tačiau turėjo sustoti pakrašty, nes prie kolonėlės stovėjo didžiulis sunkvežimis su cisterna ir per storą žarną girdė kolonėlę benzinu.

– Palauksime, – tarė jaunuolis merginai ir išlipo iš automobilio. – Kiek užtruks? – sušuko jis vyrui su uniforma.

– Minutę, – atsakė jam, ir jaunuolis apibendrino:

– Žinau aš tą minutę.

Jis norėjo sėsti į automobilį, tačiau pamatė, kad mergina taip pat išlipusi.

– Aš tuo tarpu šoktelėsiu, – tarė ji.

– O kur? – tyčia pasiteiravo jaunuolis norėdamas pamatyti jos sutrikimą. Jie buvo pažįstami jau ištisus metus, tačiau mergina vis dar gebėjo jo gėdytis ir jis labai mėgo tas gėdijimosi akimirkas. Pirmiausia dėl to, kad šituo ji skyrėsi nuo jo anksčiau pažinotų moterų, o antra, kad žinojo visuotinį išnykimo dėsnį, kuris darė brangų ir jo merginos gėdijimąsi.

2

Mergina išties nemėgo važiuojant (jaunuolis dažnai važiuodavo daug valandų nesustodamas) prašyti trumpai stabtelėti kur prie miškelio. Visad supykdavo, kai apsimestinai nustebęs klaus-

davo, kodėl reikia sustoti. Ji žinojo, kad jos gėdijimasis juokingas ir senamadis. Ne kartą darbovietėje patyrė, kad iš jos delikatumo juokiamasi, kad ji tyčia provokuojama. Visada jau iš anksto gėdydavosi, kad gėdysis. Dažnai apimdavo noras pasijusti laisvai, nerūpestingai ir bebaimei, kaip mokėjo dauguma aplinkinių moterų. Susigalvojo ir savotišką auklėjamąjį įtikinėjimą: kartodavo, kad kiekvienas žmogus gimdamas gauna vieną iš milijonų parengtų kūnų, tarsi gautų vieną iš milijonų kambarių pasaulio viešbutyje; kartodavo, kad jos kūnas atsitiktinis ir beasmenis, kad tai tiesiog nuomojamas gatavas gaminys. Kartodavo, tačiau justi taip ir neišmoko. Toksai kūno ir sielos dualizmas buvo jai svetimas. Visa net per daug buvo savo kūnas, todėl visada taip skrupulingai jį juto.

Skrupulai neapleisdavo jos ir su jaunuoliu, su kuriuo susipažino prieš metus ir buvo laiminga galbūt kaip tik todėl, kad jis niekad neskyrė jos kūno nuo sielos ir galėjo gyvent su juo *ištisa*. Šiam nesusiskaldyme glūdėjo laimė, tačiau po laimės tuoj pat eina įtarinėjimai ir mergina buvo pilna jų. Jai dažnai dingojosi, kad kitos moterys (neskrupulingosios) yra kur kas patrauklesnės ir kad jaunuolis, neslėpęs, kad tokias gerai pažįsta, kada nors paliks ją dėl tokios. (Tiesa, nors jaunuolis tvirtino jų persisotinęs, ji žinojo, kad jis ligi šiol daug jaunesnis, nei jam atrodo.) Troško, kad jis visas būtų jos, o jinai visa jo, tačiau kuo labiau ji stengėsi viską atiduoti jam, tuo labiau kažką nuslėpdavo: tai, ką duoda paviršutinė ir lengva meilė, ką žmogui duoda flirtas. Kankinosi, kad nesugeba būti ne tik rimta, bet ir lengvabūdė.

Šį kartą ji nesikankino ir apskritai nieko panašaus negalvojo. Jai buvo gera. Pirmoji jos atostogų diena (keturiolika dienų atostogų, kurių laukė ištisus metus), dangus žydras (visus metus su baime galvojo, ar iš tikrųjų bus giedra) ir jis su ja. Ji paraudo po jo: „O kur?“, – ir nieko netarusi nubėgo nuo automobilio. Apsuko degalinę kelio pakrašty vidury laukų; gal už kokio šimto metrų (jų tolesnės kelionės kryptimi) prasidėjo miškas. Pasuko

jo link, susirado krūmokšnį ir visą laiką puoselėjo savo džiaugsmą. (Ir džiaugsmą dėl vyro šalia geriausiai galima išgyventi vienumoje. Jeigu ir be pertrūkio būtų šalia, džiaugsmas būtų pati laiko tėkmė. *Sulaikyti* jį galima tik vienatvės akimirkomis.)

Paskui iš miško išėjo į kelią. Iš čia gerai matėsi degalinė: sunkvežimis jau išvažiavo iš aikštelės, automobilis prisišliejo prie raudono kolonėlės bokštelio. Mergina nuėjo keliu tolyn atsigręždama pažiūrėti, ar nevažiuoja. Pamatė artėjant, stabtelėjo ir ėmė jam mojuoti, kaip moja stabdantieji svetimą automobilį. Automobilis sulėtino greitį ir sustojo prie pat merginos. Jaunuolis palinko prie langelio, atidarė jį, nusišypsojo ir paklausė:

– Kur norėtumėt, panele?

– Gal kartais į Bystricą? – paklausė mergina ir koketiškai nusišypsojo.

– Prašom sėsti, – jaunuolis atidarė dureles. Mergina įsėdo ir automobilis pajudėjo.

3

Jaunuolis visada džiaugdavosi merginos linksmumu; tai būdavo nedažnai: jos darbas buvo gan sunkus, irzlūs bendradarbiai, namie ligonė motina, dažnai pervargdavo; ir nervai jos buvo ne per geriausi, ir pasitikėjimo savimi stigo, ją lengvai apimdavo nerimas ir baimė. Todėl jis švelniai ir rūpestingai pritardavo kiekvienai jos džiaugsmo prošvaistei. Nusišypsojo jai ir tarė:

– Laiminga diena. Jau penketą metų vairuoju, tačiau niekada nevežiau tokios gražios keleivės.

Mergina buvo dėkinga jaunuoliui už kiekvieną jo komplimentą, troško ilgiau jausti jo šilumą, tad atsakė:

– Gražiai meluojate.

– Aš panašus į melagį?

– Atrodo, kad mėgstate meluoti moterims, – atsakė mergina ir jos žodžiuose nevalingai ataidėjo senos abejonės, nes iš tikrųjų tikėjo, kad jos vaikinas mėgsta meluoti moterims.

Jaunuolį jau kartais pykindavo merginos pavyduliavimas, bet šįkart galėjo nekreipti į jį dėmesio, nes tie žodžiai buvo skirti ne jam, o kažkokiam automobilio vairuotojui. Tad jis tik paprastai perklausė:

– O jums tai kliudo?

– Jei draugaučiau su jumis, kliudytų, – atsakė mergina ir tai buvo lengva pedagoginė užuomina, bet antroji sakinio pusė jau buvo skirta vien nepažįstamam vairuotojui. – Nepažįstu jūsų, tad man tas nekliudo.

– Moteris visada randa daugiau savo vyro ydų nei svetimo, – (tai irgi buvo švelni pedagoginė užuomina, šįkart merginai), – kadangi mes nepažįstami, galėtume gerai suprasti vienas kitą.

Mergina sąmoningai ignoravo pedagoginę užuominą, todėl dabar kreipėsi tik į nepažįstamąjį:

– Ir kam, jei po akimirkos išsiskirsime?

– Kodėl? – paklausė jaunuolis.

– Juk aš išlipu Bystricoj.

– O jei aš išlipsiu su jumis?

Po šių žodžių mergina žvilgtelėjo į jaunuolį ir įsitikino, kad jis atrodo lygiai taip, kaip įsivaizduodavo labiausiai kankinančiomis pavyduliavimo akimirkomis; išsigando, kaip meilikaujamai koketuoja su ja (nepažįstama keleive) ir kaip jam tai tinka. Todėl provokuojamai prieštaraudama atkirto:

– Ir sakykit, ką *jūs* veiktumėt su manim?

– Su tokia gražia moterim netektų ilgai galvoti, ką veikti, – galantiškai tarė jaunuolis, šią akimirką kalbėdamas labiau su savo mergina nei su įsivaizduojamąja pakeleive.

Tačiau merginai toje įsiteikiamoje frazėje pasigirdo tarsi apgaulingai išgautas prisipažinimas; trumpai ją užplūdo staigus pyktis ir ji tarė:

– Labai jau jūs smailas!

Jaunuolis žvilgtelėjo į merginą, jam pasirodė, kad jos užsispyrusį veidą perkreipė mėšlungis. Jis pajuto merginai gailesį, pasiilgo jos pažįstamo, įprasto žvilgsnio (jį vadindavo vaikišku ir paprastu), pasilenkė, apkabino ją per pečius ir tyliai pavadino vardu, kuriuo dažniausiai prabildavo į ją ir kuriuo norėjo nutraukti žaidimą.

Tačiau mergina išsisuko ir sutramdė jį:

– Jūs labai skubate!

Atstumtas jaunuolis ištarė: „Atleiskit, panele“, – ir tylėdamas žvelgė į kelią priešais.

4

Gailus pavydas merginai praėjo taip pat greitai, kaip buvo užėjęs. Juk nebuvo praradusi proto ir puikiai suvokė, kad tai tik žaidimas. Dabar jai net truputį buvo juokinga, kad, apimta pavydaus pykčio, atstūmė vyrą; būtų nemalonu, jeigu jis tai suprastų. Laimė, pasakiškai mokėjo kaitalioti savo veiksmų prasmę; pasinaudojo šia savybe ir nusprendė, kad atstūmė jį ne iš pykčio, o kad galėtų tęsti žaidimą, taip gerai tinkantį pirmą atostogų dieną.

Tad dabar ji vėl buvo pakelės balsuotoja, ką tik atstūmusi įkyrų vairuotoją, kad sulėtintų užkariavimą ir suteiktų jam daugiau įtampos. Pasigręžė į jaunuolį ir meiliai tarė:

– Nenorėjau jūsų įžeisti, pone!

– Atleiskite, nebeliesiu jūsų, – atsakė jaunuolis.

Pyko ant merginos, kad nepaklausė jo ir atsisakė būti pačia savimi, kai jis to panoro; nors mergina neatsisakė kaukės, jaunuolis pyktį perkėlė ant nepažįstamosios balsuotojos, kurią ji vaidino. Ir taip netikėtai aptiko savo vaidmens pobūdį: liovėsi žarstęs komplimentus, kuriais užuolanka norėjo pamaloninti savo

merginą, ir ėmė vaidinti kietą vyrą, atsigręžiantį į moteris šiurkštesnėmis vyriškumo pusėmis: valia, sarkazmu, savikliova.

Toks vaidmuo buvo visiškai priešingas rūpestingam globėjiškam jaunuolio elgesiui su mergina. Prieš susipažindamas su ja, iš tikrųjų moterims buvo greičiau šiurkštus nei švelnus, tačiau niekada nebuvo panašus į demoniškai rūstų, nes nepasižymėjo nei tvirta valia, nei beatodaira. Nebūdamas toks, tuo labiau andai *troško* panėšėti. Žinoma, tai būta gana naivaus troškimo, bet ką darysi, – vaikiški troškimai išvengia visų brandžios dvasios spąstų ir dažnai išgyvena ligi žilos senatvės. Štai tas vaikiškas troškimas greitai pasinaudojo proga įsikūnyti pasiūlytame vaidmeny.

Sarkastiškas jaunuolio santūrumas labai tiko merginai: išlaisvino ją nuo jos pačios. Juk ji pati pirmiausia buvo pavydas. Kai liovėsi matyti galantišką suvedžiotoją ir išvydo užsidariusio jaunuolio veidą, jos pavydas nurimo. Mergina galėjo užmiršti save pačią ir atsiduoti vaidmeniui.

Vaidmeniui? Kokiam? Tai buvo iš prastos literatūros perimtas vaidmuo. Pakelės balsuotoja stabdo automobilį ne pasivėžinti, o kad suvedžiotų jo vairuotoją; ji – klastinga suvedžiotoja, puikiai mokanti demonstruoti kūno grožybes. Mergina į šį kvailą romano personažą įsliuogė taip lengvai, kad pati tuo susižavėjo ir nustebo.

Ir taip jie važiavo: nepažįstamas vairuotojas ir nepažįstama pakelės balsuotoja.

5

Būtent nerūpestingumo labiausiai stigo jaunuoliui. Jo gyvenimo plentas buvo nutiestas itin griežtai: darbas nesiribodavo aštuoniomis valandomis per dieną, o prasismelkdavo ir į liku-

sį laiką privalomų susirinkimų nuobodžiu bei studijomis, nesuskaitomų kolegų bei kolegių dėmesiu prasiskverbdavo ir į tokį ribotą asmeninio gyvenimo laiką, kur nelikdavo paslapties ir kuris jau keletą kartų tapo apkalbų bei nagrinėjimo objektu. Nė dvi atostogų savaitės nesuteikė išsilaisvinimo ir nuotykių pojūčio, ir jas užgulė piktas griežto planavimo šešėlis: vasarnamių stygius vertė jau prieš pusmetį užsisakyti kambarį Tatruose ir tam dar reikėjo gauti rekomendaciją iš gamyklos komiteto, kurio visur tvyranti dvasia nė akimirką neišleido jo iš akių.

Su visu tuo susitaikė, vis dėlto kartais išvysdavo baisų vaizdą: plentą, kuriuo jis varomas, kuriame jis matomas, iš kurio negali išsukti. Tą vaizdą išvydo ir dabar. Pasąmonėje vaizdinio plentas sutapo su tikruoju plentu, kuriuo važiavo, ir tai pastūmėjo jį į netikėtą paikystę.

– Kur, sakėte, norite važiuoti? – paklausė merginos.

– Į Banska Bystricą, – atsakė ji.

– O ką ten darysite?

– Turiu ten paskyrusi pasimatymą.

– Su kuo?

– Su vienu ponu.

Automobilis kaip tik privažiavo didelę kryžkelę, vairuotojas sulėtino, kad galėtų perskaityti kelio rodykles, paskui pasuko dešinėn.

– O kas atsitiks, jei neatvažiuosite į susitikimą?

– Tai jau liktų jūsų sąžinei ir turėtumėt manimi pasirūpinti.

– Jūs, matyt, nepastebėjote, kad pasukau į Nove Zamky.

– Iš tikrųjų? Išprotėjote!

– Nusiraminkite, aš jumis pasirūpinsiu, – atsakė jaunuolis.

Žaidimas iškart įgavo kitą kokybę. Automobilis tolo ne tik nuo tariamojo tikslo Banska Bystricos, bet ir nuo tikrojo tikslo, į kurį išvažiavo rytą: Tatrų ir užsakyto kambario. Vaidinamasis gyvenimas staiga puolė nevaidinamąjį. Jaunuolis tolo nuo savęs ir

savo griežtojo plento, nuo kurio ligi šiol niekada nebuvo nuklydęs.

– Juk sakėte, kad važiuojate į Žemuosius Tatrus! – stebėjosi mergina.

– Panele, aš važiuoju, kur man norisi. Esu laisvas žmogus ir darau, kas patinka ar ko panoriu.

6

Jau temo, kai jie pasiekė Nove Zamky.

Jaunuolis anksčiau niekada čia nesilankė ir užgaišo, kol susiorientavo. Keletą kartų stabdė automobilį ir klausinėjo praeivių, kaip rasti viešbutį. Kai kurios gatvės buvo perkastos, tad pasiekti netolimą (kaip tvirtino visi klaustieji) viešbutį reikėjo daugybe apylankų; beveik po keturiasdešimt penkių minučių pagaliau sustojo prie jo. Pastatas atrodė nepatraukliai, tačiau buvo vienintelis miesto viešbutis ir jaunuoliui jau nesinorėjo važiuoti toliau. Jis tarė merginai: „Palaukite", – ir išlipo iš automobilio.

Išlipęs, suprantama, vėl tapo pats savimi. Jį nervino, kad vakarop atsidūrė visai ne ten, kur tikėjosi atvyksiąs; tuo apmaudžiau, kad niekas jo nevertė ir kad netgi jis pats to nenorėjo. Priekaištavo sau dėl tokios kvailystės, bet paskui numojo ranka: kambarys Tatruose palauks iki rytdienos, ir nieko čia baisaus, jeigu pirmą atostogų dieną pažymės taip neįprastai.

Perėjo restoraną – prirūkytą, perpildytą, triukšmingą, ir paklausė, kur registratūra. Jį pasiuntė tolyn prie laiptų, kur už stiklinių durų prie pilnos raktų lentos sėdėjo pagyvenusi blondinė; vargais negalais gavo vienintelio laisvo kambario raktą.

Ir mergina, likusi viena, nusiplėšė kaukę. Tačiau ji nejuto jokio apmaudo, kad atsidūrė netikėtoje vietoje. Buvo taip atsi-

davusi jaunuoliui, kad niekada nesuabejodavo tuo, ką jis darė, ir pasitikėdama perduodavo jam savo gyvenimo laiką. Užtai ją vėl badė mintis, kad tikriausiai taip pat jo laukia kitos moterys, su kuriomis jis susitinka važinėdamas darbo reikalais. Keista, tačiau ši mintis dabar nė kiek neskaudino; mergina tuojau pat nusišypsojo, kad puiku, jog ta svetima moteris dabar yra ji; ta svetima, neatsakinga ir nepadori moteris, viena iš tų, kurių ji taip pavyduliavo; jai atrodė, jog taip joms visoms nušluostė nosis sugalvojusi perimti jų ginklą ir duoti jaunuoliui tai, ko ligi šiol nemokėjo duoti: laisvumo, nesivaržymo, palaidumo. Ją apėmė savotiškas pasitenkinimas, kad viena pati gali atstoti visas moteris ir taip iki galo (ji pati viena) įtraukti ir pasisavinti mylimąjį.

Jaunuolis atidarė automobilio dureles ir nusivedė merginą į restoraną. Triukšme, dulkėse ir nešvaroje rado vienintelį laisvą stalelį kampe.

7

– Tai kaip dabar manimi pasirūpinsit? – provokuodama paklausė mergina.

– Kokį aperityvą gersite?

Mergina nebuvo alkoholio žinovė: kartais išgerdavo vyno, jai patiko vermutas. Tačiau šį kartą tyčia pasakė:

– Degtinės.

– Puiku, – tarė jaunuolis ir pakvietė padavėją, užsakė du degtinės ir bifšteksą vakarienės. Padavėjas greitai atnešė padėklą su dviem taurelėmis ir pastatė jiems.

Vyras pakėlė taurelę ir tarė:

– Už jus!

– Ar nieko įdomesnio nesugalvojote?

Kai kas merginos vaidyboje pradėjo nervinti vyrą; sėdėdamas su ja akis į akį, suprato, jog tai nėra vien *žodžiai*, darantys ją kitą, svetimą, bet kad ji *visa* pasikeitusi – ir gestai, ir jos mimika; ji net nemaloniai tiksliai panaši į tą moterų modelį, kurį gerai pažinojo ir kuriam jautė šiokią tokią atgrasą.

Dabar (laikydamas iškeltą taurelę) jis pataisė savo tostą:

– Gerai, tad geriu ne už jus, o už jūsų giminę, kurioje taip sėkmingai siejasi geriausios gyvulio ir blogiausios žmogaus pusės.

– Ta gimine laikote visas moteris? – paklausė mergina.

– Ne, turiu omenyje panašias į jus.

– Vis tiek man neatrodo sąmojinga moterį lyginti su gyvuliu.

– Gerai, – jaunuolis vis laikė iškėlęs taurelę, – tad geriu ne už jūsų giminę, o už jūsų sielą, sutinkate? Už jūsų sielą, kuri sušvinta iš galvos nusileisdama į pilvą ir užgęsta vėl kildama į galvą.

Mergina pakėlė taurelę:

– Gerai, už mano sielą, kuri nusileidžia į pilvą.

– Dar kartą pasitaisysiu, – tarė jaunuolis, – geriau už jūsų pilvą, į kurį nusileidžia jūsų siela.

– Už mano pilvą, – pritarė mergina, ir jos pilvas (dabar taip aiškiai įvardintas) tarsi atsiliepė pakviestas: jautė kiekvieną jo odos lapelį.

Padavėjas atnešė bifšteksus ir jaunuolis vėl užsakė degtinės su soda (šį kartą išgėrė už merginos krūtis) ir jie toliau kalbėjosi tuo pačiu trivialiu tonu. Kuo toliau tuo labiau jaunuolį nervino, kaip mergina *moka* būti gatvinė; jei taip gerai moka, pamanė sau, vadinasi, tokia ir *yra*; juk jokia svetima siela neįžengė į ją iš erdvių; ką vaidina, yra ji pati; galbūt tai ta jos esybės dalis, kuri šiaip jau būna užrakinta ir kurią dabar žaidimas išlaisvino; galbūt mergina mano, kad žaidimas *neigia* save, bet ar nėra kaip tik priešingai? Ar tik ne žaisdama ji tampa savimi? Ar žaisdama ji neišsilaisvina? Ne, jo merginos kūne nėra jokios

svetimos moters, tai tik jo mergina, būtent ji, niekas kitas. Žvelgė į ją ir jautė kylantį pasidygėjimą.

Tačiau tai buvo ne vien pasidygėjimas. Kuo labiau mergina tolo nuo jo *psichiškai*, tuo labiau jisai *fiziškai* geidė jos; svetima siela perkeitė merginos kūną; ir kaip tik ji pavertė jį kūnu, nes ligi šiol jis jaunuoliui egzistavo užuojautos, švelnumo, rūpesčių, meilės ir graudulio debesėliuose, tarsi būtų pasiklydęs tuose debesėliuose (taip, tarsi kūnas būtų *pasiklydęs*!). Jaunuoliui atrodė, kad šiandien pirmą kartą *mato* merginos kūną.

Po trečios degtinės su soda mergina pakilo ir koketiškai tarstelėjo: *Pardon*.

– Ar galiu paklausti, panele, kur einate? – pasiteiravo jaunuolis.

– Nusimyžt, jeigu leisite, – tarė mergina ir per salę nuėjo pliušinės širmos link.

8

Buvo patenkinta pribloškusi jaunuolį žodžiu, kurio iš jos – nepaisant viso jo nekaltumo – niekada nebuvo girdėjęs; niekas neatrodė jai geresniu moters, kurią vaidino, apibūdinimu nei koketiškas to žodžio pabrėžimas; taip, ji buvo patenkinta, buvo kuo geriausiai nusiteikusi, žaidimas įtraukė ją ir leido pajusti, ko ligi šiol nebuvo pajutusi, kad ir tokį *nerūpestingą neatsakingumą*.

Ji visada baimindavosi kiekvieno būsimo žingsnio, ir staiga pasijuto visai išsilaisvinusi. Svetimas gyvenimas, kuriame atsidūrė, buvo be gėdos, be biografijos sąlygojimų, be praeities ir ateities, be įsipareigojimų; tai buvo nepaprastai laisvas gyvenimas. Pakelės balsuotoja drįso viską: *viskas buvo leista*; viską sakyti, daryti, jausti.

Ėjo per salę pastebėdama, kad yra iš visų pusių apžiūrinėjama. Ir tai buvo naujas anksčiau nepatirtas pojūtis: *nepadorus džiaugsmas dėl kūno.* Ligi šiol niekad ligi galo negalėjo atsiskirti nuo keturiolikmetės, kuri gėdijasi krūtų, kuriai nemalonu ir atrodo nepadoru, kad jos kyšo ir yra matomos. Nors džiaugėsi esanti graži ir dailiai nuaugusi, didžiavimąsi visada papildydavo gėda: gerai suprato, kad moters grožis pirmiausia veikia kaip seksualus iššūkis ir tai jai buvo nemalonu; ji troško, kad jos kūnas būtų skirtas tik mylimam žmogui; kai vyrai gatvėje apžiūrinėdavo jos biustą, jai atrodydavo, kad jie trypia ir jos slapčiausio intymumo dalį, priklausančią tiktai jai ir jos mylimajam. Tačiau dabar ji buvo pakelės balsuotoja, moteris be likimo, nusikračiusi švelnių savo meilės saitų, ir ėmė intensyviai jausti savo kūną; ir tuo aštriau, kuo įžūlesnės buvo į jį įsmeigtos akys.

Jau ėjo pro paskutinį stalelį ir kažkoks įkaušęs vyriškis pasirodydamas užkalbino ją prancūziškai:

– *Combien, mademoiselle?*

Ji suprato. Išsitiesė ir, jausdama kiekvieną klubų virptelėjimą, dingo už širmos.

9

Žaidimas buvo keistas. Keista, pavyzdžiui, buvo ir tai, kad jaunuolis, nors ir puikiai persikūnijęs nepažįstamu vairuotoju, pakelės balsuotojoje nesiliovė matyti savo merginos. Ir kaip tik tai kankino jį; matė, kaip jo mergina gundo svetimą vyrą, ir turėjo skaudų privalumą dalyvauti tame gundyme, iš arti stebėti, kaip ji atrodo ir ką kalba apgaudinėdama jį (kai apgaudinėjo jį, kai jį apgaudinės); turėjo tą paradoksalią garbę pats būti tuo, su kuo ji neištikima jam.

Viską sunkino tai, kad jis labiau dievino ją, nei mylėjo: jam visada atrodydavo, kad jos esybė *tikra* tiktai ištikimybės ir skaistumo ribose ir kad už jų tiesiog neegzistuoja, kad už tų ribų ji tiesiog liaujasi būti savimi, kaip užvirintas vanduo nustoja buvęs vandeniu. Dabar, matant, kaip su įgimta elegancija jinai peržengia tą siaubingą ribą, jį užliejo pyktis.

Mergina grįžo iš tualeto ir pasiskundė:

– Kažkoks tipas ten man pasakė: *Combien, mademoiselle.*

– Nieko nuostabaus, – paaiškino jaunuolis, – juk atrodot kaip mergšė.

– Žinote, man tai nė motais.

– Tai reikėjo eiti su tuo tipu!

– Bet juk turiu jus.

– Galite eiti su juo po manęs. Susitarkit.

– Jis man nepatinka.

– Bet šiaip juk neturite nieko prieš per naktį perleisti keletą vyrų.

– Žinoma, jeigu gražūs.

– Jums labiau patinka vienas po kito ar visi kartu?

– Ir taip, ir taip, – atsakė mergina.

Pokalbis krypo į vis didesnes nesąmones. Merginą tai kiek glumino, bet ji negalėjo protestuoti. Ir žaidimas spendžia žmogui spąstus; ir žaidimas yra nelaisvė žaidėjui: jeigu čia būtų buvęs ne žaidimas ir priešais būtų sėdėję du iš tikrųjų svetimi žmonės, pakelės balsuotoja jau seniai būtų galėjusi įsižeisti ir išeiti, bet nėra išeities iš žaidimo. Komanda negali pasitraukti iš aikštės ligi žaidimo pabaigos, šachmatų figūros negali pabėgti nuo lentos, žaidimo aikštės ribos neperžengiamos. Mergina žinojo privalanti priimti žaidimo taisykles, kad ir kokios jos būtų, kaip tik todėl, kad tai žaidimas. Žinojo, kad kuo aštresnis bus žaidimas, tuo labiau jis bus žaidimas, tuo paklusniau ji privalo žaisti. Beprasmiška buvo šauktis proto ir tramdyti įsisiautėjusią sielą, kad laikytųsi distancijos ir per daug neįsi-

jaustų žaisdama. Nes kaip tik todėl, kad tai buvo žaidimas, siela jo nebijojo, nesigynė ir svaiginosi juo.

Jaunuolis pakvietė padavėją ir užmokėjo. Pakilo ir tarė merginai:

– Galime eiti.

– O kur? – mergina apsimetė nustebusi.

– Nebeklausinėk, eime greičiau, – tarė jaunuolis.

– Kaip čia dabar su manim kalbate!

– Kaip su mergše, – atsakė jis.

10

Jie kopė menkai apšviestais laiptais. Aikštelėje tarp pirmo ir antro aukšto prie tualeto būriavosi įkaušę vyrai. Jaunuolis iš užpakalio apkabino merginą taip, kad delnas apimtų krūtį. Vyrai prie tualeto tai pastebėjo ir ėmė šūkčioti. Mergina norėjo ištrūkti, bet jaunuolis aprėkė ją: „Ramiai!" Vyrai sutiko tai prasčiokiškai solidariai ir žėrė merginai įkandin keletą nešvankybių. Jaunuolis su mergina priėjo antrą aukštą ir atidarė kambario duris. Įžiebė šviesą.

Kambarys buvo siauras, su dviem lovomis, staliuku, kėde ir praustuvu. Jaunuolis užrakino duris ir atsigręžė į merginą. Ji stovėjo užsispyrėlės poza su įžūliu geismu akyse. Jaunuolis žvelgė į ją ir stengėsi už šios provokuojančios išorės aptikti švelniai mylimos merginos bruožus. Tarsi būtų žvelgęs į du paveikslus, įdėtus į vieną žiūrono vamzdį, du vienas ant kito sudėtus ir persišviečiančius atvaizdus. Tie persišviečiantys atvaizdai sakė jam, kad merginoje yra visa, kad jos siela visiškai beformė, kad joje telpa ištikimybė ir neištikimybė, išdavystė ir nekaltybė, koketavimas ir skaistybė. Šitas margas mišinys jam pasirodė nemalonus tarsi atmatų šiukšlynas. Abu atvaizdai vis dar persišvietė

vienas per kitą ir jaunuolis suprato, kad mergina tik iš paviršiaus skiriasi nuo kitų, kad pačioje gelmėje ji tokia pat kaip ir kitos moterys, kupina visų įmanomų minčių, jausmų, ydų, kurios patvirtina visas slaptas jo abejones ir pavyduliavimus, kad tariami kontūrai, apibrėžiantys jos individualybę, tėra iliuzija, kuriai pasiduoda tas kitas, kuris žiūri į ją, jis. Ir jam pasirodė, kad mergina, taip jo mylėta, tėra jo troškimų, abstrakcijų ir pasitikėjimo kūrinys, ir kad *tikroji* mergina dabar čia ir yra beviltiškai *svetima*, *kitokia*, *daugiareikšmė*. Neapkentė jos.

– Na, ko lauki? Nusirenk, – tarė jis.

Mergina koketiškai pakreipė galvą:

– Tai būtina?

Tonas, kuriuo ištarė šiuos žodžius, pasirodė labai pažįstamas, rodėsi, kad kažkada tą patį jam sakiusi kažkokia kita moteris, bet jau nebeprisiminė kas. Norėjo ją pažeminti. Ne balsuotoją, o savo merginą. Žaidimas ir gyvenimas susiliejo į viena. Žaidimas, kuriuo žemino pakeleivingą balsuotoją, tapo pretekstu žeminti merginą. Jaunuolis užmiršo, kad žaidžia. Tiesiog neapkentė priešais stovinčios moters. Įdėmiai nužvelgė ją ir iš krūtinės kišenėlės ištraukė penkiasdešimt kronų. Ištiesė jas merginai:

– Užteks?

Mergina paėmė kronas ir tarė:

– Nebrangiai mane vertinate.

– Ne daugiau ir kainuoji, – atkirto jaunuolis.

Mergina prigludo prie jo:

– Negali šitaip su manim. Su manim reikia kitaip, turi šiek tiek pasistengti!

Apkabino jį rankomis ir lūpomis siekė jo lūpų. Jis prispaudė pirštus jai prie lūpų ir nesmarkiai atstūmė. Tarė:

– Bučiuojuosi tik su tomis moterimis, kurias myliu.

– O manęs nemyli?

– Ne.

– O ką myli?

– Koks tavo reikalas. Nusirenk!

11

Niekad dar taip nesirengė. Be varžymosi, vidinės panikos, svaigulio, ką jausdavo nusirengdama prieš jaunuolį (ir negalėjo prisidengti tamsa). Stovėjo priešais pasitikinti savim, įžūli, apšviesta ir priblokšta, staiga atrasdama ligi šiol nežinotus judesius, lėtai ir dirginamai nusirengdama. Juto jo žvilgsnį meiliai padėdama kiekvieną aprangos dalį ir skonėdamasi kiekviena apsinuoginimo stadija.

Staiga stojo prieš jį visiškai nuoga ir tą akimirką jai dingtelėjo, kad čia jau visi žaidimai baigiasi, kad, nusivilkdama drabužius, nusivilko ir apsimetinėjimą, dabar yra nuoga, vadinasi, yra pati savim ir jaunuolis turi prisiartinti bei padaryti viską nutrinantį judesį, po kurio turi prasidėti tiktai jų intymiausias mylėjimasis. O dabar stovėjo prieš jaunuolį nuoga ir tą akimirką liovėsi žaidusi; jautėsi sutrikusi, jos veide pasirodė iš tiesų tiktai jos šypsena: suglumusi ir sutrikusi.

Tačiau jaunuolis nežengė prie jos ir nenutraukė žaidimo. Nepastebėjo artimai pažįstamos šypsenos; matė vien svetimą gražų savo merginos kūną, kurios neapkentė. Neapykanta nuplovė nuo jo geismų visas jausmų apnašas. Mergina norėjo žengti prie jo, bet jis ištarė: „Lik, kur stovi, noriu gerai tave matyt". Norėjo elgtis su ja tiktai kaip su parsiduodančia mergše. Tačiau jaunuolis niekada nebuvo turėjęs reikalų su parsiduodančiom mergšėm ir nuomonę apie tokias buvo susidaręs vien iš literatūros bei pasakojimų. Tad dabar atkūrė tuos vaizdinius ir pirmiausia, ką išvydo, buvo moteris juodais apatiniais (ir juodomis kojinėmis), šokanti ant tviskančio rojalio lentos. Viešbučio kambaryje rojalio nebuvo, tik prie sienos pristumtas staliukas, užtiestas linine staltiese. Liepė merginai

lipti ant jo. Mergina maldaudama sudėjo rankas, bet jaunuolis spyrė: „Juk paėmei pinigus".

Išvydusi jaunuolio akyse neperkalbamą užsispyrimą, ji mėgino tęsti žaidimą, nors nebegalėjo ir nemokėjo. Ašarodama užlipo ant staliuko. Stalo plokštė buvo vos metro ilgio ir metro pločio, viena koja kiek trumpesnė; merginai buvo sunku išlaikyti pusiausvyrą.

Tačiau jaunuolis buvo visiškai patenkintas, kad nuoga figūra dabar kyla virš jo, ir gėdingas jos netikrumas tiktai kurstė jo norą įsakinėti. Norėjo matyti tą kūną iš visų pusių ir įvairiausiomis pozomis, kaip, jo vaizduotėje, ją jau matė bei dar matys ir kiti vyrai. Buvo vulgarus ir geismingas. Sakė žodžius, kokių ligi šiol nebuvo iš jo girdėjusi. Ji troško pasipriešinti, pabėgti, nutraukti žaidimą ir kreipėsi į jį vardu, tačiau jis tik aprėkė ją, kad neturinti teisės taip familiariai kalbėti su juo. Ir taip sutrikusi, negirdimai raudodama ji pakluso, nusilenkinėjo ir pritūpinėjo, saliutavo ir vėl kraipė klubus demonstruodama tvistą; po staigesnio judesio slystelėjo staltiesė ir ji vos nenugriuvo. Jaunuolis nutvėrė ją ir patraukė ant lovos.

Susijungė su ja. Ji apsidžiaugė, kad pagaliau baigsis tas kvailas žaidimas ir jiedu vėl bus tokie, kokie buvo ir mylėjo vienas kitą. Norėjo įsisiurbti jam į lūpas. Tačiau jaunuolis atstūmė ją ir pakartojo, kad bučiuoja tik mylimas moteris. Ji garsiai pravirko. Tačiau net ir verksmas nepagelbėjo, nes įnirtinga jaunuolio aistra palaipsniui užvaldė visą jos kūną, kuris nuslopino sielos raudojimą. Greitai lovoje liko du ligi galo susijungę, geidulingi ir vienas kitam svetimi kūnai. Įvyko tai, ko mergina visą gyvenimą labiausiai baiminosi ir ko visaip vengė: mylėjimasis be meilės ir be jausmo. Žinojo peržengianti uždraustą ribą, tačiau žengė per ją nebeprieštaraudama ir su viskuo sutikdama; tiktai kažkokioje tolimoje sąmonės kertelėje baisėjosi tuo, kad niekada dar neturėjo tokio malonumo ir tiek malonumo kaip šįkart – anapus ribos.

12

Paskui viskas baigėsi. Jaunuolis pakilo nuo merginos ir ištiesė ranką prie virš lovos kabančio laido: jis išjungė šviesą. Nenorėjo matyti merginos veido. Žinojo, kad žaidimas baigėsi, bet jam nesinorėjo grįžti prie jų įprastinių santykių: bijojo tokio grįžimo. Gulėjo dabar tamsoj šalia jos ir stengėsi, kad jų kūnai nesusiliestų.

Po akimirkos išgirdo tylų kūkčiojimą, merginos ranka nedrąsiai, vaikiškai prisilietė prie jo rankos, palietė ir pasitraukė, vėl palietė ir tada verksmingas, maldaujamas balsas kreipės į jį vardu:

– Aš esu aš, aš esu aš...

Jaunuolis tylėjo ir nejudėjo suvokdamas liūdną merginos teiginio turinį: nežinomasis apibrėžiamas nežinomuoju.

O mergina nuo kūkčiojimo greitai perėjo prie garsaus verksmo daugybę kartų kartodama tą graudžią tautologiją:

– Aš esu aš, aš esu aš, aš esu aš...

Jaunuolis ėmė šauktis užuojautos (turėjo šauktis iš tolio, nes arti jos nebuvo), kad tik nuramintų merginą. Atostogų jiems dar liko trylika dienų.

SYMPOSION

Pirmasis veiksmas

Budėjimo kambarys

Gydytojų budėjimo kambarys (kažkokiame kažkokios ligoninės skyriuje kažkokiam mieste) suvedė krūvon penketą asmenų ir iš jų kalbų bei veiksmų supynė tuščią, tačiau džiaugsmingą istoriją.

Čia yra daktaras Havelas ir sesuo Alžbeta (abiem šią naktį budėjimas), yra dar ir gydytojų (dėl kažkokios nelabai svarbios priežasties jie atėjo pasėdėti su abiem, esančiais tarnyboje, prie poros vyno butelių): plikas to paties skyriaus vedėjas ir daili trisdešimtmetė daktarė iš kito skyriaus, apie kurią visa ligoninė žino, kad susitikinėja su tuo skyriaus vedėju.

(Skyriaus vedėjas, žinoma, vedęs ir kaip tik prieš akimirką išrėžė mėgstamąją sentenciją, turinčią liudyti ne tik jo sąmojį, bet ir ketinimus: „Brangieji kolegos, didžiausia nelaimė, galinti jus ištikti, yra laiminga santuoka: nėra nė mažiausios vilties išsiskirti".)

Be išvardyto ketverto, yra čia ir penktasis, tiesą sakant, jo nėra, nes, kaip jauniausias, ką tik buvo pasiųstas dar vieno butelio. Čia yra langas, svarbus, nes praviras ir pro jį į kambarį be perstojo plūsta kvapni ir šilta vasara su mėnesiena. Galiausiai yra čia gera nuotaika, besireiškianti smagiu visų plepėjimu, ypač skyriaus vedėjo, įsimylėjėlio ausimis besiklausančio savo paties ištarmių.

Nors po kiek laiko (būtent čia prasideda mūsų istorija) galima pajusti tam tikrą įtampą: Alžbeta išgėrė daugiau, nei derėtų

budinčiajai seseriai, o be to, dar ėmė įžūliai koketuoti su Havelu, kuriam tai nepatiko ir jis rado būtina jai kai ką priminti.

Havelo priminimas

– Mieloji Alžbeta, nesuprantu jūsų. Kasdien krapštote pūliuojančias žaizdas, badote suvytusius senukų užpakalius, leidžiate klizmas, nešiojate basonus. Likimas suteikė jums pavydėtiną progą suvokti visą metafizinę žmogaus kūniškumo tuštybę. Tačiau jūsų vitališkumas visai nenusilpo. Jūsų nepalaužiamas noras būti kūnu ir tiktai kūnu nepakito. Jūsų krūtys gali priglusti prie vyro už penkių metrų. Man jau galva svaigsta nuo tų nepaliaujamų ratilų, kuriuos einant rašo nenuilstantis jūsų užpakalis. Atstokite, po velniais! Jūsų biustas tiesiog kaip visur esantis Dievas! Jau prieš dešimtį minučių turėjot leisti injekcijas!

Daktaras Havelas kaip mirtis. Ima viską

Kai sesuo Alžbeta išėjo (pabrėžtinai įsižeidusi) iš budėjimo kambario badyti senukų užpakalių, skyriaus vedėjas paklausė:

– Sakykite, Havelai, kodėl taip atkakliai atstumiate vargšę Alžbetą?

Daktaras Havelas gurkštelėjo vyno ir atsakė:

– Nepykite, vedėjau. Ne todėl, kad negraži ir nebejauna. Tikrai turėjau daug negražesnių ir daug senesnių moterų.

– Apie jus taip ir sakoma: esate kaip mirtis – imate viską. Jeigu imate viską, kodėl neimate Alžbetos?

– Gal todėl, – atsakė Havelas, – kad ji savo norą parodo taip aiškiai, jog tai prilygsta įsakymui. Sakote, kad su moterimis aš kaip mirtis. Tačiau net ir mirtis nemėgsta, kad jai įsakinėtų.

Didžiausia skyriaus vedėjo sėkmė

– Gal ir suprantu jus, – atsiliepė skyriaus vedėjas. – Kai buvau kiek jaunesnis, pažinojau mergelę, kuri eidavo su visais, o kadangi buvo graži, nusprendžiau ją gauti. Ir įsivaizduokite, ji mane atstūmė. Ėjo su mano kolegomis, su vairuotojais, su kūriku, su virėju, su lavonų nešiotoju, tiktai su manim ne. Ar galit įsivaizduoti?

– Be abejo, – tarstelėjo daktarė.

– Žinokite, – supyko vedėjas, kuris savo meilužei viešumoje sakė „jūs“, – anuomet buvau pora metų po diplomo, tikras briedis. Tikėjau, kad visos moterys pasiekiamos, ir man pavykdavo tai įrodyti su gana sunkiai pasiekiamomis. O čia, žiūrėkit tik, suklupau prie tos taip lengvai paimamos mergelės.

– Aš jus pažįstu, tad tikriausiai turite savo teoriją tam paaiškinti, – tarė daktaras Havelas.

– Taip, – patvirtino skyriaus vedėjas. – Erotika nėra vien kūno geismas, lygia dalim tai ir garbės geismas. Jūsų partneris, kuris domisi jumis ir myli, – jūsų veidrodis, mastas to, kas esate ir ką reiškiate. Erotikoje ieškome savo paties reikšmės ir vertės paveikslo. Tik kad mano šliundrytei buvo sunku susiorientuoti. Eidavo su visais, tad tų veidrodžių buvo tiek, kad bendras vaizdas susidarydavo daugiareikšmis ir iškreiptas. Mat kai einate su visais, paliaujate tikėti, jog toksai kasdienis dalykas, kaip pasimylėjimas, gali turėti kokios nors reikšmės. Ir tikrojo reikšmingumo pradedate ieškoti priešingoje pusėje. Aiškų žmogiškosios vertės mastą tai šliundrytei gali suteikti tik tas, kas ja domisi, tačiau kurį ji pati atstumia. Kadangi, savaime suprantama, trośko įsitikinti esanti pati gražiausia ir geriausia, nepaprastai reikliai ir griežtai rinkosi tą vienintelį, kurį pagerbs savo atstūmimu. Kai galiausiai išsirinko mane, supra-

tau tai kaip išskirtinę garbę ir ligi šiolei laikau didžiausia savo erotine sėkme.

– Nuostabiai gebate vandenį paversti vynu, – tarė daktarė.

– Įsižeidėte, kad didžiausia savo sėkme nelaikau jūsų? – pasiteiravo skyriaus vedėjas. – Privalot suprasti mane. Nors jūs geradarė, vis dėlto aš jums (nė neįsivaizduojate, kaip tai mane liūdina) nei pirmasis, nei paskutinysis, o tai šliundrytei buvau. Patikėkite, ji niekada manęs neužmirš ir ligi šiol nostalgiškai prisimena, kaip atstūmė mane. Beje, tai papasakojau tiktai kaip analogiją Havelui atstūmus Alžbetą.

Šlovė laisvei

– Dėl Dievo, vedėjau, – sudejavo Havelas, – ar nenorite pasakyti, kad Alžbetoje ieškau savo žmogiškosios esmės paveikslo?

– Žinoma, ne, – kandžiai įsiterpė daktarė, – juk paaiškinot mums, kad įžūlus Alžbetos elgesys jums įsakmus, o jūs norite išsaugoti iliuziją, kad pats renkatės moteris.

– Žinote, daktare, visai taip nėra, – susimąstė Havelas. – Tiesiog mėginau pašmaikštauti sakydamas, kad mane trikdo Alžbetos iššūkis. Tiesą sakant, gyvenime imdavau kur kas įžūlesnes nei ji moteris ir jų pastangos tik praversdavo, nes maloniai pagreitindavo reikalus.

– Tai kodėl, po velnių, neimate Alžbetos? – suriko skyriaus vedėjas.

– Jūsų klausimas, daktare, ne toks kvailas, kaip man iš pradžių pasirodė, nes matau, kad į jį išties nelengva atsakyti. Jeigu nuoširdžiai, tai nė nežinau, kodėl neimu Alžbetos. Imdavau daug bjauresnes, senesnes ir įžūlesnes moteris. Taigi turėčiau imti ir ją. Taip apskaičiuotų visi statistikai. Tą pat parodytų visi kibernetiniai prietaisai. Matote, tikriausiai todėl jos ir neimu. Gal norėjau pasipriešinti būtinybei. Pakišti koją

priežastingumui. Kaprizinga savivale išardyti apskaičiuojamą gyvenimo tėkmę.

– Bet kodėl tam pasirinkote būtent Alžbetą? – rėkė skyriaus vedėjas.

– Kaip tik todėl, kad neturėjau jokios priežasties. Jeigu būtų priežastis, ją būtų galima nustatyti ir iš anksto numatyti mano veiksmus. Būtent toks nepriežastingumas ir yra mums skirtos laisvės trupinėlis, laisvės, kurios turime atkakliai siekti, kad šiame geležinių dėsnių pasaulyje liktų bent truputis žmogiškosios netvarkos. Ponai kolegos, tegyvuoja laisvė, – tarė Havelas ir liūdnai pakėlė taurę.

Kiek siekia žmogaus atsakomybė

Tą akimirką kambary pasirodė dar vienas butelis prikaustydamas visų gydytojų dėmesį. Patrauklus ištįsęs vaikinukas, išdygęs su juo prie durų, buvo medicinos studentas Flaišmanas, atliekantis praktiką šiame skyriuje. Paskui jis pastatė (lėtai) jį ant stalo, ieškojo (ilgai) kamščiatraukio, tada užspaudė (pamažu) jį ant butelio kaklo ir suko (palengva) į kamštį, kurį galiausiai ištraukė (pamąstydamas). Iš pateiktų skliaustų matomas Flaišmano lėtumas, kuris gal labiau liudija ne nerangumą, o vangų mėgavimąsi savimi. Jaunutis medikas žvelgė į savo vidų nekreipdamas dėmesio į nereikšmingas išorės smulkmenas.

Daktaras Havelas bylojo:

– Tikras kvailystes mes čia tauškėme. Ne aš Alžbetą, o Alžbeta mane atstumia. Deja deja. Ji tiesiog iš galvos kraustos dėl Flaišmano.

– Dėl manęs? – Flaišmanas pakėlė galvą nuo butelio, paskui ilgai žergdamas nunešė ir padėjo kamščiatraukį, vėl grįžo prie stalo ir ėmė pilstyti vyną.

– Na ir supratingas, – norėdamas palinksminti kolegas, prie

Havelo prisidėjo skyriaus vedėjas. – Visi žino, išskyrus jus. Kai pasirodėte mūsų skyriuje, neįmanoma jos sutramdyti. Jau du mėnesiai.

Flaišmanas pažvelgė (įdėmiai) į skyriaus vedėją ir atsakė:

– Aš tikrai nežinau. – Paskui pridūrė. – Be to, tai manęs visai nedomina.

– Tad ko vertos tos jūsų taurios kalbos? Visi postringavimai apie pagarbą moterims? – dėjosi griežtas Havelas. – Alžbeta per jus kankinasi, o jūsų tai nedomina?

– Man gaila moterų ir niekada negalėčiau sąmoningai jų skriausti, – paaiškino Flaišmanas. – Tačiau manęs nedomina, ką darau nesąmoningai, nes tam neturiu jokios įtakos, nesu atsakingas.

Čia į kambarį įėjo Alžbeta. Ji, matyt, nusprendė, kad geriausia bus užmiršti įžeidimą ir elgtis tarsi niekur nieko, todėl ir elgėsi labai nenatūraliai. Skyriaus vedėjas pristūmė jai kėdę prie stalo ir pripylė stiklinę.

– Gerkite, Alžbeta, ir užmirškite visas negandas.

– Taigi, – plačiai nusišypsojo jam Alžbeta ir išgėrė stiklinę.

O skyriaus vedėjas vėl kreipės į Flaišmaną:

– Jei žmogus būtų atsakingas vien už tai, kas jo sąmonėje, tai kvailiams iš anksto būtų atleistos visos kaltės. Tačiau, mielasis Flaišmanai, žmogus privalo žinoti. Žmogus atsako ir už savo nežinojimą. Nežinojimas yra kaltė. Todėl niekas jūsų kaltės neatleidžia, ir aš skelbiu, kad su moterimis jūs storžievis, nors tai ir neigiate.

Šlovė platoniškai meilei

– Ar jau radote panelei Klarai nuomojamą butą, kaip žadėjote? – užsipuolė Flaišmaną Havelas primindamas jam nesėkmingą bandymą užkariauti vieną (visiems dalyviams pažįstamą) merginą.

– Neradau, bet rasiu.

– Beje, Flaišmanas su moterimis elgiasi kaip džentelmenas. Kolega Flaišmanas neapgaudinėja moterų, – užstojo studentą daktarė.

– Nepakenčiu šiurkštumo su moterimis, nes man jų gaila, – pakartojo medikas.

– Vis dėlto Klara jums nedavė, – rėžė Alžbeta Flaišmanui ir labai ne laiku nusijuokė, tad skyriaus vedėjui vėl teko tarti žodį:

– Ne taip jau svarbu, kaip jūs, Alžbeta, manote, davė ji ar nedavė. Žinome, kad Abeliardas buvo iškastruotas ir vis dėlto jis su Eloiza liko ištikimi meilužiai, jų meilė nemirtinga. Ponia Žorž Sand septynetą metų gyveno su Frideriku Šopenu nepaliesta kaip nekalta mergelė, o kur mums lygintis su jų meile! Tokioje taurioje aplinkoje visiškai nenorėčiau priminti anos šliundrytės, suteikusios man didžiausią mylinčiojo pagerbimą atstūmimu. Užsirašykite ant kaktos, mieloji Alžbeta, – meilė daug mažiau susijusi su tuo, apie ką jūs be perstojo mąstote, nei žmonėms atrodo. Tikriausiai neabejojate, kad Klara myli Flaišmaną! Ji maloni su juo, tačiau atsako jam. Jums tai atrodo nelogiška, tačiau meilė ir nėra logiška.

– Ir kas čia nelogiška? – vėl ne laiku nusijuokė Alžbeta. – Klarai reikia buto. Todėl ji ir maloni Flaišmanui. Tačiau gultis su juo nenori, nes tikriausiai turi kitą, su kuriuo miega. Tačiau tasai kitas negali jai rasti buto.

Tą akimirką Flaišmanas kilstelėjo galvą ir tarė:

– Tampote man nervus. Kaip paaugliai. O jeigu moterį stabdo gėda? Tai jums neateina į galvą? O jeigu serga kokia liga, kurią nori nuslėpti? Randą po operacijos, kuris ją bjauroja. Kartais gėda moteris visai paralyžiuoja. Tiktai jūs, Alžbeta, kažin ar ką nors žinote apie tai.

– Arba, – Flaišmanui į pagalbą atskubėjo skyriaus vedėjas, – Klara Flaišmano akivaizdoje taip suakmenėja bijodama meilės, kad negali su juo mylėtis. Alžbeta, ar galite įsivaizduoti,

kad mylite ką nors taip stipriai, jog dėl to net negalite su juo perguleti?

Alžbeta atsakė, kad ne.

Signalas

Dabar galime kiek laiko liautis sekę pokalbį (pilną tuštybės) ir užsimint apie tai, kad Flaišmanas visą laiką nenuleido akių nuo daktarės akių, nes ji nepaprastai patiko jam nuo tada, kai pirmąkart ją išvydo (maždaug prieš mėnesį). Jį akino jos trisdešimties metų didingumas. Ligi šiol susitikdavo ją tiktai probėgšmais ir šiandien pirmą kartą turėjo progą ilgesnį laiką praleisti vienoje patalpoje su ja. Jam atrodė, kad ir ji kartais atsako žvilgsniu, ir tai jį jaudino.

Po vieno tokio pasikeitimo žvilgsniais daktarė nei iš šio, nei iš to pakilo, priėjo prie lango ir tarė:

– Kaip gražu lauke. Pilnatis...

Ir vėl bėgliai dirstelėjo į Flaišmaną.

Flaišmanas nebuvo kurčias panašioms situacijoms ir bemat suvokė jam skirtą signalą. Tą akimirką pajuto, kaip jam pučias krūtinė. Mat jo krūtinė buvo jautrus instrumentas nelyg iš Stradivarijaus dirbtuvės. Kartais pajusdavo minėtą keliantį pūtimą ir kaskart būdavo tikras, jog tas pūtimas nepajudinamas kaip pranašystė, skelbianti ateinant kažką didinga ir dar nebūta, kas pranoks visas jo svajas.

Šį kartą tas pūtimas jį svaigino, tačiau (toje minčių kertelėje, kurios nesiekė svaigulys) ir nustebino: negi jo troškimas toksai stiprus, kad jam pašaukus, tikrovė klusniai atbėga pasirengusi tapsmui? Nesiliaudamas stebėtis savo galiomis, sekė, kada pokalbis taps gyvesnis ir dalyviai pames jį iš akių. Vos tik taip atsitiko, jis išsmuko iš kambario.

Gražus jaunuolis sudėtomis rankomis

Skyrius, kuriame vyko šis improvizuotas simpoziumas*, buvo pirmame gražaus paviljono aukšte. Paviljonas (ir dar keli tokie paviljonai) stovėjo didžiuliame ligoninės parke. Į jį dabar išėjo Flaišmanas. Atsirėmė į aukštą platano kamieną, užsirūkė cigaretę ir pažvelgė į dangų: buvo vasara, oras prisodrintas kvapų ir juodame skliaute kybojo apskritas mėnulis.

Mėgino įsivaizduoti būsimus įvykius: daktarė, prieš akimirką davusi ženklą išeiti lauk, truputį užtruks, kol jos plikis debatams skirs daugiau dėmesio nei savo įtarimams, o tada neįkyriai tars turinti išeiti intymiu reikalėliu.

O kas toliau? Toliau jau sąmoningai nenorėjo įsivaizduoti. Besipučianti krūtinė žadėjo nuotykį ir to jam pakako. Tikėjo savo laime, tikėjo meilės žvaigžde ir daktare. Lepinamas pasitikėjimo savimi (visada kiek stebinamo pasitikėjimo savimi), atsidavė maloniam pasyvumui. Nes jis visada matė save patrauklų, siekiamą, mylimą ir jam buvo smagu laukti nuotykio, kaip sakoma, sudėtomis rankomis. Jis tikėjo, kad būtent tokia laikysena erzinamai gundo moteris ir likimą.

Galbūt ta proga derėtų pastebėti, kad Flaišmanas apskritai dažnai, jeigu ne be paliovos (ir mėgaudamasis) *stebėdavo save*, kas jį nuolatos dvejindavo ir gerokai paįvairindavo jo vienatvę. Pavyzdžiui, ir dabar jis ne tik stovėjo atsirėmęs į plataną bei rūkė, bet ir mėgaudamasis stebėjo, kaip jis stovi (gražus ir vyriškas) atsirėmęs į plataną bei elegantiškai rūko. Ilgokai gėrėjosi tokiu vaizdu, kol pagaliau išgirdo lengvus žingsnius, nuo paviljono artėjančius jo link. Tyčia neatsigręžė. Dar kartą užsi-

* *Symposion* – puota (*gr.*).

traukė cigaretę, išpūtė dūmus ir pažvelgė į dangų. Kai žingsniai visai priartėjo, švelniai ir įtaigiai ištarė:

– Žinojau, kad ateisite...

Šlapinimasis

– Ne taip sunku buvo nuspėti, – atsakė skyriaus vedėjas, – nes šlapinimąsi gamtoje visada vertinu labiau nei visas nykias civilizacijos išmones. Čia auksinė mano srovelė tuoj pat susilies su moliu, žole ir žeme. Kadangi, Flaišmanai, iš dulkės esu ir dabar bent iš dalies virstu dulke. Šlapinimasis gamtoje yra dievobaimingos apeigos, kuriomis pasižadama žemei, kad kartą su visa kuo į ją grįšim.

Kadangi Flaišmanas vis tylėjo, skyriaus vedėjas jo paklausė:

– O jūs? Išėjote pasigrožėti mėnesiena?

Flaišmanui ir toliau tylint, pridūrė:

– Flaišmanai, jūs tikras lunatikas. Todėl man ir patinkate.

Šiuos žodžius Flaišmanas palaikė patyčiom ir, norėdamas likti santūrus, pusbalsiu atsakė:

– Palikit ramybėje mėnesieną. Ir aš atėjau nuleisti.

– Flaišmaniuk, – susigraudinęs tarė skyriaus vedėjas, – vertinu tai kaip nepaprastą draugiškumo senstančiam šefui išraišką.

Taip ir stovėjo abu po platanu atlikdami tai, ką skyriaus vedėjas su neišsenkamu patosu ir vis naujomis formuluotėmis vadino tarnyste dievams.

Gražus sarkastiškas jaunuolis

Paskui jie kartu grįžo ilgu koridoriumi ir skyriaus vedėjas ėjo broliškai apkabinęs mediką per pečius. Studentas nė kiek neabejojo, kad pavydusis plikis pastebėjo daktarės signalą ir dabar bičiuliškai atviraudamas šaipos iš jo. Žinoma, negalėjo nusviesti viršininko rankos nuo peties, tačiau tuo daugiau pykčio kaupėsi jo viduj. Jį guodė vien tai, kad ne tik *buvo* kupinas pykčio, bet ir tuoj *išvydo save*, kaip atrodo įpykęs, ir buvo patenkintas, kad jaunuolis, grįžęs į budėjimo kambarį, tapo visai kitoks: įgeliamai sarkastiškas, neatremiamai sąmojingas, kone demoniškas.

Kai abu iš tikrųjų įžengė į budėjimo kambarį, Alžbeta stovėjo jo viduryje ir aršiai lankstėsi per liemenį pusbalsiu skleisdama kažkokius dainingus garsus. Daktaras Havelas sėdėjo nunarinęs akis, o daktarė paaiškino, kad įėjusieji neišsigąstų:

– Alžbeta šoka.

– Užmynė ant kamščio, – pridūrė Havelas.

Alžbeta nesiliovė judinti sėdmenų ir kartu siūbuoti krūtų apie nusvirusią sėdinčio Havelo galvą.

– Kur jūs išmokote tokį gražų šokį? – paklausė skyriaus vedėjas.

Sarkazmu pampstantis Flaišmanas demonstratyviai prunkštelėjo:

– Cha cha cha! Gražus šokis! Cha cha cha!

– Mačiau Vienoje striptizą, – atsakė Alžbeta.

– Nagi nagi, – švelniai pasibaisėjo skyriaus vedėjas, – nuo kada mūsų seselės vaikšto į striptizą?

– Negi tai draudžiama, ponas vedėjau, – Alžbeta atgręžė krūtis priešais skyriaus vedėją.

Tulžis be perstojo plūdo aukštyn Flaišmano kūnu ir stengėsi prasiveržti pro lūpas. Flaišmanas bylojo:

– Jums bromo reikėtų, o ne striptizo. Kad tik mūsų neišprievartautumėt!

– Jums nėra ko bijoti. Pienburnių neliečiu, – atkirto Alžbeta ir vėl siūbavo krūtis apie Havelą.

– Ar jums patiko striptizas? – tėviškai teiravosi skyriaus vedėjas.

– Patiko, – prisipažino Alžbeta, – buvo ten tokia švedė milžiniškomis krūtimis, tačiau mano gražesnės, – (tardama paglostė savąsias), – ir buvo dar viena pana, kuri vaidino besimaudančiąją muilo burbuluose tokioje popierinėje vonioje, ir dar viena mulatė, ta onanizavo prieš visą publiką, ir tai buvo geriausia...

– Cha cha! – iš velniško sarkazmo viršūnės prabilo Flaišmanas, – onanizmas – būtent to jums reikėtų!

Užpakalio formos skausmas

Alžbeta vis šoko, tačiau jos publika tikriausiai buvo daug prastesnė nei Vienos striptizo: Havelas sėdėjo nunarinęs galvą, daktarė žvelgė pajuokiamai, Flaišmanas smerkdamas, o skyriaus vedėjas tėviškai atlaidžiai. Balta medicinos sesers prijuoste aptemptas Alžbetos užpakalis sukosi apie kambarį kaip graži apskrita saulė, tačiau jau užgesusi ir negyva (suvyniota į baltą drobulę), kurią abejingi arba sutrikę gydytojų žvilgsniai pasmerkė apgailėtinam bergždumui.

Vieną akimirką pasirodė, kad Alžbeta iš tikrųjų nusivilks drabužius, tad skyriaus vedėjas užspaustu balsu ištarė:

– Alžbeta! Ar tik nenorite mums parodyt tos Vienos?

– Nusiraminkit, ponas vedėjau! Bent pamatysite, kaip turi atrodyti nuoga moteris! – šūkčiojo Alžbeta, paskui vėl pasigręžė į Havelą nutaikydama į jį krūtis. – Kas tau, Haveliuk? Kaip per laidotuves! Pakelk galvytę! Ar kas mirė? Mirė kas nors? Pažvelk į mane! Aš juk gyva! Aš nemirštu! Vis dar gyva! Aš gyvenu!

Tariant tuos žodžius, jos užpakalis buvo jau nebe užpakalis, o patsai skausmas, nuostabiai suapvalintas, šokantis kambary.

– Gal jau baigtumėte, Alžbeta, – į parketą ištarė Havelas.

– Baigti? – paklausė Alžbeta, – aš juk šoku dėl tavęs! O dabar parodysiu tau striptizą! Didįjį striptizą! – ji atsirišo už nugaros prijuostę ir šokio judesiu nusviedė ant rašomojo stalo.

Vėl būgščiai prabilo skyriaus vedėjas:

– Alžbetuk, būtų labai gražu, jeigu parodytumėt mums striptizą, bet gal kur kitur. Žinote, mes darbe.

Didysis striptizas

– Ponas vedėjau, aš žinau, kas galima! – atsakė Alžbeta. Buvo su šviesiai mėlyna tarnybine suknele balta apykakle ir nesiliovė suktis.

Paskui priglaudė rankas prie juosmens ir palei šonus iškėlė jas virš galvos; dešiniąja perbraukė ištiestą kairiąją ranką, po to kairiąja per dešiniąją ir baigus abiem rankom elegantiškai mostelėjo Flaišmano kryptimi tarsi sviesdama jam palaidinukę. Flaišmanas išsigando ir krūptelėjo.

– Pienburni, leidai nukrist, – aprėkė jį.

Paskui vėl priglaudė rankas prie juosmens ir šįkart nuleido jas žemyn palei abi kojas; visiškai pasilenkusi iš pradžių pakėlė dešinę, po to kairę koją, tada įsmeigė akis į skyriaus vedėją ir staigiai švystelėjo dešinę ranką tarsi sviesdama jam pramanytą

sijoną. Skyriaus vedėjas kaipmat mostelėjo pirmyn ranką išskėstais pirštais, sugniaužė. Tą ranką padėjo ant kelių, o kitos pirštais pasiuntė Alžbetai bučinį.

Dar po akimirkos šokio ir sukinėjimosi Alžbeta pasistiepė, užlaužė rankas už nugaros pirštais siekdama stuburu kuo aukščiau, paskui šokio judesiu sviedė rankas į priekį, dešiniuoju delnu paglostė kairįjį petį, o kairiuoju delnu dešinįjį ir vėl grakščiai švystelėjo ranką šįkart Havelo kryptimi, kuris taip pat sutrikęs nežymiai ištiesė ranką.

Dabar Alžbeta išsitiesė ir ėmė išdidžiai vaikštinėti po kambarį; apėjo visus keturis žiūrovus prieš kiekvieną atstatydama įsivaizduojamą savo biusto nuogybę. Galiausiai sustojo priešais Havelą, vėl ėmė sūpuoti klubus ir, pamažu lenkdamasi, nušliaužė delnais žemyn, vėl (kaip prieš akimirką) kilstelėjo pirma vieną, paskui kitą koją ir pergalingai išsitiesė iškeldama aukštyn dešinę ranką suspaustais nykščiu ir smiliumi. Tą ranką vėl grakščiai švystelėjo Havelo link.

Pačioje savo fiktyvios nuogybės puikybėje jau nebežiūrėjo į nieką, nė į Havelą, tik prisimerkus žvelgė žemyn į savo besiraitantį kūną.

Staiga jos puikybė išseko, Alžbeta atsisėdo ant daktaro Havelo kelių, nusižiovavo ir tarė:

– Visai nusibaigiau.

Ištiesė ranką į Havelo stiklinę ir gurkštelėjo.

– Daktare, – paklausė Havelo, – gal turi kokių tablečių dėl žvalumo? Aš juk negaliu užmigti.

– Jums, Alžbeta, viską, – atsakė Havelas, pakėlė Alžbetą nuo savo kelių, pasodino ją ant kėdės ir nuėjo prie vaistinėlės. Surado ten stiprių migdomųjų ir ištiesė Alžbetai dvi tabletes.

– Ar padės? – paklausė ji.

– Neabejoju, kaip ir tuo, kad aš Havelas, – atsakė jis.

Alžbetos atsisveikinimo žodžiai

Alžbeta, išgėrusi dvi tabletes, norėjo vėl atsisėsti Havelui ant kelių, bet jis patraukė kojas ir Alžbeta pargriuvo ant žemės.

Havelui iškart jos pagailo, nes visai nenorėjo, kad Alžbeta taip gėdingai nugriūtų, o kojas patraukė greičiau mašinaliai, nenorėdamas, kad prie jų prisiliestų Alžbetos užpakalis.

Jis mėgino ją pakelti, tačiau Alžbeta, apimta savigailos ir pasipriešinimo, visu svoriu prisiplojo prie grindų.

Čia prieš ją stojo Flaišmanas ir išrėžė:

– Jūs girta ir turėtumėt eit miegoti.

Alžbeta be galo niekinamai pažvelgė į jį nuo žemės ir atkirto (gardžiuodamasi mazochistiniu savo buvimo ant žemės patosu):

– Žiauruoli. Kvaily. – Dar pakartojo. – Kvaily.

Havelas vėl mėgino ją pakelti, bet ji piktai atsimušė ir ėmė kūkčioti. Niekas nebežinojo, ko griebtis, ir nutilusiame kambary jos rauda aidėjo tarsi solinis smuikas. Tada daktarei dingtelėjo tyliai pašvilpauti. Alžbeta staigiai atsistojo, nuėjo prie durų bei, tiesdama ranką prie rankenos, atsigręžė į kambarį ir tarė:

– Žiauruoliai. Žiauruoliai. Jeigu jūs žinotumėt. Bet nežinote. Nieko nežinote.

Skyriaus vedėjas kaltina Flaišmaną

Jai išėjus, įsitvyrojo tyla, kurią pirmas sudrumstė skyriaus vedėjas:

– Flaišmaniuk, sakot, gailitės moterų. Bet jei jų gaila, kodėl negaila Alžbetos?

– Tiek ji man terūpi, – gynėsi Flaišmanas.

– Neapsimeskite, kad nieko nežinote. Jau sakėme. Iš proto kraustosi dėl jūsų.

– Kuo aš dėtas?

– Niekuo, – tarė skyriaus vedėjas, – tačiau kaltas, kad buvote jai šiurkštus ir ją kankinote. Visą vakarą jinai sekė, kaip elgsitės, ar pažvelgsite į ją, ar nusišypsosite, ką nors malonaus pasakysite. Ir prisiminkite, ką jai pasakėte.

– Nieko baisaus nepasakiau, – gynėsi Flaišmanas, bet jo balse girdėjosi abejonė.

– Nieko baisaus? – nusišaipė skyriaus vedėjas. – Juokėtės iš jos šokio, nors šoko vien jums, rekomendavot jai bromą, tvirtinot, kad jai tinka vien onanizmas. Nieko baisaus! O kai šoko striptizą, leidot nukrist jos palaidinukei.

– Kokiai palaidinukei? – purkštelėjo Flaišmanas.

– Palaidinukei, – pakartojo skyriaus vedėjas. – Ir neapsimeskit kvailiu. Be viso to, dar pasiuntėt ją miegoti, nors ji ką tik buvo išgėrusi tablečių dėl budrumo.

– Bet juk ji sukosi apie Havelą, ne apie mane, – dar priešinosi Flaišmanas.

– Baikite tas komedijas, – griežtai nukirto skyriaus vedėjas. – Kas jai beveikti, jei nekreipiate dėmesio? Ji provokavo jus. Ir nieko daugiau netroško, tik truputėlio jūsų pavydo. Ak, džentelmene...

– Nebekankinkit, o vedėjau, – įsiterpė daktarė. – Jis žiaurus, bet užtat jaunas.

– Jis – baudžiantis arkangelas, – pridūrė Havelas.

Mitologiniai vaidmenys

– Taip, iš tikrųjų, – pritarė daktarė, – pažiūrėkit į jį: gražus, piktas arkangelas.

– Mes čia tikra mitologinė bendruomenė, – pritarė apsnūdęs skyriaus vedėjas, – nes tu Diana. Frigidiška, sportiška, piktdžiugė.

– O jūs – satyras. Pasenęs gašlus plepys, – tęsė daktarė. – O Havelas yra don žuanas. Ne senas, bet senstantis.

– Na ne. Havelas yra mirtis, – vedėjas pakartojo senąją tezę.

Don žuanų pabaiga

– Jeigu turiu apsispręsti, don žuanas aš ar mirtis, be didelio džiaugsmo turiu pritarti vedėjo nuomonei, – tarė Havelas ir išgėrė didelį gurkšnį. – Don žuanas. Jis užkariautojas. Ir net iš didžiosios raidės. Didysis Užkariautojas. Bet sakykite, kaip būti užkariautoju teritorijoje, kur niekas nesipriešina, kur viskas leista ir viskas galima? Don žuanų era baigėsi. Šiandienis Don Žuano palikuonis jau ne *užkariauja*, o tik *surenka*. Didžiojo Užkariautojo figūrą pakeitė Didžiojo Rinkėjo figūra, tiktai Rinkėjas tai jau visiškai nebe don žuanas. Don Žuanas buvo tragedijos personažas. Jį slėgė kaltė. Jis valiūkiškai nuodėmiavo ir juokės iš Dievo. Jis piktžodžiavo ir buvo nublokštas į pragarą.

Don Žuano pečius slėgė dramatiškas sunkis, apie kurį jokios nuovokos neturi Didysis Rinkėjas, nes jo pasaulyje visi sunkumai neteko svorio. Rieduliai tapo plunksnomis. Užkariautojo pasaulyje vienintelis žvilgsnis buvo vertas tiek, kiek dešimtis metų našios kūniškos meilės Rinkėjo imperijoje.

Don Žuanas buvo ponas, o Rinkėjas yra vergas. Don Žuanas įžūliai pamindavo konvencijas ir įstatymus. Didysis Rinkėjas paklusniai prakaituodamas vykdo įstatymus ir konvencijas, nes rinkimas tapo geru papročiu, geru tonu ir kone prievole. Jeigu apskritai jaučiu kokią kaltę, tai tik kad neimu Alžbetos.

Didysis Rinkėjas neturi nieko bendra nei su tragedija, nei su drama. Erotika, kuri anksčiau buvo katastrofų masalas, jo dėka

tapo panaši į pusryčius ir pietus, filateliją, stalo tenisą, gal net į važiavimą tramvajumi ir apsipirkimą. Jis įterpė ją į kasdienybės sritį. Pavertė ją dekoracijomis ir pakyla scenoje, į kurią dar nėra įžengusi tikroji drama. Vargas, bičiuliai, – patetiškai sušuko Havelas, – mano meilės (jeigu galiu jas taip vadinti) – tai grindys scenoje, kurioje niekas nevaidinama.

– Mieloji daktare, mielasis vedėjau. Jūs supriešinote mirtį ir Don Žuaną. Per gryną atsitiktinumą ir neapsižiūrėjimą taip apčiuopėte dalyko esmę. Žiūrėkite. Don Žuanas kovojo su neįmanomu. O tai kaip tik labai žmogiška. Užtai Didžiojo Rinkėjo imperijoje nėra nieko neįmanomo, nes tai mirties imperija. Didysis Rinkėjas yra mirtis, atėjusi pasiimti tragedijos, dramos, pasiimti meilės. Mirtis, atėjusi pasiimti Don Žuano. Pragaro ugnyje, į kurią jį pasiuntė komtūras, Don Žuanas liko gyvas. Tačiau Didžiojo Rinkėjo pasaulyje, kuriame aistros ir jausmai lakioja tarsi plunksnelės, jisai miršta visiem laikam.

– Kur ten, mieloji ponia daktare, – liūdnai tęsė Havelas, – koks aš don žuanas! Nežinau ką atiduočiau, kad tik sutikčiau komtūrą ir pajusčiau baisų jo prakeikimo sunkumą, pajusčiau savy augant tragedijos didybę. Kur ten, daktare, aš geriausiu atveju komedijos personažas ir už tai taip pat tikriausiai turiu dėkoti ne sau, o Don Žuanui, nes tiktai istoriniame jo tragiškos linksmybės fone galit šiaip taip pastebėti komišką mano merglaužiškos egzistencijos liūdesį, kuris be šio fono būtų tik pilka kasdienybė bei nuobodis.

Kiti signalai

Pavargęs nuo ilgos prakalbos (apspangęs skyriaus vedėjas dukart suknapsėjo nosimi), Havelas nutilo. Tiktai po kelių jaudulio akimirkų atsiliepė daktarė:

– Nė nenujaučiau, daktare, kad mokate taip sklandžiai kal-

bėti. Apibūdinote save kaip komedijos personažą, kaip puikybę, nuobodulį ir nulį. Tai vis prakeiktas jūsų rafinuotumas: pasivadinti elgeta, tačiau tokiais karališkais žodžiais, kad vis dėlto liktumėt labiau karalium nei elgeta. Jūs senas sukčius, Havelai. Savimyla ir tuomet, kai save dergiate. Jūs senas, nešvankus sukčius.

Flaišmanas garsiai nusijuokė, nes džiūgaudamas tarėsi daktarės žodžiuose išgirdęs panieką Havelui. Sudirgęs nuo šios paniekos ir savo paties juoko, žengė prie lango ir reikšmingai tarė:

– Kokia naktis!

– Taip, – sutiko daktarė, – nuostabi naktis. O Havelas vaidins mirtį! Havelai, ar pastebėjot, kokia graži naktis?

– Žinoma ne, – tarė Flaišmanas, – Havelui moteris yra moteris, naktis yra naktis, žiema yra vasara. Daktaras Havelas atsisako skirti neesminius dalykus.

– Tiksliai apibūdinote, – sutiko Havelas.

Flaišmanas nusprendė, kad šįkart jam pavyks susitikti su daktare: skyriaus vedėjas jau nemažai išgėrė ir atrodė, kad pastarosiomis akimirkomis, miegui marinant, jo buklumas ženkliai atbuko; todėl jis nereikšmingai tarstelėjo: „Ak ta mano pūslė!“, – ir, žvilgtelėjęs į daktarę, išėjo pro duris.

Dujos

Eidamas koridoriumi mielai prisiminė, kaip daktarė visą vakarą traukė per dantį abudu, skyriaus vedėją ir Havelą, kurį ką tik labai taikliai pavadino sukčium, ir stebėjosi, kaip vėl kartojasi tai, kas visada pribloškia, nes kartojasi nuolat: jis patinka moterims, jos teikia jam pirmenybę prieš patyrusius vyrus, o tai daktarės, regis, nepaprastai reiklios, inteligentiškos ir truputį pakylėtos (tačiau maloniai) virš žemės moters atveju yra didelis, naujas ir netikėtas triumfas.

Šitaip mąstydamas Flaišmanas ėjo ilgu koridoriumi išėjimo link. Kai jau beveik priėjo sukamąsias duris į parką, staiga pajuto dujų kvapą. Sustojo ir uodė. Stipriausias kvapas sklido pro seserų kambario duris. Flaišmanas staiga labai išsigando.

Pirmiausia ketino tučtuojau bėgti atgal bei pakviesti skyriaus vedėją ir Havelą, bet paskui apsisprendė paliesti durų rankeną (gal todėl, kad tikėjosi rasiąs jas užrakintas ar net užbarikaduotas). Keista, tačiau durys atsidarė. Palubėje stipri lempa apšvietė kambarį ir ant kanapos gulintį stambų nuogą moters kūną. Flaišmanas apžvelgė kambarį ir greitai šoko prie mažos dujinės viryklės. Užsuko dujų čiaupą. Po to puolė prie lango ir atlapojo jį.

Pastaba skliaustuose

(Galima tarti, kad Flaišmanas veikė greitai ir ryžtingai. Vis dėlto vieno dalyko nespėjo užfiksuoti pakankamai blaiviai. Taigi nors ištisą sekundę prabuvo prie nuogo Alžbetos kūno, bet jį buvo apėmusi tokia baimė, kad po jos dangalu visiškai nepamatė, kuo dabar iš patogios distancijos galime pasimėgauti mes:

Tasai kūnas buvo puikus. Ji gulėjo aukštielninka, truputį palenkus galvą į šoną, vieną petį kiek nusvarinusi kito peties link taip, kad gražios iškilios krūtys glaudėsi viena prie kitos. Viena Alžbetos koja buvo ištiesta, o kita palenkta per kelį ir buvo matomas žavus šlaunų pilnumas bei nepaprastai tanki juoduma tarpukojy.)

Pagalbos šauksmas

Iki galo atlapojęs langą ir duris, Flaišmanas išbėgo į koridorių ir ėmė šaukti. Toliau viskas vyko greitai, tiksliai ir sutelktai: dirbtinis kvėpavimas, skambutis į vidaus ligų skyrių, ligonio vežimėlis, perdavimas vidaus ligų skyriuje budinčiajam gydytojui, vėl dirbtinis kvėpavimas, gaivinimas, kraujo perpylimas ir pagaliau gilus atodūsis, kai Alžbetos gyvybė neabejotinai buvo išgelbėta.

Kas ką pasakė

Kai visi keturi gydytojai iš vidaus ligų skyriaus išėjo į kiemą, jie atrodė gerokai išsekę.

Skyriaus vedėjas tarė:

– Alžbetukė sugadino mums simpoziumą.

Daktarė tarė:

– Nepatenkintos moterys visada pridaro bėdos.

Havelas tarė:

– Keista. Turėjo atsukti dujas, kad sužinotume, koks gražus jos kūnas.

Su tais žodžiais Flaišmanas pažvelgė (įdėmiai) į Havelą ir tarė:

– Nebeturiu noro nei gerti, nei šmaikštauti. Labanaktis.

Ir pasuko link išėjimo iš ligoninės.

Flaišmano teorija

Flaišmanas pasišlykštėjo kolegų kalbomis. Įžvelgė senstančių žmonių nejautrumą, jų amžiaus žiaurumą kaip priešišką barjerą jo jaunystei. Todėl džiaugėsi likęs vienas ir tyčia ėjo pėsčiom, nes norėjo ligi galo išgyventi ir pajusti savo susijaudinimą: su saldžiu siaubu kartojo sau, kad Alžbeta tiktai per plaukelį buvo nuo mirties ir dėl to buvo kaltas jis.

Žinoma, jis gerai žinojo, kad savižudybės ne viena priežastis, o dažniausiai visa krūva, bet antra vertus, niekaip negalėjo paneigti, kad viena (ir tikriausiai lemiamoji) iš priežasčių buvo jis pats tiek dėl savo egzistencijos, tiek dėl šiandienio elgesio.

Jausmingai kaltino save. Vadino egoistu, savimyliškai besigrožinčiu savo meilės pergalėmis. Šaipėsi, kaip leidosi apakinamas daktarės susidomėjimo juo. Priekaištavo sau pavertęs Alžbetą daiktu, indu, į kurį liejo savo įtūžį, kai pavydus skyriaus vedėjas sugadino jam naktinį pasimatymą. Ir kokią jisai turėjo teisę taip elgtis su nekaltu žmogumi?

Vis dėlto jaunasis medicinos studentas nebuvo toks jau primityvus: kiekvienoje jo dvasinėje būsenoje glūdėjo teigimo ir priekaištavimo dialektika, tad ir dabar vidiniam kaltintojui tuoj paprieštaravo vidinis gynėjas: sutinku, kad Alžbetai adresuoti sarkazmai buvo visai ne vietoje, bet kažin ar jie būtų turėję tokių tragiškų pasekmių, jeigu Alžbeta nebūtų jo įsimylėjusi. Ar Flaišmanas atsakingas, kad kažkas jį myli? Ar taip jis automatiškai tampa atsakingas už tą žmogų?

Prie šio klausimo apsistojo, ir jis jam pasirodė visos žmogiškosios būties paslapties raktu. Net stabtelėjo ir visiškai rimtai sau atsakė: ne, jis buvo neteisus, kai šiandien skyriaus vedėjui aiškino negalįs atsakyti už tai, ką padaro nesąmoningai. Negi jis gali patsai save supaprastinti ligi to, kas sąmoninga ir tikslinga? Juk ir tai, ką padaro nesąmoningai, priklauso jo asmenybei, ir kas kitas turėtų už tai atsakyti? Taip, jo kaltė, kad Alžbeta jį mylėjo, kaltas, kad nežinojo šito, kad nekreipė dėmesio, jis kaltas. Tik per plaukelį, ir būtų nužudęs žmogų.

Skyriaus vedėjo teorija

Tuo metu, kai Flaišmanas suvedinėjo sąskaitas su savo sąžine, skyriaus vedėjas, Havelas ir daktarai grįžo į budėjimo kambarį ir nebeturėjo jokio noro gerti vyno; visi kiek patylėjo, paskui Havelas atsiduso:

– Ir kas tai Alžbetai šovė į galvą.

– Tiktai be jautrybių, daktare, – tarė skyriaus vedėjas. – Kai kas nors iškrečia tokią kvailystę, laikausi, kad manęs tai negraudintų. Beje, jeigu nebūtumėt užsispyręs kaip ožys ir atlikęs su ja tai, ko nesivaržote su visomis kitomis, nebūtų taip atsitikę.

– Dėkoju, kad mane pavertėte savižudybės priežastimi, – atsakė Havelas.

– Pasistenkime būti tikslūs, – paprieštaravo skyriaus vedėjas, – tai buvo ne savižudybė, o savižudybės demonstracija, parengta taip, kad neįvyktų katastrofa. Mielas daktare, kai kas nori nusižudyti, tai pirmiausia užsirakina duris. Ir dar užkamšioja plyšius, kad kuo vėliau pakviptų dujom. Tiktai Alžbeta ieškojo ne mirties, o jūsų. Jau prieš daugybę savaičių džiaugėsi, kad šią naktį budės su jumis ir nuo pat vakaro pradžios begėdiškai į jus nusitaikė. Bet jūs buvote kietaširdis. Ir kuo kietesnis jai buvote, tuo daugiau ji gėrė ir ėmėsi vis įžūlesnių priemonių: tauškė niekus, šoko, norėjo pademonstruoti striptizą...

Žinote, vis dėlto tame gal ir yra kažkas graudaus. Nebegalėdama prasiskverbti iki jūsų nei per akis, nei per ausis, ji pasikliovė jūsų uosle ir paleido dujas. Prieš paleisdama dar ir nusirengė. Žinojo turinti gražų kūną ir norėjo priversti jus tuo įsitikinti. Prisiminkite, kaip tarpduryje sakė: „Jeigu jūs žinotumėt. Nieko nežinote. Nieko nežinote“. Tai dabar jau žinote. Alžbetos veidas atstumiantis, tačiau kūnas gražus. Pats tai pripažino-

te. Matote, ji ne taip jau kvailai protavo. Gal dabar pagaliau leisitės įkalbamas.

– Gal, – gūžtelėjo pečiais Havelas.

– Tikriausiai, – patvirtino skyriaus vedėjas.

Havelo teorija

– Jūsų žodžiai, vedėjau, skamba gana įtikimai, bet klystate pervertindamas mano vaidmenį šiame žaidime. Jisai nelietė manęs. Be to, nesu vienintelis, nenorėjęs miegoti su Alžbeta. Niekas nenorėjo su ja miegoti.

Kai šiandien klausėt manęs, kodėl nenoriu imti Alžbetos, kalbėjau visokias nesąmones apie savivalės grožį ir norimą išsaugoti laisvę. Tačiau tai buvo vien kvaili šmaikštavimai, kuriais dangsčiau visiškai priešingą ir ne tokią malonią tiesą: Alžbetą atstūmiau, nes apskritai nesugebu būti laisvas. Nemiegoti su Alžbeta tiesiog madinga. Niekas su ja nemiega, o jeigu ir permiegotų, niekaip neprisipažintų, nes visi išjuoktų. Mada yra šiurkštus prievaizdas ir aš vergiškai jai paklusau. O Alžbeta juk subrendusi moteris ir dėl to iš proto kraustėsi. Gal labiausiai ją nervino *mano* atsisakymas, nes apie mane kalbama, kad imu visas. Tiktai man mada buvo svarbiau negu Alžbetos protas.

Jūsų tiesa, vedėjau: žinojo turinti gražų kūną, tad savo padėtį laikė nesusipratimu bei neteisybe ir protestavo. Prisiminkite, kaip visą vakarą be perstojo rodė savo kūną. Kalbėdama apie švedę Vienos striptize, glamonėjo savo krūtis ir sakė, kad jos gražesnės už švedės. Prisiminkite tik, kaip jos krūtys ir užpakalis šį vakarą užpildė šitą kambarį nelyg demonstrantų minia. Vedėjau, juk tai išties buvo demonstracija!

Prisiminkite jos striptizą, tik prisiminkite, kaip ji išgyveno! Vedėjau, tai buvo pats skaudžiausias striptizas, kokį teko ma-

tyti! Aistringai rengėsi taip ir likdama neapkenčiamame sesėlės apdaro futliare. Rengėsi ir negalėjo nusirengt. Net žinodama nenusivilksianti vis tiek rengėsi, nes norėjo atskleisti mums savo skaudų ir neišsipildantį troškimą nusirengti. Vedėjau, ji ne rengėsi, o dainavo apie savo nusirengimą, apie negalėjimą nusirengti, negalėjimą mylėtis, negalėjimą gyventi! O mes nė to nenorėjome išklausyti panarinę galvas ir nepritardami.

– Romantiškasis mergišiau! Iš tikrųjų tikite, kad ji norėjo mirti? – aprėkė Havelą skyriaus vedėjas.

– Prisiminkite, – tęsė Havelas, – kaip šokdama sakė: „Aš gyvenu! Aš vis dar gyvenu!“ Prisimenate? Kai ėmė šokti, žinojo, ką darys.

– O kodėl norėjo mirti nuoga, ką? Kaip tai paaiškinsit?

– Norėjo atsigulti į mirties glėbį, kaip gulama į meilužio glėbį. Todėl nusirengė, susišukavo, pasidažė...

– Ir todėl neužsirakino durų, ar ne! Tik prašom neįsikalbėti, kad iš tikro norėjo mirti!

– Galbūt ir nežinojo tiksliai, ko nori, pagaliau ar jūs žinote, ko norit? Kas iš mūsų žino? Ir norėjo, ir nenorėjo. Visiškai nuoširdžiai norėjo mirti ir kartu (taip pat nuoširdžiai) sustabdyti pakylėtą į mirtį einančiojo būseną. Nenorėjo, kad matytume ją visiškai pajuodusią, dvokiančią, sudarkytą. Norėjo, kad matytume ją visam grožy, kaip gražus ir neįvertintas kūnas išplaukia sanguliauti su mirtimi. Norėjo, kad bent šią esminę akimirką pavydėtume mirčiai to kūno ir geistume jo.

Daktarės teorija

– Mielieji ponai, – dabar prabilo ligi šiol tylėjusi ir abiejų gydytojų įdėmiai klausiusi daktarė, – kiek galiu spręsti kaip moteris, abu kalbėjote logiškai. Jūsų teorijos buvo įtikinamos ir stebino tikru gyvenimo pažinimu. Tik viena mažytė paklaida –

jose nė lašo tiesos. Alžbeta visai neketino žudytis. Nė demonstruoti savižudybės. – Daktarė pasigardžiavo savo žodžių įspūdžiu ir tęsė. – Mielieji ponai, matyti, kaip jus graužia sąžinė. Grįždami iš vidaus ligų skyriaus, aplenkėte Alžbetos kambarį. Nenorėjot jo nė matyti. Bet aš nuodugniai apžiūrėjau jį, kai darėt Alžbetai dirbtinį kvėpavimą. Ant viryklės stovėjo prikaistuvis. Alžbeta virė kavą ir užmigo. Vanduo užvirė, išsiliejo ir užgesino liepsną.

Visi gydytojai skubiai nuėjo į Alžbetos kambarėlį, ir tikrai ten ant dujinės viryklės stovėjo nedidelis puodas ir jame netgi dar buvo likę vandens.

– Bet sakykit man, kodėl ji buvo nuoga? – stebėjosi skyriaus vedėjas.

– Žiūrėkit, – daktarė parodė į tris kambario kampus: ant grindų po langu gulėjo melsva suknelė, aukštai ant baltos vaistinėlės kabojo liemenėlė, o priešingame kampe ant žemės voliojosi baltos kelnaitės. – Alžbeta svaidė rūbus į visas puses, vadinasi, norėjo nors pati sau sušokti striptizą, ką jūs, atgrasusis vedėjau, draudėte. Kai apsinuogino, tikriausiai pajuto nuovargį. O tai buvo negerai, nes vis dar nenorėjo atsisakyti su šia naktim susijusių vilčių. Žinojo, kad mes visi išeisime, ir Havelas liks vienas. Dėl to ir paprašė tablečių, kad būtų žvalesnė. Nusprendė dar išsivirti kavos ir ant viryklės pastatė prikaistuvį su vandeniu. Paskui vėl išvydo savo kūną ir tai ją sujaudino. Mielieji ponai, Alžbeta turėjo vieną pranašumą lyginant su jumis. Matė savo kūną be galvos. Atrodė sau tobulai graži. Susijaudino ir gosliai išsitiesė ant kanapos. Bet miegas, regis, ją užklupo anksčiau nei malonumas.

– Tikriausiai, – tik dabar prisiminė Havelas, – juk aš daviau jai migdomųjų!

– Panašu į jus, – komentavo daktarė. – Tai kas jums dar neaišku?

– Kai kas, – atsakė Havelas. – Prisiminkite tas jos kalbas:

„Aš dar nemirštu! Aš gyvenu! Vis dar gyvenu!“ Ir dar paskutiniai žodžiai, ištarė juos taip jausmingai, tarsi atsisveikintų: „Jeigu jūs žinotumėt. Jūs nieko nežinote. Nieko nežinote“.

– Betgi, Havelai, – tęsė daktarė, – juk puikiai žinote, kad devyniasdešimt devyni procentai visų šnekų tėra tušti tauškalai. Ar jūs pats dažniausiai nekalbate vien tam, kad kalbėtumėt?

Gydytojai dar kiek pasikalbėjo ir visi trys išėjo laukan prie paviljono. Skyriaus vedėjas ir daktarė paspaudė Havelui ranką ir iškeliavo.

Kvapai plaukė nakties oru

Flaišmanas galiausiai priėjo priemiesčio gatvę, namą, kuriame gyveno. Atidarė vartelius, tačiau nenuėjo per namą supantį sodą prie durų, o atsisėdo ant suolelio, virš kurio lingavo jo mamos rūpestingai prižiūrimos rožės.

Vasaros nakty sklido gėlių kvapai, žodžiai „kaltas“, „egoizmas“, „mylimas“, „mirtis“ kilo Flaišmano krūtinėje užpildydami jį tokia taurinančia palaima, nelyg jam iš nugaros augtų sparnai.

Melancholiškos laimės apimtas, suvokė esąs mylimas kaip niekada lig šiol. Žinoma, jau keletas moterų anksčiau rodė savo palankumą, bet, tiesą sakant, ar visada tai būdavo meilė? Gal kai kada tik iliuzija? Ar neįsikalbėdavo sau nebūtų dalykų? Kad ir Klara, ar čia nėra daugiau išskaičiavimo nei įsimylėjimo, ar jai labiau nerūpėjo butas, kurio ieškojo, nei jis pats? Prieš Alžbetos poelgį visa kita nublanko.

Oru plaukė vien tiktai prakilnūs žodžiai ir Flaišmanas mąstė, kad meilę išmatuoti galima tiktai mirtim. Tikrosios meilės pabaigoje laukia mirtis, ir tiktai toji meilė, kuri baigiasi mirtimi, yra meilė.

Oru plaukė kvapai ir Flaišmanas svarstė: ar kas nors mylės jį taip, kaip myli ši negraži moteris. Bet kas yra grožis arba negražumas lyginant su meile? Kas yra bjaurumas palyginus su jausmu, kurio didybėje atsispindi pats absoliutas?

(Absoliutas? Taip. Tai buvo neseniai į abejonių kupiną suaugusiųjų pasaulį išsviestas vaikinas. Nors ir kaip lakstytų paskui merginas, pirmiausia jis ieškojo paguodos glėbio, begalinio ir neaprėpiamo, kuris išpirktų jį iš pragariško ką tik atrasto pasaulio reliatyvumo.)

Ketvirtasis veiksmas

Daktarės grįžimas

Daktaras Havelas jau buvo atsigulęs ir užsiklojęs plona vilnone antklode, kai išgirdo beldimą į langą. Mėnulio šviesoje pamatė daktarės veidą. Atvėrė langą ir paklausė:

– Kas atsitiko?

– Įsileiskit vidun! – tarė daktarė ir pasuko prie įėjimo.

Havelas užsisagstė marškinių sagas ir atsidusęs išėjo iš kambario.

Atidariusi paviljono duris, daktarė be kalbų įėjo vidun ir tik budėjimo kambaryje atsisėdusi į kėdę prieš Havelą ėmė aiškinti, kad niekaip negalėjusi eiti namo, neva tik tada pajuto, kokia susijaudinusi, apskritai negalėtų užmigti ir prašo Havelo dar pasikalbėti su ja, kad šiek tiek nurimtų.

Havelas nepatikėjo nė vienu daktarės žodžiu ir buvo toks nemandagus (arba neatsargus), jog tai buvo galima išskaityti iš jo veido.

Todėl daktarė tęsė:

– Žinoma, manim netikite, nes jūs įsitikinęs, kad atėjau čia permiegoti su jumis.

Havelas mostelėjo prieštaraudamas, tačiau daktarė tęsė:

– Jūs, pasipūtęs don žuane. Žinoma. Visos moterys, jus išvydusios, apie nieką kitą nė negalvoja. O jūs, liūdnas ir išvargintas, atliekate savo nuobodžią paskirtį.

Havelas vėl mostelėjo prieštaraudamas, tačiau daktarė, užsidegusi cigaretę ir valiūkiškai išpūtusi dūmą, tęsė:

– Vargšas don žuane, nusiraminkite, neatėjau jūsų varginti. Jūs ne kaip mirtis. Tai tik mūsų brangaus skyriaus vedėjo šmaikštavimai. Neimate visų, nes ne kiekviena leidžiasi paimama. Garantuoju, kad, pavyzdžiui, aš turiu nuo jūsų visišką imunitetą.

– To ir atėjote man pasakyti?

– Kad ir to. Atėjau paguosti, kad nesate kaip mirtis. Kad aš nesiduočiau imama.

Havelo moralė

– Jūs labai gera, – tarė Havelas. – Gera, kad nesiduotumėt imama ir kad atėjote to man pasakyti. Nes aš iš tikrųjų nesu kaip mirtis. Ne tik Alžbetos neimu, bet ir jūsų neimčiau.

– Štai kaip, – nusistebėjo daktarė.

– Nenoriu pasakyti, kad nepatinkate man. Greičiau priešingai.

– Tai todėl, – tarė daktarė.

– Taip, jūs labai man patinkate.

– Tad kodėl manęs neimtumėt? Kad aš pati jūsų nesiekiu?

– Ne, manau, jog tai nesusiję, – atsakė Havelas.

– Tai kokia priežastis?

– Jūs vaikštot su skyriaus vedėju.

– Na ir kas?

– Vedėjas pavyduliauja jūsų. Jam būtų skaudu.

– Jums kyla moralinių kliūčių? – nusijuokė daktarė.

– Žinote, – atsakė Havelas, – gyvenime turėjau daug intrigų su moterimis ir tai mane išmokė gerbti vyrų draugystę. Erotinėmis kvailystėmis nesuterštas ryšys yra vienintelė patikrinta vertybė.

– Skyriaus vedėją laikote savo draugu?

– Jis daug man padėjo.

– Man tikrai daugiau, – priminė daktarė.

– Galbūt, – sutiko Havelas, – bet čia ne dėkingumas. Tiesiog

myliu jį. Šaunus vyras. Ir prisirišęs prie jūsų. Jeigu kaip nors siekčiau jūsų, būčiau niekšas.

Skyriaus vedėjo apkalbėjimas

– Nemaniau, – tarė daktarė, – kad išgirsiu tokias karštas jūsų odes draugystei. Daktare, jūs įgaunate visiškai naują ir netikėtą pavidalą. Ne tik turite visiškai netikėtą sugebėjimą jausti, bet ir skiriate jį (o tai ir jaudina) senam, žilam, nuplikusiam ponui, kuris vertas dėmesio nebent dėl savo komiškumo. Pastebėjote šiandien? Kaip visąlaik apsimetinėja? Vis stengiasi įrodyti keletą dalykų, kuriais niekas netiki:

Pirmiausia nori įrodyti esąs sąmojingas. Pastebėjote? Visą laiką plepėjo, linksmino kompaniją, žėrė sąmojus, daktaras Havelas yra kaip mirtis, paradoksus apie laimingos santuokos nelaimę (tarsi jau penkiasdešimt kartų nebūčiau to girdėjusi!), stengėsi vedžioti už nosies Flaišmaną (tarsi tam reikėtų ypatingo sumanumo!).

Antra, stengėsi parodyti, koks jis draugiškas. O iš tikrųjų nemėgsta nieko, turinčio daugiau plaukų negu jis, tačiau tuo daugiau stengiasi. Pataikavo jums, man, buvo tėviškai švelnus Alžbetai ir iš Flaišmano šaipėsi taip atsargiai, kad tik šis nesuprastų.

O trečia ir svarbiausia, stengėsi parodyti, koks jisai briedis. Dabartinį savo pavidalą kiek pajėgdamas stengėsi pridengti ankstesniuoju, kurio, deja, nebėra ir kurio nė vienas iš mūsų neprisimena. Juk tikrai pastebėjote, kaip mikliai sukurpė istoriją apie jį atstūmusią šliundrytę vien tam, kad ta proga galėtų susigrąžinti savo žavintį jaunatvišką veidą ir pridengti juo apgailėtiną plikę.

Skyriaus vedėjo gynyba

– Visa, ką jūs sakote, daktare, yra beveik tiesa, – atsakė Havelas. – Bet ir teikia naujų priežasčių, dėl kurių myliu vedėją, nes visa tai artimiau man, nei jums atrodo. Kodėl turėčiau juoktis iš plikės, kurios man neišvengti? Kodėl turėčiau juoktis iš tų vedėjo pastangų nebūti tuo, kas yra?

Senas žmogus arba susitaiko su tuo, kuo tapo, ta pasigailėtina savęs paties liekana, arba nesusitaiko. Tačiau ką veikti nesusitaikius? Lieka tik apsimesti tuo, kas esi. Lieka visomis įstangomis kurti nesamą, kas jau prarasta: išgalvoti, sukurpti ir suvaidinti linksmybę, vitališkumą, draugiškumą. Šauktis iš praeities jaunatviškąjį pavidalą ir stengtis susilieti su juo, pasikeisti vietomis. Šioje skyriaus vedėjo komedijoje atpažįstu save, savo paties ateitį. Žinoma, jei man pakaks jėgų pasipriešinti rezignacijai, kuri daug blogiau nei tokia liūdna komedija.

Galbūt jūs tiksliai apibūdinote skyriaus vedėją. Tačiau dar labiau myliu tokį ir niekada negalėčiau jo įskaudinti, taigi niekada nieko negalėtų būti tarp mūsų.

Daktarės atsakas

– Mielasis daktare, – bylojo daktarė, – tarp mūsų daug mažiau prieštaravimų, nei jūs manote. Juk ir aš myliu jį. Juk ir man gaila jo kaip jums. O dėkinga jam esu daugiau nei jūs. Be jo neturėčiau čia tokios geros vietos. (Tikriausiai žinote tai, visi čia tai seniai žino!) Manote, kad apgaudinėju jį? Kad jam neištikima? Kad turiu kitų meilužių? Kaip mielai visi jam šitai praneštų! Nenoriu pakenkti nei jam, nei sau, tad aš daug santūresnė, nei galite įsivaizduoti. Aš visiškai supančiota. Tačiau labai

džiaugiuosi, kad mes dabar išsiaiškinome. Jūs – vienintelis žmogus, su kuriuo galiu būti neištikima skyriaus vedėjui. Mat jūs tikrai mylit jį ir niekada jo neįskaudintumėt. Jūs būsite labai diskretiškas. Jumis galiu pasikliauti. Su jumis galiu pasimylėti...

Ji atsisėdo Havelui ant kelių ir ėmė jį atseginėti.

Ką darė daktaras Havelas?

Ak, kas žino...

Penktasis veiksmas

Taurumo sūkuryje

Po nakties nušvito rytas, ir Flaišmanas, nuėjęs į sodą, priskynė puokštę rožių. Paskui tramvajumi nuvažiavo į ligoninę.

Alžbeta gulėjo atskiroje vidaus ligų skyriaus palatoje. Flaišmanas prisėdo prie jos lovos, padėjo puokštę ant spintelės ir, paėmęs už rankos, suskaičiavo pulsą.

– Jums jau geriau? – paklausė.

– Taip, – atsakė Alžbeta.

Ir Flaišmanas jausmingai ištarė:

– Nereikėjo, mergyte, taip kvailioti.

– Taigi, – tarė Alžbeta, – kad aš užmigau. Pastačiau vandens kavai ir užmigau kaip kvaiša.

Flaišmanas įsispoksojo į Alžbetą, mat nesitikėjo tokio taurumo: Alžbeta nenorėjo, kad jį graužtų sąžinė, nenorėjo apsunkinti jo savo meile ir atsisakė jos!

Paglostė jai skruostą ir jausmingai ėmė tujinti:

– Viską žinau. Tau nereikia meluoti. Bet dėkui tau ir už tą melą.

Suprato, kad jokia kita moteris nebus tokia kilni, pasiaukojanti ir jautri, ir jam staiga kilo noras beatodairiškai prašyti jos tapti žmona. Vis dėlto paskutinę akimirką susitvardė (pasipiršti niekada nevėlu) ir tarė tik:

– Alžbeta Alžbeta, mergyt, tas rožes atnešiau tau.

Alžbeta išsprogdino akis į Flaišmaną ir perklausė:

– Man?

– Taip, tau. Nes aš laimingas, kad esu čia su tavim. Aš laimingas, kad tu esi, Alžbetuk. Galbūt kad myliu tave. Galbūt kad labai myliu tave. Bet gal bus geriau, jeigu viskas liks, kaip buvo. Galbūt vyras ir moteris artimesni, kai negyvena kartu ir tiktai žino, kad kitas yra ir kai būna dėkingi kits kitam, jog yra ir žino vienas apie kitą. Ir jiems to pakanka laimei. Dėkoju tau, Alžbetuk, dėkoju, kad esi.

Alžbeta nieko nesuprato, tačiau jos veide plito palaiminga kvaila šypsena, kupina nekonkrečios laimės ir neaiškios vilties.

Flaišmanas pakilo, paspaudė Alžbetos petį (delikačios santūrios meilės ženklan), apsigręžė ir išėjo.

Visų daiktų netikrumas

– Mūsų gražioji ponia kolegė, šiandien tiesiog tviskanti jaunyste, galbūt teisingiausiai paaiškino įvykius, – daktarei ir Havelui teigė skyriaus vedėjas, kai visi trys susitiko skyriuje. – Alžbeta virėsi kavą ir užmigo.

– Na matot, – tarė daktarė.

– Nieko nematau, – paprieštaravo skyriaus vedėjas. – Pagaliau niekas nežino, kaip iš tikrųjų buvo. Prikaistuvis galėjo būti pastatytas ant viryklės ir anksčiau. Kai Alžbeta ketino įsijungti dujas, jai nebuvo jokio reikalo jo nukelti.

– Bet juk pati taip sako! – argumentavo daktarė.

– Kai pakankamai prieš mus pasirodė ir pakankamai mus prigąsdino, kodėl pabaigoje nesuversti visos kaltės prikaistuviui? Neužmirškite, kad pas mus savižudžiai siunčiami gydyti į beprotnamius. O ten pakliūti niekas nenori.

– Įsikibote jūs savižudybės, vedėjau, – tarė daktarė.

Skyriaus vedėjas nusijuokė:

– Norėčiau bent kartą kaip reikiant apsunkinti Havelo sąžinę!

Havelo atgaila

Havelą graužianti sąžinė skyriaus vedėjo žodžiuose išgirdo paslėptą priekaištą, kuriuo slapta įspėjo dangus. Jis tarė:

– Vedėjo tiesa. Tai neprivalėjo būti bandymas nusižudyti, tačiau galėjo. Nuoširdžiai sakau, nepykčiau už tai ant Alžbetos. Sakykite man, ar iš viso yra tokia vertybė, dėl kurios galėtume laikyti savižudybę visiškai netinkama? Meilė? O gal draugystė? Prisiekiu, jog draugystė yra ne mažiau nepastovi kaip meilė ir ja negalima visiškai pasikliauti. Tai gal savimeilė? Kad bent savimeilė. Vedėjau, – dabar beveik karštai ištarė Havelas ir tai nuskambėjo kaip atgaila, – vedėjau, prisiekiu tau, kad visai nemyliu savęs.

– Mielieji ponai, – šypsodamasi įsiterpė daktarė, – jeigu tai jums pagražins pasaulį ir išgelbės jūsų sielas, susitarkime, kad Alžbeta iš tikrųjų norėjo nusižudyti. Sutinkate?

Happy end

– Nesąmonė, – numojo ranka skyriaus vedėjas, – liaukitės. Havelai, tokiomis kalbomis jūs teršiate gražaus ryto orą! Aš penkiolika metų vyresnis už jus. Mane persekioja nesėkmė, nes gyvenu laimingai susituokęs ir niekada negalėsiu išsiskirti. Ir esu nelaimingas įsimylėjėlis, nes moteris, kurią myliu, nelaimė, yra šioji daktarė. Vis dėlto, gudročiau, man patinka gyventi!

– Teisingai, teisingai, – patvirtino daktarė ir su ligi šiol nebūtu švelnumu paėmė skyriaus vedėjo ranką. – Ir man patinka!

Tą akimirką prie gydytojų trijulės priėjo Flaišmanas ir tarė:

– Buvau pas Alžbetą. Nepaprastai garbinga moteris. Viską paneigė. Viską prisiėmė sau.

– Na matot, – nusijuokė skyriaus vedėjas, – o čia Havelas mus dar vilios žudytis!

– Taigi, – tarė daktarė ir žengė prie lango. – Vėl bus graži diena. Tokia žydrynė. Ką manote apie tai, Flaišmanuk?

Dar tik prieš mirksnį Flaišmanas kone priekaištavo sau, kad elgėsi nenuoširdžiai atsipirkdamas puokšte rožių ir keletu gražių žodžių, tačiau dabar apsidžiaugė, kad nepasiskubino. Išgirdo daktarės signalą ir puikiai jį suprato. Nuotykio gija užmezgama ten, kur buvo nutraukta vakar, kai susitikti su daktare sukliudė dujos. Nesusilaikė nenusišypsojęs daktarei ir pavydaus skyriaus vedėjo akivaizdoje.

Tad istorija tęsiasi ten, kur baigėsi vakar, ir vis dėlto Flaišmanui dingojasi, kad į ją grįžta daug vyresnis ir tvirtesnis. Už jo pečių – didelė kaip mirtis meilė. Krūtinė jam pūtėsi, ir tai buvo pats gražiausias ir pats didžiausias pūtimas, kokį ligi šiol teko patirti. Nes tai, kas taip saldžiai pūtė ją, buvo mirtis. Jam dovanota nuostabi jėgų teikianti mirtis.

LAI SENI NUMIRĖLIAI UŽLEIDŽIA VIETĄ JAUNIEMS NUMIRĖLIAMS

1

Grįžo namo mažo čekų miesto gatve, kur gyveno jau keletą metų ne per daug judriai, apsuptas liežuvaujančių kaimynų, monotoniško storžieviškumo tarnyboje. Ėjo toks išsiblaškęs (kaip vaikštoma šimtus kartų mintais keliais), kad beveik prasilenkė su ja. O ji atpažino jį iš tolo ir artėdama žvelgė vos šypsodamasi. Tik paskutinę akimirką, kai jie jau kone tolo vienas nuo kito, jo atminties signalinė įranga jį pažadino.

– Negalėjau atpažinti jūsų! – kvailai atsiprašinėjo, nes tai bemat stumtelėjo juos prie skaudžios temos, kurią geriau buvo nutylėti: nesimatė penkiolika metų, ir per tą laiką abu paseno.

– Ar aš taip pasikeičiau? – paklausė ji, o jis atsakė, kad ne. Nors tai buvo melas, tačiau ir nevisiškai melas, nes toji švelni šypsena (skaisčiai ir saikingai išreiškianti amžinos aistros galią) atklydo čia per daugybę metų ir glumino: taip aiškiai piešė ankstesnį šios moters pavidalą, kad reikėjo pasistengti norint išvysti ją tokią, kokia buvo šiuo metu: jau kone sena moteris.

Paklausė, kur eina ir ką ketina veikti, ir ji atsakė, jog turėjo čia reikalų, o dabar lieka laukti traukinio, vakare parvešiančio ją į Prahą. Apsidžiaugė dėl atsitiktinio susitikimo ir kadangi (visiškai pagrįstai) sutarė, kad abi čionykštės kavinės perpildytos ir nešvarios, pakvietė ją į savo vieno kambario butą netoliese, kur turi kavos, arbatos, o svarbiausia, ten ramu ir švaru.

2

Nuo pat pradžios ši diena jai buvo prasta. Jos vyras (prieš trisdešimt metų ji kaip jaunamartė trumpai gyveno su juo čia, o paskui persikėlė į Prahą, kur jau dešimt metų kai jis mirė) pagal keistą pageidavimą testamente buvo palaidotas čionykštėse kapinėse. Tada apmokėjo už kapą dešimčiai metų ir prieš keletą dienų susizgribo, jog terminas jau baigėsi, o ji užmiršo pratęsti nuomą. Pirmiausia norėjo parašyti kapinių valdybai, bet paskui susivokė, koks begalinis ir bergždžias būna susirašinėjimas su įstaigomis, ir atvažiavo čia.

Kelią prie vyro kapo žinojo atmintinai, ir vis dėlto šiandien jai staiga pasirodė, kad šiose kapinėse pirmą kartą. Negalėjo rasti kapo ir manė pasiklydusi. Tik po kiek laiko susigaudė, kad ten, kur stūksojo pilkas smiltainio paminklas su auksiniu jos vyro vardu, tiksliai toje pačioje vietoje (lengvai atpažino abu kaimyninius kapus) dabar stovėjo juodo marmuro paminklas su visai kitu paauksuotu vardu.

Susierzinusi pasuko į kapinių administraciją. Ten jai pasakė, kad nuomos laikui pasibaigus, kapai automatiškai likviduojami. Priekaištavo jiems, kodėl neperspėję jos, o jie atsakė, kad kapinėse ankšta ir *seni numirėliai turėtų užleisti vietą jauniems numirėliams*. Ji pasipiktino ir, tramdydama ašaras, išrėžė jiems, kad nieko nenutuokia apie žmoniškumą ir pagarbą žmogui, bet greit susizgribo, jog tuščiai aušina burną. Lygiai kaip negalėjo pasipriešinti savo vyro mirčiai, taip ir dabar buvo beginklė prieš jo antrąją mirtį, tą „seno numirėlio“, dabar negalinčio egzistuot nė kape, mirtį.

Pasuko į miestą ir į gailestį greit įmišo baugus susirūpinimas, kaip teks paaiškinti sūnui tėvo kapo išnykimą, kaip patei-

sinti savo aplaidumą. Galop ją apėmė nuovargis: nežinojo, kuo užsiimti iki traukinio išvykimo, nes nieko čia nepažinojo, sentimentaliai vaikščioti taip pat netraukė, nes per tuos metus miestas labai pasikeitė ir anksčiau pažinotos vietos dabar buvo visai svetimos. Todėl dėkingai priėmė seno (ir pusiau užmiršto) pažįstamojo, su kuriuo netyčia susitiko, kvietimą: galėjo nusiplauti vonioj rankas ir atsisėsti į minkštą krėslą (jai skaudėjo kojos), žvalgytis po kambarį ir klausytis, kaip už širmos, atskiriančios virtuvės kampą, burbuliuoja vanduo kavai.

3

Visai neseniai jam sukako trisdešimt penkeri, ir kaip tik tuo metu jis staiga aptiko, kad ant pakaušio labai praretėjo plaukų. Tai dar nebuvo tikra plikė, bet ją jau buvo galima įsivaizduoti (pro plaukus švietė oda), ji buvo garantuota ir nelabai tolima. Tikriausiai juokinga sielvartauti dėl retėjančių plaukų, tačiau jis įsitikino, kad su plike keičiasi ir jo veidas, kad artėja prie pabaigos vieno iš jo pavidalų (ir tikriausiai geriausiojo) gyvenimas.

Ir čia jam kilo minčių, koksai apskritai tolstančio (plaukuotojo) pavidalo balansas, ką jis išgyveno ir kuo džiaugėsi. Jį apstulbino išvada, kad pasidžiaugta mažai. Paraudo nuo tokios minties, taip, jam buvo gėda: gėdinga taip ilgai gyventi žemėje ir tiek mažai patirti.

Ką turėjo omenyje sakydamas mažai patyręs? Keliones, darbą, viešąją veiklą, sportą, moteris? Žinoma, visa, bet vis dėlto pirmiausia moteris, nes kitų sričių skurdumas jį kankino, bet negalėjo dėl to kaltint savęs: kuo jis dėtas, jeigu profesija neįdomi ir be perspektyvų, kad kelionėms neturi nei pinigų, nei geros charakteristikos, kuo dėtas, kad dvidešimties metų susi-

žeidė kelio girnelę ir turėjo mesti mėgstamą sportą. Užtai moterų karalystė jam buvo reliatyvios laisvės karalystė ir čia neturėjo kaip pasiteisinti: čia galėjo atsiskleisti, moterys jam tapo vieninteliu teisėtu gyvenimo *tirštumo* matu.

Bėda, kad būtent su moterimis nekaip sekėsi: ligi dvidešimt penkerių (nors buvo išvaizdus) jį kaustė drovumas. Paskui įsimylėjo, vedė ir septynetą metų įtikinėjo save, kad vienoje motery galima rasti erotinę begalybę. Paskui išsiskyrė, vienpatystės garbinimas (ir begalybės iliuzija) išsisklaidė, jo vietoj atsirado drąsa ir apetitas moterims (margai jų gausybei), deja, smarkiai pristabdomas finansinės būklės (privalėjo mokėti buvusiai žmonai alimentus už vaiką, kurį galėdavo pamatyti kartą ar dukart per metus) ir mažo miestelio, kuriame beribis kaimynų smalsumas atvirkščiai proporcingas moterų skaičiui, sąlygų.

O laikas bėgo labai greitai, kartą stojo vonioje prieš ovalų veidrodį viršum praustuvo, dešinėje laikydamas virš galvos apskritą veidrodėlį, ir apstulbęs spoksojo į ryškėjančią plikę. Šis reginys staiga (be jokio paruošimo) atskleidė jam paprastą tiesą, kad nebepavysi to, kas praleista. Jį apniko nuolatinė bloga nuotaika ir net mintys apie savižudybę. Savaime suprantama (tai reikia pabrėžti, kad nelaikytume jo isteriku arba kvailiu), jisai suvokė tokių minčių komiškumą ir žinojo niekada taip nepasielgsiąs (pasišaipydavo mintyse iš priešmirtinio laiškelio: *Negalėjau susitaikyti su plike. Sudie!*), tačiau pakanka, kad tokios mintys, nors ir labai dar platoniškos, apskritai jį apnikdavo. Pasistenkime jį suprasti: tos mintys nuskambėdavo taip, kaip maratono bėgiką apima neįveikiamas noras pasitraukt iš distancijos, vidury trasos paaiškėjus, kad gėdingai (ir dar dėl savo paties kaltės, dėl savo išdaigų) pralaimės. Jisai manė, kad jau pralaimėjo distanciją, ir nebenorėjo bėgti toliau.

O dabar jisai lenkės prie mažo stalelio ir statė vieną kavos puodelį prieš kanapą (kur paskui pats atsisėdo), antrąjį prieš patogų krėslą, kuriame sėdėjo viešnia, ir mąstė, kad, matyt, skau-

di ironija, jog šią moterį, kurią kažkada buvo ligi ausų įsimylėjęs ir kuriai anuomet (dėl savo kaltės, savo išdaigų) leido pasitraukti, sutinka toksai sutrikęs ir tada, kai nieko nebegalima pakeisti.

4

Tikriausiai būtų neįspėjusi, kad atrodo jam *ta, kuri jam ištrūdo*; vis dar prisiminė jųdviejų kartu praleistą naktį, prisiminė anuometę jo išvaizdą (dvidešimtmetis, nemokėjo rengtis, raudonuodavo ir juokindavo ją kaip berniukas), prisiminė ir anuometę save (beveik keturiasdešimtmetę, kurią kažkokia grožio trauka blokšdavo į svetimų vyrų glėbius, bet ir ištraukdavo, nes visada vaizdavosi, kad jos gyvenimas turėtų būti panašus į *gražų šokį,* ir ji bijojo, jog santuokinė neištikimybė gali virsti bjauriu įpročiu).

Taip, ji prisiėmė grožį, kaip prisiimami dorovės priesakai, išvydusi bjaurastį, tikriausiai būtų apimta nevilties. Kadangi dabar suvokė, jog po penkiolikos metų buto šeimininkui gali pasirodyti sena (su visomis iš to kylančiomis bjaurastimis), troško kuo greičiau išskleisti tariamą vėduoklę ir apipylė jį skubiais klausimais: kaip jis atsidūrė šiame mieste, kur dirba, gyrė jo butuko privalumus, pro langą matomą miesto stogų panoramą (tarė, kad vaizdas ne koks ypatingas, bet jis laisvas ir paprastas); įvardijo keletą įrėmintų impresionistų reprodukcijų autorių (tai buvo nesunku, visų skurdžių čekų intelektualų butuose aptiksite tas pačias pigias reprodukcijas), galiausiai pakilo nuo staliuko su nebaigta gerti kava ir palinko prie mažo rašomojo stalo, virš kurio ant stovo buvo keletas fotografijų (neliko nepastebėta, jog tarp jų nėra jokios jaunos moters nuotraukos), ir paklausė, ar ta sena moteris vienoje iš jų yra jo motina (jis patvirtino).

Paskui ir jisai paklausė, ką turėjo omenyje, kai susitikus pasakė atvykusi tvarkyti „kai kurių reikalų“. Jai labai nesinorėjo kalbėti apie kapines (čia, šeštame aukšte, jautėsi ne tik aukštai virš stogų, bet ir maloniai toli nuo savo gyvenimo); spaudžiama vis dėlto prisipažino (probėgšmais, nes staigus begėdiškas atvirumas visada jai buvo svetimas), kad prieš daug metų gyvenusi čia ir čia palaidotas jos vyras (nutylėjo apie kapo sunaikinimą) ir kad jau dešimt metų visada atvažiuoja čia su sūnum per Vėlines.

5

– Kasmet?

Atsakymas nuliūdino jį, vėl pagalvojo, kad tai skaudus pokštas, jei būtų sutikęs ją prieš šešetą metų, kai persikėlė čia, viską dar gal būtų buvę galima išsaugoti: jos dar nebūtų pažymėjusi senatvė ir ji taip nesiskirtų nuo prieš penkiolika metų mylėtos moters paveikslo, jam dar būtų pakakę jėgų įveikti skirtumą ir abu paveikslus (buvusį ir dabartinį) suvokti kaip vieną. O dabar jie beviltiškai atsiskyrė.

Ji baigė kavą ir kalbėjo toliau, o jisai stengėsi tiksliau nustatyti jos pasikeitimo laipsnį, kurio dėka ji *antrąkart* jam išsprūsta: veidas raukšlėtas (veltui mėgino nuslėpti po pudros sluoksniu); kaklas suvyto (veltui stengėsi paslėpti aukšta apykakle), skruostai suglebo; plaukuose švietė žiluma (tai buvo beveik gražu!); tačiau labiausiai jį traukė rankos (jų nebuvo galima padailinti pudra nei dažais): ant jų išryškėjo mėlynas gyslų rezginys, ir dabar jos atrodė kaip vyro rankos.

Jo gailestis pynėsi su pykčiu ir norėjosi alkoholiu užpilti šio susitikimo vėlavimą; paklausė, ar nenorėtų konjako (spintelėje už pertvaros turėjo pradėtą butelį); ji atsisakė ir jis prisiminė,

kad nė anuomet beveik negėrė, gal dėl to, kad alkoholis neiškreiptų jos subtilaus saiko. Kai pamatė grakštų rankos gestą, atsisakantį konjako, suvokė, jog jos skonio žavesys, burtai, kadaise kerėjęs meilumas vis dar yra, nors ir paslėpti po senatvės dangalu, vis dar patrauklūs, nors ir atsidūrę už grotų.

Kai šmėkštelėjo mintis, kad ji atsidūrė *už senatvės grotų*, pajuto jai beribį gailestį, ir tas gailestis priartino ją (kadais tokią kerinčią moterį, šalia kurios prarasdavo žadą), jis panoro pasikalbėti su ja kaip su drauge, ilgai, grimstant į padūmavusią melancholišką rezignaciją. Ir iš tikrųjų išsikalbėjo (netgi ilgai) ir galiausiai priėjo prie pastaruoju metu jį kankinančių pesimistinių minčių. Nutylėjo, suprantama, apie prasidedantį plikimą (kaip ir ji, beje, nutylėjo sunaikintą kapą); tačiau plikės reginys nuteikė jį tariamoms filosofinėms sentencijoms, kad laikas bėga greičiau nei žmogus spėji gyventi, kad gyvenimas yra siaubas, nes viskas pažymėta neišvengiamu nykimu, ir panašiai, tikėdamasis viešnios pritarimo, bet jo nesulaukė.

– Nemėgstu tokių kalbų – kone griežtai tarė ji. – Tai labai paviršutiniška.

6

Ji nemėgo kalbų apie senatvę ir mirtį, nes jos lietė jai nepriimtiną fizinį bjaurumą. Kelis kartus beveik susijaudinusi pakartojo šeimininkui, kad jo požiūris *paviršutinis:* juk žmogus daugiau nei kūnas, kuris vysta, daug svarbesni žmogaus darbai. Tai, ką jis palieka. Tokios nuomonės laikėsi ne nuo šiandien, pirmą kartą ja pasirėmė, kai prieš trisdešimt metų įsimylėjo savo būsimą vyrą, devyniolika metų vyresnį už ją; niekada nesiliovė nuoširdžiai jo gerbusi (nepaisant visų savo neištikimybių, apie kurias jis, beje, arba nežinojo, arba nenorėjo nieko

žinoti) ir stengėsi įtikinti save, kad vyro intelektas ir reikšmingumas visiškai atsvers jo metų krūvį.

– Kokie čia darbai, sakykit! Ir ką mes čia paliksim? – karčiai juokaudamas protestavo buto šeimininkas.

Ji nenorėjo šauktis mirusio vyro, nors ir tvirtai tikėjo jo nuveiktų darbų išlikimu; tepasakė, jog kiekvienas žmogus nudirba kokius nors darbus, kad ir labai kuklius, tai ir yra jo vertė. Paskui įsikalbėjo apie save ir darbą politinio švietimo namuose Prahos priemiestyje, kur organizuojanti paskaitas ir poezijos vakarus, pasakojo (perdėtai, kaip jam rodės, įsijautusi) apie „tuos dėkingus veidus" salėje ir tuoj pat perėjo prie to, kad nuostabu turėti sūnų ir matyti, kaip jos pačios bruožai (sūnus panašus į ją) virsta vyro veidu; kaip nuostabu atiduot jam viską, ką motina gali duoti sūnui, o paskui tyliai pranykti už jo gyvenimo.

Neatsitiktinai prabilo apie sūnų, nes sūnus šiandien visą laiką sklandė jos mintyse priekaištingai primindamas nesėkmę kapinėse. Keista, niekada nepaklusdavo jokio vyro valiai, tačiau dabar sūnus perėmė vadeles į savo rankas jai nė nepajutus. Ir įvykis kapinėse šiandien ją taip suerzino pirmiausia dėl to, kad pasijuto nusikaltusi jam ir bijojo priekaištų. Žinoma, jau seniai nutuokė, kad jeigu sūnus taip pavydžiai prižiūri, ar motina neužmiršta gerbti tėvo atminimo (juk tai jis per kiekvienas Vėlines reikalaudavo neužmiršti aplankyti kapinių!), tai ne tiek dėl meilės mirusiam tėvui, kiek labiau dėl noro terorizuoti motiną, laikyti ją našlės ribose, nes būtent taip ir buvo. Nors jis niekada to neišsakė, o jinai stengėsi (nesėkmingai) nežinoti: jam buvo šlykšti mintis, kad motina dar galėtų gyventi lytinį gyvenimą, jį pykino viskas, kas joje liko (nors tik kaip galimybė ar prielaida) seksualaus, o kadangi seksualumo vaizdiniai susiję su jaunystės vaizdiniais, jį pykino viskas, kas joje ligi šiol jauna. Pats buvo jau nebe vaikas ir motinos jaunatviškumas (siejamas su motinos globos agresyvumu) nemaloniai trukdė jam artėti prie jau pradedančios jį dominti merginų jaunystės. Jis norėjo, kad motina bū-

tų sena, tiktai tokios meilę galėjo suprasti, tiktai tokią ją mylėjo. O ji, nors tarpais ir suvokdama, kad šitaip stumiama į kapą, galiausiai pasidavė, kapituliavo jo spaudžiama ir dar idealizavo savo kapituliaciją įtikinėdama save, kad jos gyvenimo grožis slypi būtent tokiame tyliame dingime už kito gyvenimo. Dabar šios idealizacijos vardu (be jos raukšlės veide būtų dar labiau deginusios) netikėtai įnirtingai ginčijosi su šeimininku.

Tačiau šeimininkas staiga palinko prie jos per staliuką, paglostė ranką ir tarė:

– Atsiprašau už tokias kalbas. Juk žinote, kad visada buvau kvailys.

7

Ginčas jo nesuerzino, anaiptol, viešnia taip tarsi iš naujo patvirtino savo tapatybę; iš protestų prieš pesimistines kalbas (negi tai nebuvo protestas prieš bjaurumą ir neskoningumą?) atpažino ją tokią, kokią anksčiau pažinojo, ir taip jo mintis vis labiau užpildė senasis jos pavidalas ir abiejų istorija. Dabar jis tetroško, kad niekas nedrumstų pokalbiui palankios padūmavusios atmosferos (todėl ir paglostė jos ranką, pavadino save kvailiu) ir kad galėtų papasakoti jai apie tai, kas šią akimirką jam atrodo svarbiausia: jų bendrą istoriją, mat buvo įsitikinęs išgyvenęs su ja kažką labai ypatinga, apie ką ji nė nenutuokė ir ką jis pats sunkiai įvardys.

Jau neprisimena, kaip susipažinęs su ja, tikriausiai kartą ji pakliuvo į jo studijų draugų kompaniją, tačiau labai gerai prisimena nuošalią Prahos kavinukę, kur pirmą kartą susitiko vieni, sėdėjo priešais ją suspaustas pliušinių sienelių, tylus, kartu ir apsvaigęs nuo subtilių palankumo ženklų. Paskui stengėsi įsivaizduoti (nors ir nesitikėjo, kad tie vaizdai virs tikrove), kaip

bučiuotųsi, nurengtų ją, mylėtųsi, bet jam nelabai sekėsi. Taip, kad ir kaip keista, tūkstantį kartų stengėsi įsivaizduoti ją meilės akto įkarštyje, tačiau veltui: jos veidas visada ramiai švelniai šypsojosi ir jis niekaip negalėjo (net atkakliai vaizduodamasis) iškreipti jo jausmingos meilės grimasa. *Ji visiškai nepakluso jo vaizduotei.*

Tokia situacija jau niekada nepasikartojo jo gyvenime: akis į akį susidūrė su *neįsivaizduojamu.* Akivaizdžiai išgyveno tą trumputį periodą (*rojaus* periodą), kai vaizduotė dar nėra pakankamai prisodrinta patirties, nepasidavusi kasdienybei, mažai žino ir mažai moka, tad ir egzistuoja, kas ligi šiol neįsivaizduojama; o jeigu neįsivaizduojamą paversi tikrove (be įsivaizduojamo tarpininkavimo, be vaizdinių tiltelio), tai apstulbins žmogų, apsvaigins. Toks kvaitulys jį iš tikro apėmė, kai dar po kelių susitikimų, per kuriuos jis niekam nepasiryžo, ji smulkiai ir iškalbingai smalsiai ėmė klausinėti apie jo kambarį studentų bendrabutyje, taip kone kurstydama ją ten pakviesti.

Bendrabučio kambarys, kuriame gyveno su kolega, už taurelę romo pažadėjusiu grįžti tik po pusiaunakčio, mažai priminė dabartinį jo butą: dvi geležinės lovos, dvi kėdės, spinta, viena į akis spiginanti elektros lemputė be gaubtelio, baisi netvarka. Apsitvarkė, ir septintą valandą (vienas iš jos aristokratiškų bruožų – niekada nevėluoja) ji pasibeldė į duris. Buvo rugsėjis, ir dar tik pamažu temo. Jie susėdo ant geležinės lovelės krašto ir ėmė bučiuotis. Vis labiau temo, bet jis nenorėjo žiebti šviesos, kad nebūtų matomas ir tikėdamasis, jog tamsa padės įveikti sutrikimą, kai teks nusirengti. (Šiaip taip sugebėdavo atsagstyti moterų palaidinukes, bet pats prieš jas nusirengdavo paskubom ir gėdydamasis). Tačiau šį kartą ilgai nesiryžo atsegt jai pirmos sagos (jam atrodė, kad pradėti nurengti reikia kažkokiu gražiu ir elegantišku gestu, kurį moka tik *patyrę* vyrai, ir bijojo išsiduoti esąs nepatyręs), tad pagaliau pati pakilo ir šypsodamasi paklausė:

– Ar nereikėtų nusimest šitų šarvų?..

Ėmė rengtis; buvo jau tamsu ir jis matė tik judantį šešėlį. Jis greitai nusirengė ir šiokį tokį pasitikėjimą savimi atgavo tada, kai pradėjo mylėtis (jos kantrybės dėka). Žvelgė jai į veidą, tačiau tamsoje visiškai nematė išraiškos, neįžiūrėjo nė bruožų. Apgailestavo, kad taip tamsu, bet atrodė neįmanoma dabar pakilti nuo jos, nueit ligi durų ir įjungti elektrą. Bergždžiai stengėsi ką nors įžiūrėti, neatpažino jos ir jam atrodė, kad mylisi su kažkokia kita netikra arba net kažkokia nekonkrečia ir neindividualia būtybe.

Paskui ji atsisėdo ant jo (ir tada matė tiktai stūksantį šešėlį) ir, sūpuodama į šonus, kažką kalbėjo prislopintu balsu, šnabždesiu, lyg pati sau, lyg jam. Jis negalėjo skirti žodžių ir paklausė, ką sakanti. Ji šnabždėjo kažką toliau ir net kai jis vėl ją prisiglaudė, nesuprato jos žodžių.

8

Ji klausėsi pasakojimo ir ją vis labiau traukė pamirštos smulkmenos. Kad ir tai, jog anuomet vilkėdavo melsvą kostiumėlį iš plonos vasarinės medžiagos, su kuriuo atrodydavo angeliškai nepaliečiama (taip, prisiminė tą kostiumėlį), kad nešiodavo įsmeigusi į plaukus dideles kaulines šukas, kurios suteikdavo jai kažko tauriai senamadiško, kad kavinėje visada užsisakydavo arbatos su romu (vienintelė jos alkoholinė yda), ir visa tai maloniai tolino nuo kapinių, nuo sunaikinto kapo, nuspaustų kojų, politinio švietimo namų ir priekaištingų sūnaus akių. Taigi, dingtelėjo jai, nors aš šiandien ir tokia, dalis mano jaunystės tebegyvena šiame vyrišky, gyvenau ne veltui. Ir tuoj susizgribo, jog tai naujas jos ankstesnio teiginio patvirtinimas: žmogus vertingas tiek, kiek jis viršija pats save, vertingas tuo, kuo tampa už savęs, kituose ir kitiems.

Klausėsi ir nesipriešino, kai jis kartais glostydavo jos ranką, tie glostymai susiliejo su švelnia pokalbio nuotaika, jie buvo visiškai neapibrėžti (kam jie buvo skirti? *Apie kurią* kalbama ar su kuria kalbama?), be to, glostytojas jai patiko. Ji net pamanė, kad patinka jai labiau nei anas jaunikaitis prieš penkiolika metų, kurio vaikiškumas, kiek prisimena, buvo gana varginantis.

Kai priėjo ligi to, kaip viršum jo kilo jos siūbuojantis šešėlis ir kaip jis bergždžiai mėgino suprasti jos šnabždesius, jis akimirką nutilo ir ji (naiviai, nelyg jis būtų tuos žodžius žinojęs ir dabar, po tiek metų, būtų norėjęs priminti kaip kokią užmirštą paslaptį) paklausė patylomis:

– O ką aš sakiau?

9

– Nežinau, – atsakė jis.

Nežinojo, anuomet nepasidavė ne tik jo vaizdiniams, bet ir juslėms: regai ir klausai. Kai bendrabučio kambarėlyje įžiebė šviesą, ji jau buvo apsirengusi, vėl viskas ant jos buvo prigludę glotniai, tviskančiai, tobulai ir jis veltui ieškojo ryšio tarp apšviesto jos veido ir to, kurį neseniai nujautė tamsoje. Dar tą pačią dieną, nė nespėjus išsiskirti, jau prisimindavo jį, stengės įsivaizduoti, kaip atrodė tasai veidas (nematomasis) ir kūnas (nematomasis), kai jie mylėjosi. Tačiau nesėkmingai: ji visiškai nepakluso jo vaizduotei.

Pamanė, kad kitą kartą mylėsis su ja šviesoje. Tiktai kad jokio kito karto nebuvo. Ji apdairiai ir taktiškai vengė jo, o jis sutriko ir prarado viltį: tiesa, jie puikiai pasimylėjo, bet jis atsiminė, kaip sunkiai jam sekėsi *prieš tai* ir gėdijosi; dabar, jai vengiant susitikti, jautėsi pasmerktas ir nedrįso nors kiek atkakliau siekti jos.

– Sakykite, kodėl tada manęs vengėte?

– Klausykit, – švelniausiai atsakė, – tai buvo taip seniai, ką aš žinau...

Ir jam neatlyžtant pridūrė:

– Nereikėtų įsikibti praeities. Pakanka, kad turime jai skirti šitiek laiko net prieš savo valią.

Pasakė taip tiktai atsikirsdama į jo klausinėjimus (ir vis dėlto paskutiniai žodžiai, ištarti su švelniu atodūsiu, daugiau siejosi su rytiniu lankymusi kapinėse), tačiau jis tai suprato visai kitaip: kaip pastangą staigiai nurodyt jam (tą akivaizdų dalyką), kad nėra dviejų (anuometės ir šiandienės) moterų, o viena ir visąlaik ta pati, ir kad toji prieš penkiolika metų paspukusi nuo jo moteris dabar yra čia, tereikia ištiesti ranką.

– Jūs teisi, dabartis kur kas svarbesnė, – tarė reikšmingai ir labai įdėmiai pažvelgė jai į veidą, besišypsantį praviromis lūpomis, tarp kurių baltavo dantys. Šmėkštelėjo prisiminimas: anuomet bendrabučio kambaryje apžiojo jo pirštus ir sukando taip, kad net suskaudo, o jis pirštais perbraukė burnos vidų; ligi šiandien pamena, kad vienoje pusėje viršuje pačiame gale visai nebuvo dantų (anuomet tai netrikdė, priešingai, toks smulkus defektas priklausė jos nugyventiems metams, kurie taip viliojo ir jaudino). O dabar, žiūrėdamas į tarpą, atsiveriantį tarp dantų ir lūpų kampučio, matė, jog dantys neįprastai balti ir nė vieno netrūksta, ir tai nutvilkė jį: vėl du paveikslai atsiskyrė, bet jis nenorėjo susitaikyti su tuo, troško valia ir prievarta vėl sujungti juos į vieną, tad tarė:

– Ar tikrai nenorėtumėt kiek konjako?

Kai ji žaviai šypsodamasi ir kiek kilstelėjusi antakį papurtė galvą, jis nuėjo už pertvaros, ištraukė konjako butelį, priglaudė prie lūpų ir greit gurkštelėjo. Paskui jam dingtelėjo, kad iš kvapo galėtų nuspėti, ką jis čia veikė, todėl dvi taureles ir butelį nunešė į kambarį. Ji vėl papurtė galvą.

– Bent simboliškai, – tarė pripildamas taureles.

Paskui susidaužė su ja:

– Kad apie jus kalbėčiau tiktai esamuoju laiku!

Išlenkė taurėlę, jinai sudrėkino lūpas, prisėdo ant krėslo pakraščio ir nutvėrė ją už rankos.

10

Eidama į jo butą nenujautė, kad galėtų prieiti ligi šitokio prisilietimo ir iš pradžių išsigando, tarsi jis būtų įvykęs anksčiau, nei ji spėjo jam pasiruošti (nes jau seniai buvo praradusi aną *nuolatinį pasiruošimą*, kuris būdingas subrendusioms moterims); (tokiame išgąstyje aptiktume kai ką bendra su jaunutės mergaitės išgąsčiu, kai ją pirmą kartą bučiuoja, nes mergaitė *dar* nepasiruošusi, o ji *jau* nepasiruošusi, ir šie „jau“ bei „dar“ slaptingai suartėja, kaip suartėja vaikystės ir senatvės keistenybės). Jis persodino ją nuo krėslo ant kanapos, glostė jos kūną, jo rankose jinai jautėsi minkšta ir beformė (taip, minkšta, nes iš jos kūno seniai pasitraukė valdingas geismingumas, paslaugiems raumenims suteikiantis įtampos ir atsipalaidavimo ritmą bei daugybę subtilių judesių).

Tačiau išgąstis truko tik akimirką ir greit ištirpo jo rankose, o ji, tolima anai gražiai brandžiai moteriai, kokia anksčiau buvo, dabar nepaprastai greitai grįžo į ją, į jos jauseną, sąmonę ir atrado ankstesnį patyrusios erotiškos moters pasitikėjimą. Kadangi tai buvo ilgai netaikytas pasitikėjimas, jautė jį daug intensyviau nei kada nors anksčiau; jos kūnas, neseniai išsigandęs, pasyvus, suglebęs, dabar atgijo ir atliepė buto šeimininkui savo palietimais, juto šių palytėjimų tikslumą bei tikslingumą ir džiaugėsi; tuos palietimus, galvos priglaudimą prie jo kūno, subtilius judesius, kuriais jos liemuo atsakė į apkabinimą, – visa tai atrado ne kaip kažką išmokta, ką sugeba ir dabar visiškai ramiai atlie-

ka, o kaip kažką *būtiška*, su kuo svaigiai ir entuziastingai susilieja, tarsi tai būtų jos gimtasis žemynas (grožio žemynas!), iš kurio buvo išsikėlusi ir štai iškilmingai grįžta.

Dabar sūnus buvo be galo toli, kai buto šeimininkas apglėbė ją. Tiesa, perspėjamai įžvelgė jį minčių kertelėje, bet jis greitai išnyko ir liko tik ji su ją apkabinančiu ir glamonėjančiu vyru. Bet kai jis lūpomis prigludo prie jos lūpų ir norėjo liežuviu pravert jas, staiga viskas pasikeitė – ji atsipeikėjo. Tvirtai sukando dantis (juto protezą, kartų materijos svetimkūnį, spaudžiantį gomurį, atrodo, užpildantį visą burną) ir nepasidavė, paskui švelniai atstūmė jį tardama:

– Ne. Prašau, iš tiesų, geriau nereikia.

Kai jis nenusileido, paėmė už abiejų rankų riešų ir vėl pakartojo, paskui sakė (sunku buvo tarti žodžius, bet ji žinojo privalanti kalbėti, jeigu nori, kad jis paklustų), kad jiems vėlu mylėtis, priminė savo amžių, jeigu dabar mylėsis, tai jis pasibjaurės, o jai tai bus skaudu, nes tai, ką papasakojo apie juos abu, buvo nepaprastai gražu ir svarbu jai. Jos kūnas mirtingas ir vysta, tačiau ji dabar žino, kad iš jo liko kažkas nematerialaus, lyg šviesos spindulys, šviečiantis ir žvaigždei užgesus. Ar taip svarbu, kad sensta, jeigu kitame liko užslėpta ir nepaliesta jos jaunystė.

– Pastatėte man paminklą. Negalime sunaikinti jo. Supraskit mane, – gynėsi ji. – Negalite. Ne, negalite.

11

Įtikinėjo ją, kad vis dar graži, kad niekas nepasikeitė, nes žmogus visada lieka toks pat, bet žinojo meluojąs ir kad ji sako tiesą: juk gerai žinojo perdėtą savo jautrumą, kasmet didėjantį dirglumą ir atgrasą fiziniams moterų kūno trūkumams. Pastaraisiais metais jį traukė prie vis jaunesnių, ir kartu, kaip apmaudžiai suvokdavo, prie vis tuštesnių bei kvailesnių moterų.

Nėra jokių abejonių: jeigu privers ją mylėtis, viskas baigsis pasibjaurėjimu, o tas pasibjaurėjimas paskui apdrabstys purvais ne tik dabartinę akimirką, bet ir seniai mylėtos moters vaizdą, atminty tarsi brangakmenis saugomą paveikslą.

Žinojo, tačiau tai buvo tik mintys, o mintys nieko nereiškia prieš geismą, kuriam buvo svarbu viena: moteris, anuomet buvusi nepasiekiama ir neįsivaizduojama taip, kad kankinosi dėl to penkiolika metų, toji moteris yra čia: pagaliau gali matyti ją šviesoje, pagaliau iš šiandienio kūno jis gali išskaityti andainykštį kūną, iš šiandienio veido – ankstesnįjį. Galų gale išskaityti neįsivaizduojamą jos meilės mimiką ir meilės traukulius.

Apkabino ją per pečius ir pažvelgė į akis:

– Nesipriešinkit man. Nėra jokios prasmės gintis.

12

Bet ji purtė galvą, nes žinojo, kad yra prasmės gintis nuo jo. Juk gerai pažįsta vyrus ir jų požiūrį į moters kūną. Žino, kad nė pats karščiausias meilės idealizmas nepanaikins baisaus kūno išorės galiojimo. Figūra vis dar buvo gana gera, išlaikiusi natūralias proporcijas, ir su drabužiais atrodė gan jaunyva, tačiau žinojo, kad nusivilkusi apnuogins susiraukšlėjusį kaklą ir ilgą prieš dešimtį metų darytos skrandžio operacijos randą.

Šeimininkas laikė ją už pečių ir kartojo:

– Nėra prasmės gintis nuo manęs.

O ji purtė galvą, tačiau visiškai mechaniškai, nes matė ne šeimininką, o priešininką – sūnų, kurio nekentė tuo labiau, kuo menkesnė ir smarkiau pažeminta jautėsi. Girdėjo jį priekaištaujant dėl sunaikinto kapo, ir čia jai iš minčių chaoso iššoko neprotingas sakinys, kurį nirtulingai sviedė jam:

– *Seni numirėliai, berneli, turi užleisti vietą jauniems numirėliams!*

13

Neabejotina, jog tai iš tikrųjų baigtųsi pasibjaurėjimu. Juk jau ir dabar pažvelgus į ją (įdėmiai ir skvarbiai), negalėjai nepajusti tam tikros atgrasos. Keisčiausia, kad jam tai nekliudė, netgi priešingai, dirgino ir audrino, tarsi būtų troškęs to pasibjaurėjimo: jo potraukis mylėtis siejosi su potraukiu bjaurėtis; noras pagaliau išskaityti iš jos kūno tai, ko taip ilgai negalėjo sužinoti, pynėsi su noru nuvertinti tai, ką išskaitys.

Kodėl taip? Sąmoningai ar ne, bet dabar jam pasitaikė proga: viešnia atstojo jam visa, ko neturėjo, neteko, kas išsprūdo iš rankų, su kuo prasilenkė, ko stygius pavertė tokia nepakeliama dabartį su retėjančiais plaukais ir menku balansu; o jis sąmoningai ar tik miglotai nujausdamas dabar galėjo nubraukti atimtų džiaugsmų reikšmę ir spalvas (kaip tik jų baisus spalvingumas jo gyvenimą pavertė tokiu nuobodžiai bespalviu), galėjo demaskuoti jų niekingumą, tariamumą ir laikinumą, parodyti, jog jie tėra pridengtos dulkės, galėjo atsikeršyti, pažeminti, sunaikinti.

– Nesiginkite nuo manęs, – pakartojo ir mėgino priglausti ją.

14

Jai prieš akis vis stovėjo pašaipus sūnaus veidas ir, kai dabar šeimininkas jėga prisitraukė ją, tarė:

– Prašau lukteltėti, – ir išsisuko iš jo glėbio, nes nenorėjo nutraukti minčių bėgsmo: seni numirėliai turi užleisti vietą jauniems numirėliams, o paminklai nieko verti, ir jos paminklas,

kurį šis vyras penkiolika metų garbino savo atminty, nieko vertas, ir vyro paminklas nieko vertas, taip, berneli, visi paminklai nieko verti, mintyse kalbėjo sūnui ir kerštingai džiūgaudama stebėjo, kaip jo veidas raukšlėjasi, kaip jis rėkia: „Niekada taip nekalbėdavai, mama!“

Ji žinojo, kad niekada taip nekalbėdavo, bet ši akimirka buvo nutvieksta šviesos, dėl kurios viskas atrodė kitaip.

Nėra jokios priežasties paminklams teikti pirmenybę prieš gyvenimą; jos pačios paminklas reikšmingas tiktai tuo, kad šią akimirką gali pasinaudoti juo pridengdama savo niekingą kūną. Sėdintis šalia vyras jai patinka, jis jaunas ir tikriausiai (netgi beveik tikrai) yra paskutinis vyras, kuris jai patinka ir kurį gali turėti, ir tik tai svarbu. Jeigu paskui jis pasibjaurės ja ir mintyse nugriaus jos paminklą, tai nesvarbu, nes paminklas ne joje, lygiai kaip jo mintys ir atmintis ne joje, o kas yra ne joje, jai nesvarbu. „Niekada taip nekalbėdavai, mama!“ – girdėjo sūnaus šauksmą, tačiau nekreipė dėmesio. Ji šypsojosi.

– Jūs teisus, kodėl turėčiau gintis, – tyliai ištarė ir atsistojo. Ėmė lėtai segtis suknelę. Ligi vakaro dar toli. Šį kartą kambaryje buvo visiškai šviesu.

DAKTARAS HAVELAS PO DVIDEŠIMTIES METŲ

1

Kai daktaras Havelas rengėsi išvykti gydytis į kurortą, gražioji jo žmona apsiašarojo. Ašaros jos akyse pasirodė tiek iš užuojautos (prieš kiek laiko Havelą ištiko tulžies pūslės priepuoliai, o ji ligi tol nebuvo mačius jo skausmo), tiek ir todėl, kad trys savaitės išsiskyrimo pažadino jos pavydą.

Kodėl? Kodėl graži, garbinama aktorė, daug už jį jaunesnė, turėtų pavyduliauti senstančio pono, kuris pastaraisiais mėnesiais neišeidavo iš namų neįsikišęs kišenėn buteliuko su tabletėmis nuo klastingai užklumpančio skausmo?

Taip jau buvo, ir nežinia kodėl. Net ir daktaras Havelas gerai nežinojo, nes jam iš išorės ji atrodė nepažeidžiamai savarankiška. Tuo labiau jį sužavėjo, kai prieš keletą metų labiau su ja suartėjo ir atskleidė jos paprastumą, šeimyniškumą ir nepasitikėjimą savimi. Keista, net kai jie paskui susituokė, aktorė visiškai nekreipė dėmesio į savo amžiaus persvarą; buvo apakinta meilės ir didžiosios savo vyro erotinės legendos, tad jis jai atrodė vis išsprūstantis ir neapibrėžiamas, nors be galo kantriai (ir visiškai nuoširdžiai) kas dieną įtikinėjo ją, kad neturi ir niekada neturės kitos. Ji vis tiek skausmingai ir beprotiškai pavyduliavo. Tiktai įgimtas jos kilnumas laikė šį blogą jausmą po dangčiu, kur jisai virė ir dar labiau kunkuliavo.

Havelas visa tai matė, kartais jį tai graudino, kartais pykino, kai kada vargino, tačiau jis mylėjo savo žmoną ir stengėsi pa-

lengvinti jos kančias. Lygiai taip ir šįkart jis bandė pagelbėti: labai perdėjo savo skausmus ir pavojų sveikatai, nes žinojo, kad jo ligos baimė jai daro taurinantį ir palaimingą poveikį, o baimė dėl jo sveikatos (kupinos neištikimybių ir paslaptingų nuopuolių) ją naikina. Dažnai pradėdavo kalbą apie daktarę Františką, kuri gydysianti jį kurorte. Aktorė pažinojo ją ir tobulai geraširdis bei tolimas galimam gašliam vaizdiniui daktarės paveikslas veikiai nuramindavo.

Kai daktaras Havelas jau sėdėjo autobuse ir žvelgė į ašarotas aikštelėje stovinčios gražuolės akis, tiesą sakant, pajuto palengvėjimą, nes jos meilė buvo ne tik saldi, bet ir slegianti. Tačiau kurorte jis jautėsi ne per geriausiai. Nuo mineralinio vandens, kuriuo triskart per dieną laistė pusiaują, jautė skausmus ir nuovargį, o kai kolonadoje sutikdavo patrauklią moterį, apmaudžiai įsitikindavo, kad jaučiasi senas ir nieko nebenori. Vienintelė moteris, kurios jam buvo per akis, buvo geroji Františka, leidusi jam injekcijas, matavusi spaudimą, maigiusi pilvą ir maitinusi jį informacija apie padėtį kurorte bei du savo vaikus, ypač apie sūnų, kuris neva į ją panašus.

Šitaip nusiteikęs jisai gavo žmonos laišką. Vargas, šį kartą jos kilnumas prastai sergėjo dangtį, po kuriuo kunkuliavo pavydas. Laiškas buvo kupinas raudų ir skundų: esą ji nenori jam priekaištauti, tačiau negali miegoti naktimis; gerai žino, kad slegia jį savo meile ir įsivaizduoja, koks jis dabar laimingas tenai be jos ir gali atsipūsti; taip, ji supranta, kad jam atgrasi ir žino, kad per silpna keisti jo likimą, per kurį visą laiką žengs ištisos minios moterų; taip, ji žino ir neprotestuoja, tačiau verkia ir negali miegoti...

Kai daktaras Havelas perskaitė šį raudų sąrašą, jis išvydo trejus bergždžius metus, kai savo žmonai įtaigiai vaizdavo atsivertusį palaidūną ir mylintį vyrą. Jį apėmė beribis nuovargis ir neviltis. Supykęs suglamžė laišką ir sviedė į krepšį.

2

Kad ir kaip keista, kitą dieną jis jautėsi kiek geriau: tulžies pūslė nė kiek neskaudėjo ir jis pajuto nedidelį, bet visai aiškų potraukį kelioms moterims, kurias rytą matė sukiojantis kolonadoje. Tačiau šį mažą laimėjimą visiškai užgožė daug skaudesnis pastebėjimas: tos moterys praėjo pro šalį nekreipdamos į jį jokio dėmesio; jisai su blyškiais vandens siurbčiotojais susiliejo joms į vieną ligonių minią.

– Matai, kaip tau pagerėjo, – tarė daktarė Františka popiet apčiupinėjusi jį. – Tiktai laikykis dietos. Pacientės, kurias matei kolonadoje, laimė, pakankamai senos ir ligotos, kad trukdytų tau. Tai pačios geriausios sąlygos, nes tau reikia ramybės.

Havelas kamšė marškinius į kelnes; jis stovėjo prieš nediduką veidrodį kampe virš praustuvo ir niūkiai žiūrėjo į savo veidą. Paskui atsiliepė:

– Netiesa. Tikrai pastebėjau, kad tarp kolonadoje vaikštinėjančių senučių daugumos yra ir visai gražių moterų mažuma. Tiktai jos nė nežvilgtelėjo į mane.

– Nemanyk, kad taip ir patikėsiu tavim, – nusijuokė gydytoja ir daktaras Havelas, atplėšęs akis nuo liūdno vaizdo veidrodyje, pažvelgė į jos neabejojančias ištikimas akis. Pajuto nepaprastą dėkingumą, nors ir žinojo, kad jos lūpomis byloja vien tradicinis pasitikėjimas, įtikėjimas jo ilgamečiu vaidmeniu, kuriame buvo įpratusi, – nors ir nepritardama (bet vis dėlto su meile) – jį matyti.

Kažkas pabeldė į duris. Kai Františka pravėrė jas, pasirodė nusilenkiančio jaunuolio galva.

– Ak jūs! Visiškai užmiršau!

Ji pakvietė jaunuolį į kabinetą ir paaiškino Havelui:

– Jau pora dienų tavęs ieško kurorto žurnalo redaktorius.

Jaunuolis pradėjo gražbylingai atsiprašinėti, kad trukdo poną daktarą tokioje delikačioje situącijoje, ir mėgino (deja, kiek nemaloniai sukaustytai) pereiti prie juokelių: ponui daktarui nereikėtų pykti, kad ponia daktarė jį išdavė, nes redaktorius vis tiek būtų jį radęs kad ir gazuoto vandens vonioje; ir ponas daktaras neturėtų pykti dėl jo įžūlumo, nes ši savybė būtina žurnalistui, be jos nepramistų. Paskui išsikalbėjo apie iliustruotą žurnalą, kurį kas mėnesį leidžia kurortas, ir paaiškino, kad kiekviename numeryje būna pokalbis su kokiu nors įžymiu čia besigydančiu pacientu. Paminėjo keletą pavardžių, iš kurių viena buvo vyriausybės nario, kita – dainininko ir trečia – ledo ritulininko.

– Na štai, – tarė Františka, – gražuolės kolonadoje neparodė susidomėjimo tavimi, užtai sudominai žurnalistus.

– Baisus nuosmukis, – atsiliepė Havelas, tačiau mielai pasitenkino ir tokiu dėmesiu, nusišypsojo redaktoriui ir graudžiai nenuoširdžiai atmetė jo pasiūlymą. – Pone redaktoriau, aš nei vyriausybės narys, nei ledo ritulininkas, tuo labiau ne dainininkė. Tiesa, nenorėčiau visiškai nuvertinti savo mokslinių tyrinėjimų, tačiau jie vis dėlto skirti labiau specialistams, o ne plačiajai publikai.

– Betgi aš nė nesirengiu daryti interviu su jumis, nė tokios minties nebuvo, – greit ir širdingai atsakė jaunuolis. – Norėčiau padaryti jį su jūsų žmona. Girdėjau, kad ji atvažiuos į kurortą aplankyti jūsų.

– Tada jūs informuotas geriau už mane, – gan šaltai tarė Havelas. Paskui vėl žengė prie veidrodžio ir įsmeigė žvilgsnį į veidą, kuris nepatiko jam. Užsisegė viršutinę marškinių sagą ir tylėjo, o jaunasis redaktorius sutriko ir prarado savo išgarsintą žurnalistinį įžūlumą: atsiprašė daktarės, atsiprašė daktaro ir apsidžiaugė smukęs pro duris.

3

Redaktorius buvo greičiau nutrūktgalvis nei kvailys. Ir kurorto žurnalą vertino ne per labiausiai, tačiau būdamas vienintelis jo redaktorius, norom nenorom privalėjo rūpintis kas mėnesį užpildyti dvidešimt keturis puslapius žodžiais bei fotografijomis. Vasarą tai nebuvo sudėtinga, nes kurorte knibždėjo iškilių svečių, promenados koncertuose orkestrai keitė vienas kitą ir nestigo smulkių sensacijų. Užtai darganų mėnesiais kolonadas užpildydavo kaimietės ir nuobodis, tad nebuvo galima praleisti jokios progos. Kai vakar kažkur išgirdo, kad čia gydosi garsios aktorės vyras, tos, kuri vaidina naujajame kino detektyve, šiomis savaitėmis sėkmingai sklandančiame kurorto svečių nuobodulį, sukluso ir tuoj pat ėmė jo ieškoti.

Dabar vis dėlto gėdijosi. Jis visada nepasitikėdavo savimi ir atsiduodavo sutinkamų žmonių žvilgsniams bei nuomonėms, jų vertinimams. Dabar nusprendė, kad buvo pripažintas niekingu, kvailu ir įkyriu, ir tai buvo tuo nemaloniau, kadangi šitaip jį apibūdinęs vyras iš pirmo žvilgsnio pasirodė jam simpatiškas. Susijaudinęs dar tą pačią dieną paskambino gydytojai ir pasiteiravo, kas per vienas tasai aktorės vyras ir sužinojo, kad jis ne tik žinomas medikas, bet ir šiaip labai garsus vyras. Negi ponas redaktorius niekada apie jį negirdėjo?

Ponas redaktorius prisipažino negirdėjęs ir gydytoja geraširdiškai atsainiai pripažino:

– Na taip, jūs dar visai vaikas. Ir, laimė, nelabai orientuojatės toje srityje, kurioje išgarsėjo Havelas.

Kai paklausinėjo dar ir kitų žmonių, įsitikino, jog toji sritis buvo erotinė patirtis, ir čia esą daktaras Havelas neturėjo sau lygių visame krašte. Susigėdo, kad pasirodė toksai nežiniukas

ir darkart patvirtino, kad nieko nebuvo girdėjęs apie Havelą. O kadangi visada pats karštai troško išgarsėti lygiai kaip tasai vyras, irzo nesimpatišku kvailiu pasirodęs kaip tik prieš jį, savo metrą. Prisiminė savo plepumą, kvailus šmaikštavimus, netaktą ir klusniai priėmė bausmę, kai metras nubaudė jį tyla ir buku žvilgsniu į veidrodį.

Kurortinis miestas, kuriame vyksta veiksmas, nedidelis, ir žmonės tenai neišvengiamai susitinka po kelis kartus per dieną. Tad jaunajam redaktoriui nebuvo netikėta greitai vėl susitikti su vyru, apie kurį galvojo. Vėlyva popietė, tarp kolonados stulpų lėtai vinguriavo tulžininkų minia. Daktaras Havelas prasišiepęs siurbčiojo dvokiantį vandenį iš porcelianinio indelio. Jaunasis redaktorius prisigretino ir ėmė nerišliai atsiprašinėti. Neva nė nenutuokęs, kad garsiosios aktorės Havlovos vyras yra kaip tik jis, daktaras Havelas, o ne koks kitas Havelas. Havelų Čekijoje daug ir, deja, redaktorius mintyse aktorės vyro nesusiejo su tuo išgarsėjusiuoju daktaru, apie kurį redaktorius, savaime suprantama, girdėjo jau seniai ir ne tik kaip apie medicinos įžymybę, bet ir – drįso pasakyti – kaip apie įvairiausiomis istorijomis bei legendomis apipintą asmenį.

Nėra jokio reikalo neigti, kad niūkiai nusiteikusį daktarą paguodė vaikino žodžiai, ypač užuomina apie legendas, nes Havelas gerai žinojo, jog legendos taip pat paklūsta senėjimo bei nykos dėsniams kaip ir žmonės.

– Nėra dėl ko atsiprašinėti, – tarė vaikinui ir, matydamas jo sutrikimą, paėmė už parankės ir nusivedė pasivaikščioti kolonada.

– Tuščia jo, – guodė jį ir kartu pasimėgaudamas klausėsi atsiprašinėjimų bei keletą kartų perklausė. – Jūs girdėjot apie mane? – kaskart laimingai nusišypsodamas.

– Taip, – karštai teigė redaktorius. – Tačiau visai kitaip jus įsivaizdavau.

– O kaip jūs mane įsivaizdavote? – nuoširdžiai susidomėjęs pa-

klausė daktaras Havelas ir, kai redaktorius sutrikęs kažką mikčiojo, melancholiškai bylojo jam. – Žinau. Istorijų, legendų bei anekdotų personažai, skirtingai nei mes, yra nuausti iš gedimui ir senėjimui atsparios medžiagos. Ne, nenoriu teigti, kad legendos ir anekdotai nemirtingi. Anaiptol, sensta ir jie, o kartu su jais sensta ir jų personažai, tačiau sensta taip, kad jų pavidalas nesikeičia ir negenda, o tik pamažu blykšta, skysta ir galop visiškai susilieja su perregima erdve. Taip kada nors ištirps anekdotų Konas ir Havelas Mirtis, lygiai kaip Mozė ir Atėnė Paladė bei Pranciškus Asyžietis. Tačiau žinome, kad Pranciškus lėtai blykš kartu su paukšteliu ant peties ir prie kojų besiglaustančiu elniuku, su alyvų giraite, teikiančia jam šešėlį, kad visas kraštovaizdis blykš kartu su juo ir lėtai virs paguodžiančia mėlyne, o tuo tarpu mes, mielas bičiuli, nykstame pajuokiamai spalvingame kraštovaizdy ir pasityčiojamai gyvybingos jaunystės akivaizdoje.

Havelo žodžiai glumino ir įkvėpė jaunuolį, tad abu dar ilgai vaikštinėjo prietemoje. Atsisveikindamas Havelas tarė, kad jam jau įkyrėjo dietinis maistas ir kad rytoj nueitų žmoniškai pavakarieniauti. Jis paklausė redaktoriaus, ar nesudarytų jam kompanijos.

Savaime suprantama, jaunuolis sutiko.

4

– Tik nesakykite poniai daktarei, – paprašė Havelas atsisėdęs priešais redaktorių ir paėmęs į rankas meniu, – aš savaip suprantu dietą: griežtai vengiu neskanių valgių.

Paskui paklausė jaunuolio, kokį jis pasirinks aperityvą.

Redaktorius nebuvo pratęs prieš valgį gerti aperityvo ir, kadangi niekas nešovė į galvą, atsakė:

– Degtinės.

Daktaras Havelas nepatenkintas pasimuistė:

– Degtinė dvelkia rusiška dvasia.

– Teisybė, – sutiko redaktorius ir visiškai sutriko. Nuo tos akimirkos elgėsi kaip abiturientas prieš egzaminų komisiją. Sakė ne tai, ką galvojo, ir darė ne tai, ką norėjo, o stengėsi įtikti egzaminuojantiesiems. Mėgino atspėti jų mintis, kaprizus, skonį, norėjo būti jų vertas. Jokiu būdu nebūtų prisipažinęs, kad jo vakarienės būna prastos ir primityvios ir kad neturi jokios nuovokos, koks vynas tinka prie kokios mėsos. Daktaras Havelas netyčiomis jį kankino vis pasitardamas dėl užkandžių, pagrindinio patiekalo, vyno ir sūrių.

Kai redaktorius nusprendė, kad komisija nelaiko jo gurmanu, panoro įkarščiu kompensuoti trūkumą ir per pertrauką tarp užkandžio bei pagrindinio patiekalo įdėmiai apžiūrėjo visas moteris restorane. Pastabomis apie jas mėgino pademonstruoti susidomėjimą ir patyrimą. Tačiau tuoj teko užmokėti už tai. Kai apie už dviejų stalų sėdinčią raudonplaukę damą paskelbė, kad ji tikriausiai būtų puiki meilužė, Havelas be jokių kėslų pasiteiravo, iš ko jis taip sprendžia. Redaktorius kažką neapibrėžtai atsakė, o kai daktaras panoro daugiau sužinoti, ką jis patyręs su rausvaplaukėmis, įsipainiojo į neįtikėtinus prasimanymus ir greit nutilo.

Užtai daktarui Havelui buvo smagu ir gera sėdėti stebimam pagarbių redaktoriaus akių. Prie mėsos jis užsakė butelį raudonojo vyno ir, gėrimo sužadintas, jaunuolis vėl mėgino įgyti metro palankumą, jis papasakojo apie neseniai sutiktą merginą, kurios siekiąs jau keletą savaičių ir, regis, esama didelių vilčių. Jo ištaros nebuvo itin turiningos ir nenatūrali šypsena, turėjusi savo tariamu dviprasmiškumu išsakyti tai, kas nebuvo pasakyta, tiktai rodė pastangas įveikti nepasitikėjimą savimi. Havelas tai bemat suprato ir užjausdamas teiravosi apie įvairiausias kūniškas aptariamos merginos savybes, kad redaktorius galėtų išplė-

toti temą ir atsipalaiduotų. Tačiau ir šį kartą vaikinas neįtikėtinai apvylė: jo atsakymai buvo itin neaiškūs, neįstengė pakankamai tiksliai nupasakoti nė apibendrinti merginos kūno, kai kurių jo žymių, tuo labiau merginos mintijimo. Tad daktaras Havelas galiausiai įsikalbėjo pats ir, svaigdamas nuo puikaus vakaro bei vyno, užliejo redaktorių sąmojingu monologu, peraustu prisiminimų, anekdotų ir fantazijų.

Redaktorius siurbčiojo vyną, klausėsi ir jautėsi dviprasmiškai: pirmiausia buvo nelaimingas, nes juto savo niekybę ir kvailumą, pats sau atrodė nevykęs mokinys šalia nepriekaištingo metro ir gėdijosi prasižioti. Tačiau tuo pat metu buvo ir laimingas: jį malonino, kad metras sėdi šalia, bičiuliškai su juo kalbasi ir patiki jam savo slaptus ir vertingus pastebėjimus.

Kai Havelo kalba pernelyg užsitęsė, jaunuolis panoro ir pats pridurti, įterpti savo trigrašį, pademonstruoti sugebėjimą būti partneriu. Tad jis vėl prabilo apie savo merginą ir širdingai prašė Havelo, kad rytoj žvilgtelėtų į ją bei pasakytų, kaip ji atrodo patyrusiam Havelui. Kitaip sakant, kad ją *patvirtintų* (taip, įsibėgėjęs pavartojo tokį žodį).

Kas jam šovė į galvą? Gal tokia atsitiktinė mintis gimė iš vyno ir noro ką nors pasakyti?

Jeigu tai buvo ir visiškai spontaniška mintis, vis dėlto redaktorius siekė bent trijų dalykų:

bendras ir slaptas sąmoksliškas vertinimas (patvirtinimas) tarp jo ir metro užmegztų redaktoriaus trokštamą intymų ryšį, sutvirtintų bičiulystę, kompanijos jausmą;

jeigu metras išsakys savo pripažinimą (to jaunuolis tikėjosi, nes pats buvo gerokai apžavėtas minimos merginos), tai bus ir jaunuolio pripažinimas, jo akiračio ir skonio įvertinimas, taip jis metro akyse bus pakeltas iš mokinio į pameistrius ir pats sau reikš daugiau nei lig šiolei;

galiausiai: mergina reikš jaunuoliui daugiau, negu reiškusi, ir palaima, kurią jaučia šalia jos, iš pramanytos virs tikra (nes

jaunuolis kartais suvokdavo, kad pasaulis jam yra klaidynė vertybių, kurias jis tiktai apytikriai nujaučia, ir kad tik *patikrintos* tariamos vertybės gali tapti realios).

5

Daktaras Havelas, pabudęs kitą dieną, pajuto, kad po vakarykštės vakarienės kiek spaudžia tulžies pūslę, o pažvelgęs į laikrodį pamatė, kad už pusvalandžio turi prisistatyti procedūrų, tad reikia skubintis, o to jis labai nemėgo. Šukuodamasis veidrodyje išvydo veidą, kuris jam nepatiko. Diena prasidėjo blogai.

Nespėjo nė papusryčiauti (tai irgi palaikė blogu ženklu, nes stengėsi paisyti dienotvarkės) ir nuskubėjo į kurorto gydyklą. Pateko į ilgą koridorių su daugybe durų, pasibeldė į vienas iš jų, pasirodė baltu chalatu vilkinti graži blondinė, irzliai papriekaištavo, kad vėluoja, ir pakvietė užeiti. Daktaras Havelas rengėsi kabinoje ir netrukus išgirdo: „Greičiau!“ Vis nemandagesnis masažuotojos balsas žeidė ir kurstė Havelą atsikirsti (varge, daktaras Havelas per ilgą amžių įprato tiktai vienaip atsikirsti moterims!). Tad jis nusimovė glaudes, įtraukė pilvą, išpūtė krūtinę ir jau žengė iš kabinos, bet paskui numojo į tokias niekingas pastangas, kurios jam būdavo juokingos stebint kitus, vėl patogiai atpalaidavo pilvą, atsainiai išdidžiai nužingsniavo prie didžiulės vonios ir pasinėrė į drungną vandenį.

Masažuotoja, nekreipdama jokio dėmesio į jo krūtinę ir pilvą, atsuko keletą čiaupų, ir daktarui Havelui jau išsitiesus ant vonios dugno, nutvėrė jį už dešinės kojos, po vandeniu prispaudė prie pėdos žarnos angą, iš kurios tryško stipri srovė. Daktaras Havelas bijojo kutulio, judino koją ir vėl buvo sudrausmintas.

Tikriausiai nebuvo labai sunku kokiu nors pokštu, anekdotu,

žaismingu klausimu išsklaidyti šaltą blondinės šiurkštumą, tačiau Havelas buvo per daug įsižeidęs ir susierzinęs. Tarė sau, kad blondinė nusipelno bausmės ir neverta lengvinti jos situacijos. Kai srovė pasiekė paslėpsnius, dengdamas delnais lytį, kad neskaudėtų, pasiteiravo, ką veikianti šį vakarą. Nė nežvilgtelėjusi atsakė klausimu, kam jam to reikia. Paaiškino gyvenąs vienviečiame kambary ir norįs, kad šį vakarą ateitų pas jį.

– Tikriausiai mane su kuo nors supainiojot, – tarė blondinė ir paragino jį apsiversti ant pilvo.

Dabar daktaras Havelas gulėjo ant pilvo vonioje keldamas aukštyn smakrą, kad neuždustų. Juto, kaip aštri srovė masažuoja blauzdas, ir buvo patenkintas pasirinktuoju kalbinimo būdu. Daktaras Havelas nuo seno bausdavo užsispyrusias, įžūlias arba išlepintas moteris: abejingai, be jokių švelnybių, beveik tylomis parsivesdavo jas į savo lovą ir toks pat ledinis išleisdavo. Ir tik po kiek laiko jam toptelėjo, jog taip, masažuotoją jis užkalbino tinkamai šaltai ir be jokių švelnybių, tačiau į lovą jos neparsivedė ir neatrodo, kad parsives. Suvokė, kad jį atstūmė ir kad tai dar vienas įžeidimas. Todėl apsidžiaugė, kada vėl atsidūrė kabinoje ir galėjo išsitrinti rankšluosčiu.

Išbėgo iš gydyklų ir patraukė prie kino „Laikas“ vitrinos. Joje buvo iškabintos trys reklaminės fotografijos ir vienoje jo žmona išsigandusi klūpojo prie lavono. Daktaras Havelas žvelgė į tą mielą veidą, iškreiptą siaubo, ir juto didžiulę meilę bei nepaprastą ilgesį. Ilgai negalėjo atsitraukt nuo vitrinos. Paskui nusprendė užsukti pas Františką.

6

– Prašau užsakyti man tarpmiestinį, turiu pasikalbėti su žmona, – paprašė, kai ji išleido pacientą ir pakvietė jį į priimamąjį.

– Kas atsitiko?

– Atsitiko, – atsakė Havelas. – Man ilgu!

Františka nepatikliai pažvelgė į jį, paskambino į tarpmiestinį centrą ir užsakė Havelo nurodytą numerį. Paskui padėjo ragelį ir perklausė:

– Ar tai tau ilgu?

– Kodėl man negali būti ilgu, – supyko Havelas. – Tu visai kaip mano žmona. Matote mane kitokį, kokio seniai nebėra. Aš nuolankus, vienišas, man liūdna. Amžius mane slegia. Žinok, tai nėra malonu.

– Tau reikėtų turėti vaikų, – atsakė gydytoja. – Tada tiek negalvotum apie save. Ir mane slegia amžius, bet negalvoju apie tai. Kai matau savo sūnų, kaip jis iš vaiko virsta vaikinu, ir įsivaizduoju, koks jis bus vyras, nedejuoju dėl bėgančio laiko. Žinai, ką jis vakar man pasakė: „Kam reikalingi gydytojai, jeigu vis tiek žmonės mirs?“ Ką pasakysi? Ką tu jam atsakytum?

Laimė, Havelui neteko atsakyti, nes suskambėjo telefonas. Pakėlė ragelį ir, išgirdęs žmonos balsą, tuoj ėmė skųstis, kad jam liūdna, kad nėra su kuo pasikalbėti, į ką pažiūrėti, kad jis čia neištvers vienas.

Ragelyje atsiliepė plonas balselis, iš pradžių netikintis, sutrikęs, beveik trūkčiojantis, kuris tik po vyro žodžių srauto šiek tiek atitirpo.

– Prašau atvažiuoti čia pas mane, skubiai, kai tik galėsi! – prašė Havelas ir išgirdo žmonos atsakymą, kad ji mielai važiuotų, bet beveik kasdien vaidina.

– Beveik kiekvieną dieną, tai ne kiekvieną, – tarė Havelas ir išgirdo, kad rytoj ji laisva, bet nežino, ar verta važiuoti vienai dienai.

– Kaip gali taip kalbėti? Negi nežinai, koks turtas yra viena šito trumpo gyvenimo diena?

– Tu tikrai nepyksti ant manęs? – klausė plonas balselis.

– Kodėl turėčiau pykti? – suirzo Havelas.

– Už tą laišką. Tave kankina skausmai, o čia dar mano idiotiškas pavydo laiškas.

Daktaras Havelas užliejo švelnumu telefono ragelį ir jo žmona pranešė (jau visai susijaudinusi), kad atvažiuos rytoj.

– Vis tiek tau pavydžiu, – tarė Františka, kai Havelas padėjo ragelį. – Viską turi. Mergos ant kaklo kariasi, ir dar laiminga santuoka.

Havelas žvelgė į savo draugę, kalbančią apie pavydą, nors per savo gerumą aiškiai nemokančią pavydėti, ir jam pagailo jos, nes žinojo, jog džiaugsmas dėl vaikų negali atstoti kitų džiaugsmų ir kad džiaugsmas, įpareigotas atstoti kitus džiaugsmus, greitai tampa vargu.

Paskui nuėjo pietų, popiet numigo, o pabudęs prisiminė, kad jaunasis redaktorius laukia jo kavinėje ketindamas parodyti savo merginą. Tad apsirengė ir išėjo. Leisdamasis laiptais vestibiulyje prie rūbinės pamatė aukštą moterį, panašią į gražų lenktynių žirgą. Geriau būtų nematęs, nes būtent tokios moterys visada žavėjo Havelą. Rūbininkė padavė aukštajai moteriai apsiaustą ir Havelas prišoko padėdamas apsirengti. Panaši į žirgą moteris atsainiai padėkojo ir Havelas paklausė:

– Ar galėčiau dar kuo nors pagelbėti?

Šypsojosi jai, tačiau ji be šypsenos atsakė, kad ne ir greitai išbėgo lauk.

Daktarui Havelui tai buvo tarsi antausis ir, vėl jausdamas vienatvę bei nykumą, pasuko kavinėn.

7

Redaktorius jau senokai sėdėjo kavinėje su savo mergaite (pasirinko vietą, iš kur matėsi įėjimas) ir niekaip negalėjo susikaupti pokalbiui, kuris kitais kartais liedavosi linksmai ir ne-

varžomai. Jį kaustė Havelo laukimas. Šiandien pirmąkart mėgino pažvelgt į mergaitę kritiškiau ir kol ji kažką pasakojo (laimė, iš tiesų visada ką nors pasakodavo, tad ir jaunuolio vidinis nerimas liko nepastebėtas), aptiko keletą smulkių jos grožio trūkumų. Jį tai labai suglumino, nors tuoj pat ėmė įtikinėti save, kad smulkmenos tiktai paįvairina ir daro įdomesnį jos grožį ir būtent jos švelniai priartina visą jos esybę.

Mat jaunuolis mylėjo mergaitę.

Tai kodėl mylėdamas leidosi į tokią ją žeminančią avantiūrą prašydamas, kad ją įvertintų ištvirkėlis daktaras? Atleisime jam tardami, kad tai buvo tik berniokiška išdaiga, bet kodėl jis toksai sutrikęs ir sunerimęs dėl šios išdaigos?

Tai nebuvo išdaiga. Jaunuolis iš tikrųjų nežinojo kokia jo mergina, negalėjo suvokti, ar ji graži, ar patraukli.

Tai negi jis buvo toksai naivus ir visiškai nepatyręs, kad negalėjo atskirti gražios moters nuo negražios?

Jaunuolis visai nebuvo toks nepatyręs, jau pažinojo porą moterų ir turėjo su jomis šiokių tokių intrigų, bet visada labiau susitelkdavo ties savimi, o ne ties jomis. Pabrėžkime keletą vertų dėmesio smulkmenų: jaunuolis tiksliai prisimena, kada ir kaip apsirengęs buvo su kuria nors iš moterų, pamena, jog tada buvo užsimovęs per plačias kelnes ir nervinosi jausdamas, kad jos netinka, pamena kitą kartą apsivilkęs baltą megztinį, su kuriuo atrodęs kaip elegantiškas sportininkas, bet visiškai neprisimena, kaip buvo apsirengusios jo draugės.

Taip, tai verta dėmesio: per anas trumpas pažintis ilgai ir atidžiai studijuodavo save prieš veidrodį, o anas moteris įsivaizduodavo tik bendrais bruožais, paviršutiniškai. Jam daug svarbiau buvo, koks jis partnerės akyse, o ne kaip partnerė atrodo jam pačiam. Nenoriu tuo pasakyti, kad jam buvo nesvarbu, jog mergina, su kuria susitikinėja, graži ar negraži. Svarbu. Nes ne tik jis pats buvo matomas partnerės akimis, bet ir jie abu buvo matomi ir vertinami kitų akimis (pasaulio akimis), ir

jam labai rūpėjo, kad pasaulis gerai įvertintų jo merginą, nes žinojo, kad pagal ją bus vertinamas jo pasirinkimas, skonis, lygis, tai yra jis pats. Kaip tik todėl, kad jam rūpėjo kitų vertinimas, ne per labiausiai pasitikėjo savo paties akimis, nes ligi šiol jam pakakdavo išklausyti viešosios nuomonės balso ir susitapatinti su juo.

Bet ką viešosios nuomonės balsas reiškė prieš metro ir žinovo balsą? Redaktorius nekantriai žvilgčiojo į įėjimą ir kai pagaliau stiklinėse duryse išvydo Havelo figūrą, apsimetė nustebęs ir tarė merginai, kad štai visiškai atsitiktinai čia ateina įžymus vyras, su kuriuo artimiausiomis dienomis ketina užrašyti pokalbį savo žurnalui. Nuėjo pasitikti Havelo ir atvedė jį prie stalo. Mergaitė, kiek laiko sutrukdyta supažindinimo, greitai vėl apčiuopė nutrūkusią kalbos giją ir tęsė pasakojimą.

Daktaras Havelas, prieš dešimt minučių atstumtas į lenktyninį žirgą panašios moters, vangiai stebėjo čirškiančią mergaičiukę vis smarkiau puldamas į neviltį. Mergaitė nebuvo gražuolė, tačiau gan miela ir be jokios abejonės daktaras Havelas (apie jį buvo kalbama, kad jis kaip mirtis ima viską) ją paimtų net labai noriai. Buvo pažymėta keletu ypatingų estetiškai dviprasmių ženklų: tarpuaky paberta auksinių strazdanų, kurias galima laikyti baltos odos defektu arba įgimtu turtu. Ji buvo labai trapi, ką galima laikyti netobulomis moteriškomis proporcijomis arba, priešingai, jaudinančia moteryje išlikusia vaiko žyme. Ji buvo labai šneki, ką galėjai laikyti varginančiu plepumu, bet taip pat naudinga savybe, leidžiančia partneriui jos žodžių sraute nepastebimai atsiduoti savo mintims.

Redaktorius paslapčiomis nerimaudamas stebėjo daktaro veidą ir kai jam pasirodė, kad jis pavojingai (ir nepalankiai jo vilčių atžvilgiu) susimąstęs, pakvietė padavėją, užsakė tris konjako. Mergaitė ėmė protestuoti negersianti, o paskui leidosi ilgai įtikinėjama, kad gerti gali ir privalo. Daktaras Havelas niūriai įsitikino, jog ta estetiškai dviprasmė būtybė, žodžių srautu iš-

reiškianti savo vidinį paprastumą, tikriausiai taptų jo trečiąja šios dienos nesėkme, jeigu tik jis mėgintų siekti jos, nes jis, daktaras Havelas, kažkada galingas nelyg mirtis, jau nebe tas, kas buvo.

Padavėjas atnešė konjako, visi trys pakėlė taureles ir susidaužė, daktaras Havelas pažvelgė į mėlynas mergaitės akis kaip į priešiškas kažkieno, kas jam nepriklausys, akis. Kai tas akis visu plotu suvokė kaip priešiškas, atsimokėjo tokiu pat priešiškumu ir staiga išvydo estetiškai visiškai vienprasmę būtybę: liguistą, nepakeliamai tauškiančią mergaičiukę strazdanomis išterliotu veidu.

Nors tokia permaina paguodė Havelą, nors paguodą teikė ir baimingai klausiamai įsmeigtos jaunuolio akys, tokie džiaugsmai buvo per maži palyginus su atsivėrusia apmaudo gelme. Havelui dingtelėjo, kad nebereikėtų tęsti šio jokios laimės nežadančio susitikimo, todėl jis greitai perėmė žodį, jaunuoliui ir mergaitei pažėrė krūvą žavių frazių, pasidžiaugė praleidęs su jais keletą mielų akimirkų ir, taręs skubąs, atsisveikino.

Jam einant pro stiklines duris, jaunuolis pliaukštelėjo sau per kaktą, tarė mergaitei, kad visai užmiršęs susitarti su daktaru dėl pokalbio žurnalui. Iššoko iš kavinės ir pavijo Havelą gatvėje.

– Tai ką pasakysit? – paklausė jo.

Havelas įsistebeilėjo jaunuoliui į akis, kurių nuolankus nekantrumas šildė jį. Užtai redaktorių stingdė Havelo tylėjimas, ir jis iš anksto ėmė trauktis:

– Žinau, ji ne gražuolė...

– Taip, tikrai ne gražuolė, – patvirtino Havelas.

Redaktorius nunarino galvą:

– Truputį per daug kalba. Bet šiaip ji miela!

– Taip, ta mergaitė iš tikrųjų miela, – sutiko Havelas, – tačiau mielas gali būti ir šuo, kanarėlė arba per kiemą svirduliuojanti antelė. Mano drauge, nėra taip svarbu paimti kuo daugiau moterų, nes tai pernelyg paviršinis pasisekimas. Daug svarbiau

yra puoselėti reiklumą, nes jis atspindi asmeninės vertės skalę. Neužmirškit, bičiuli, kad tikras žvejys mažas žuveles sumeta atgal į vandenį.

Jaunuolis ėmė teisintis sakydamas, kad ir pats daug abejojęs dėl merginos, beje, tai liudija ir prašymas Havelo ją įvertinti.

– Niekis, – tarė Havelas, – nėra ko krimstis.

Tačiau jaunuolis ir toliau atsiprašinėjo bei teisinosi, jog dabar kurorte ruduo ir gražių moterų stygius, o tu, žmogau, turi tenkintis tuo, kas yra.

– Čia tai aš nesutinku, – atkirto Havelas. – Mačiau čia keletą itin patrauklių moterų. Kai ką išduosiu jums. Yra toks išorinis moters dailumas, kurį mažo miestelio skonis klaidingai laiko grožiu. Bet yra ir tikrasis erotinis moters grožis. Jį, beje, ne taip lengva suvokti. Tai menas.

Jis paspaudė jaunuoliui ranką ir nuėjo.

8

Redaktorius pasijuto baisiai: suprato esąs nepataisomas kvailys, pasiklydęs neaprėpiamoje (taip, atrodė jam neaprėpiamoje ir begalinėje) savo jaunystės dykynėje. Susivokė puolęs daktaro Havelo akyse. Be jokių abejonių paaiškėjo, kad jo mergina neįdomi, pilka ir negraži. Kai vėl prisėdo prie jos, atrodė, kad visi kavinės svečiai ir abu bėgiojantys padavėjai žino tai ir piktdžiugiškai jo gailisi. Šūktelėjo norįs užsimokėti, paaiškino merginai turįs neatidėliotino darbo ir privaląs eiti. Mergaitė nuliūdo ir jaunuoliui suspaudė širdį iš gailesčio: nors ir žinojo, kad kaip tikras žvejys mes ją atgal į vandenį, vis dėlto giliai širdy (slapta ir gėdydamasis) mylėjo ją.

Nė kitas rytas nepraskaidrino jo nuotaikos, ir kai kurorto aikš-

telėje pamatė ateinantį daktarą Havelą su elegantiška moterim, pajuto pavydą, beveik artimą neapykantai: ta dama buvo tokia graži, kad net akį rėžė, o daktaras Havelas, tuoj smagiai linktelėjęs jam, net kunkuliavo linksmybe, tad redaktorius šalia jų pasijuto dar varganesnis.

– Tai kurorto žurnalo redaktorius, susipažino su manimi tiktai tam, kad galėtų susipažint su tavim, – taip gražuolei pristatė jį Havelas.

Kai jaunuolis susivokė, kad prieš jį stovi iš kino ekranų pažįstama moteris, jo sutrikimas dar padidėjo. Havelas privertė jį eiti kartu, ir redaktorius, nežinodamas, ką sakyti, ėmė pasakoti apie savo žurnalistinį sumanymą, pridurdamas, kad norėtų parengti žurnalui pokalbį su abiem sutuoktiniais.

– Mielasis bičiuli, – tarė Havelas, – mūsų pokalbiai buvo malonūs, o jūsų dėka ir įdomūs, bet sakykite man, kodėl turėtume skelbti juos tulžininkų ir sergančiųjų dvylikapirštės opa žurnale?

– Galiu įsivaizduoti tuos jūsų pokalbius, – nusijuokė ponia Havlova.

– Kalbėjomės apie moteris, – tarė daktaras Havelas. – Pono redaktoriaus asmeny radau puikų partnerį ir šios temos žinovą, šviesų niūkių mano dienų bičiulį.

– Ne per daug įkyrėjo jums? – paklausė ponia Havlova.

Redaktorių pamalonino, kad daktaras pavadino jį šviesiu savo bičiuliu ir jo pavydą vėl atskiedė dėkingas atsidavimas, tarė, kad tai jis tikriausiai įkyrėjęs daktarui, mat puikiai žinąs, jog yra nepatyręs, neįdomus ir net, – galiausiai pridūrė – niekingas.

– Ak, brangusis, – juokėsi aktorė, – tau teko gerokai pasitempti ir pavaizduoti!

– Netiesa, – redaktorius užstojo daktarą. – Jūs, mieloji ponia, nežinote, kas yra mažas miestelis, kokiam užkampy man tenka gyventi.

– Betgi čia taip gražu! – protestavo aktorė.

– Taip, jums, trumpai čia užsukusiai. O aš čia gyvenu ir liksiu gyventi. Vis tie patys mintinai pažįstami žmonės. Vis tie patys vienodai mąstantys, ir tos mintys – vienos lėkštumos ir kvailystės. Nori nenori tenka su jais sutarti ir nė nepajunti, kaip imi prisitaikyti. Baisu pagalvojus, kad tapsiu vienas iš jų! Baisu žiūrėt į pasaulį jų trumparegėmis akimis!

Redaktorius kalbėdamas įsikarščiavo ir aktorei pasirodė, kad jo žodžiuose skamba amžinasis jaunystės protestas. Ją tai sudomino ir patraukė, ji pritarė:

– Neturite prisitaikyti! Nevalia!

– Nevalia, – sutiko jaunuolis. – Ponas daktaras vakar man atvėrė akis. Privalau bet kokia kaina peržengti šį užburtą aplinkos ratą. Užburtą menkystės, vidutinybės ratą. Peržengti, – pakartojo jaunuolis, – peržengt jį.

– Kalbėjomės apie tai, – paaiškino žmonai Havelas, – kad prastas mažo miestelio skonis sukuria netikrą grožio idealą, kuris iš esmės yra ne erotiškas, net antierotiškas, o tikrasis, uždegantis erotinis stebuklas, taip ir lieka nepastebėtas. Aplinkui vaikšto moterys, galinčios įtraukti vyrus į svaiginančius potyrių verpetus, bet niekas jų nė nepastebi.

– Tiesa, – pritarė jaunuolis.

– Niekas jų nepastebi, – tęsė daktaras, – nes jos neatitinka vietinių siuvėjų normų, mat erotinis stebuklas reiškiasi labiau deformacija nei taisyklingumu, labiau aštrumu nei santūrumu, labiau originalumu nei prekybiniu grožiu.

– Taip, – sutiko jaunuolis.

– Tu pažįsti Františką, – tarė Havelas žmonai.

– Pažįstu, – atsakė aktorė.

– Ir tikriausiai žinai, kiek mano bičiulių atiduotų viską už vieną naktį su ja. Galvą guldau, kad šiam mieste niekas neatkreips į ją dėmesio. Na sakykite, pone redaktoriau, juk pažįstate daktarę, ar kada nors pastebėjote, kokia ji nepaprasta moteris?

– Ne, iš tikrųjų ne! – sutiko jaunuolis. – Man niekad nė galvon neatėjo žiūrėt į ją kaip į moterį!

– Suprantama, – tęsė Havelas, – ji pasirodė jums nepakankamai liekna. Jums stigo strazdanų ir plepumo.

– Taip, – susikrimtęs pritarė jaunuolis, – jūs jau vakar supratote, koks aš kvailys.

– Ar matėt kada, kaip ji eina? – smogė Havelas. – Ar pastebėjote, kad jos kojos einant tiesiog kalba? Pone redaktoriau, jeigu jūs išgirstumėt, ką tos kojos pasakoja, tai paraustumėt, nors ir žinau, koks jūs ištvirkėlis.

9

– Kvailini niekuo nedėtus žmones, – tarė aktorė vyrui, kai jie atsisveikino su redaktorium.

– Juk žinai, kad taip reiškiasi mano gera nuotaika. Prisiekiu, ji pirmąkart tokia, kai aš čia.

Daktaras Havelas šį kartą nemelavo. Kai priešpiet sulaukė į stotį įsukančio autobuso, kai už lango pamatė sėdinčią žmoną, o paskui išvydo ją besišypsančią nuo autobuso laiptelių, pasijuto laimingas, o kadangi per praėjusias dienas linksmumo atsargos liko nepaliestos, ištisą dieną spinduliavo kone padūkusį džiaugsmą. Jie kartu vaikščiojo po kolonadą, krimsnojo apvalius saldžius vaflius, užsuko pas Františką ir išklausė paskutinę informaciją apie naujas jos sūnaus ištaras, pasivaikščiojo su redaktoriumi, apie ką buvo parašyta ankstesniajame skyriuje, ir smaginosi šaipydamiesi iš pacientų, dėl sveikatos vaikštinėjančių gatvėmis. Šia proga daktaras pastebėjo, kad kai kurie praeiviai įsmeigia akis į aktorę, atsigręžęs įsitikino, kad jie stovi ir žiūri jiems įkandin.

– Tu išaiškinta, – tarė Havelas. – Čia žmonės neturi ką veikti ir kasdien vaikšto į kiną.

– Tau tai kliudo? – paklausė aktorė, savo profesijos viešumą laikanti lyg ir prasikaltimu, nes mieliausiai, kaip visi įsimylėjėliai, būtų likusi su juo tyloje ir nematoma.

– Priešingai, – tarė Havelas ir nusijuokė. Paskui ilgai žaidė spėliodamas, kas iš einančiųjų pro šalį ją atpažins, o kas ne, lažinosi, kiek žmonių ją pažins gretimoje gatvėje. Atsigręždavo senukai, kaimiečiai, vaikai, ne tik jie, bet ir keletas tų išvaizdžių moterų, atvykusių į kurortą.

Pastarąsias dienas leidęs tarsi nematomasis, Havelas buvo pradžiugintas praeivių dėmesio ir troško, kad kuo daugiau susidomėjimo spindulių nušviestų ir jį, todėl apkabindavo aktorę per liemenį, pasilenkdavo ir šnabždėdavo į ausį visokiausias meilybes bei nešvankybes, tad ir ji vis priglusdavo prie jo ir linksmai žvelgdavo. Nuo daugelio svetimų žvilgsnių atsigavo, pajuto, kad vėl tapo matomas, kad blyškūs jo bruožai vis ryškėja, vėl pajuto pasididžiavimą ir džiaugsmą savo kūnu, eisena, tiesiog buvimu.

Kai apsikabinę kaip meilužiai vaikštinėjo pagrindine gatve pro vitrinas, medžioklės prekių parduotuvėje Havelas pamatė šviesiaplaukę masažuotoją, kuri vakar buvo tokia nemandagi. Ji stovėjo tuščioje salėje ir plepėjo su pardavėja. „Užeinam, – tarė nustebusiai žmonai, – tu esi pati geriausia būtybė, noriu tave apdovanoti“, – paėmė ją už rankos ir įsivedė vidun.

Besikalbančios moterys nutilo, masažuotoja įdėmiai apžvelgė aktorę, paskui dirstelėjo į Havelą, vėl į aktorę ir vėl į Havelą. Havelas su pasitenkinimu pastebėjo tai, bet nė nežvilgtelėjo į ją, greitai apėjo išstatytas prekes: apžvelgė ragus, šovinines, dvivamzdžius, žiūronus, lazdas, pintinėles šunims.

– Ko pageidautumėt? – paklausė pardavėja.

– Tuojaus, – tarė Havelas. Pagaliau pamatė po stiklu juodus švilpukus, parodė į vieną iš jų. Pardavėja padavė jam švilpuką, Havelas priglaudė jį prie lūpų, švilptelėjo, apžiūrėjo iš visų pusių ir vėl tyliai švilptelėjo.

– Puikus, – tarė pardavėjai ir ištiesė jai penkias kronas. Švilpuką padavė žmonai.

Aktorė dovanoje įžvelgė dievinamą vyro vaikiškumą ir išdykumą bei keistybių pomėgį ir padėkojo švelniu įsimylėjėlės žvilgsniu. Tačiau Havelui to buvo maža, sušnibždėjo jai: „Ir tai viskas už tokią puikią dovaną?" Aktorė apkabino jį ir pabučiavo. Abi moterys neatplėšė nuo jų akių, kol jie neišėjo iš krautuvėlės.

Vėl jie klaidžiojo gatvėmis, po parką, triauškė vaflius, švilpavo švilpuku, lažinosi sėdėdami ant suoliuko, kiek einančiųjų pro šalį atsigręš į juos. Kai vakarop žengė į restoraną, tarpdury vos nesusidūrė su moterimi, panašia į lenktynių žirgą. Nustebusi pažvelgė į juos, ilgai į aktorę, trumpai į Havelą, vėl į aktorę, o kai vėl pažvelgė į Havelą, mašinaliai jam linktelėjo. Havelas taip pat linktelėjo jai ir, pasilenkęs prie žmonos ausies, pašnibždomis paklausė, ar ji myli jį. Aktorė atsakė įsimylėjėlės žvilgsniu ir paglostė jam skruostą.

Jie sėdo už stalo, užsisakė kuklią vakarienę (aktorė labai rūpinosi vyro dieta), gėrė raudonąjį vyną (tik jį galėjo gerti Havelas) ir ponia Havlova susijaudino bei susigraudino. Pasilenkė prie vyro, paėmė jo ranką ir tarė, jog tai viena iš gražiausių dienų jos gyvenime. Prisipažino, kaip jai buvo liūdna, kai jis išvažiavo į kurortą, vėl atsiprašė už beprotišką pavydo laišką ir dėkojo, kad paskambino ir pakvietė ją pas save. Tarė jam, kad buvo verta atvažiuoti pas jį, nors jiems būtų tekę pabūti kartu tik akimirką. Paskui įsikalbėjo, kad gyvenimas su juo jai yra nuolatinis netikrumas ir nerimas, tarsi Havelas nuolat kažkur išsprūstų, tačiau kaip tik todėl kiekviena nauja diena jai yra nauja patirtis, naujas įsimylėjimas, nauja dovana.

Paskui abu parėjo į vienvietį Havelo kambarį, ir aktorės laimė greitai pasiekė viršūnę.

10

Po poros dienų daktaras Havelas vėl nuėjo vadinamojo povandeninio masažo ir vėl pavėlavo, nes, tiesą sakant, niekada niekur neateidavo laiku. Vėl tenai buvo šviesiaplaukė masažuotoja, tačiau šį kartą ji nesiraukė, priešingai, ji šypsojosi ir vadino jį ponu daktaru, iš ko Havelas suprato, kad raštinėje perskaičiusi jo kortelę arba išklausinėjusi apie jį. Daktaras Havelas mielai užfiksavo tokį susidomėjimą ir ėmė rengtis kabinoje. Kai masažuotoja šūktelėjo, kad vonia jau pilna, oriai iššengė atstatęs pilvą ir su pasitenkinimu išsidrėbė vandeny.

Masažuotoja atsuko čiaupą ir pasiteiravo, ar jo ponia liko kurorte. Havelas atsakė, kad ne, ir masažuotoja vėl paklausė, ar ponia vėl vaidins kokiame nors įdomiame filme. Havelas atsakė, kad taip, ir masažuotoja kilstelėjo jo dešinę koją. Kai srovė palietė pėdą, masažuotoja nusišypsojo ir tarė, kad pono daktaro kūnas labai jautrus, kaip moters. Jie kalbėjosi toliau ir Havelas užsiminė, kad kurorte labai nuobodu. Masažuotoja reikšmingai nusišypsojo ir tarė, jog ponas daktaras tikriausiai moka nenuobodžiauti. Kai ji žemai palinko ties juo žarnos srove masažuodama krūtinę, Havelas pagyrė jos krūtis, kurių viršutinę dalį gerai matė gulėdamas, masažuotoja atsakė, kad ponas daktaras tikriausiai matęs ir gražesnių.

Buvo vis akivaizdžiau, jog trumpas žmonos apsilankymas visiškai pakeitė jį simpatiškos, raumeningos mergiotės akyse, jis staiga tapo žavus ir geidžiamas, dar daugiau: jo kūnas jai buvo saitas, galintis slaptai suartinti su garsiąja aktore, prilyginti žymiai moteriai, kuriai įkandin visi atsigręžia. Havelas suprato, kad staiga jam viskas tapo galima, su viskuo iš anksto tyliai sutinkama.

Tiktai kai žmogus viskuo patenkintas, jis, kaip lygus dievams, atstumia pasitaikančias galimybes, kad liktų palaimingos pilnatvės būsenos. Havelui visiškai pakako, kad šviesiaplaukė nebėra nemandagi atšiauruolė, kad jos balsas tapo saldus, o akys paklusnios, kad ji netiesiogiai pati jam siūlosi, – ir visai jos negeidė.

Paskui jis apsivertė ant pilvo, iškišo iš vandens smakrą ir vėl nuo pėdų ligi galvos buvo braukomas aštrios vandens srovės. Tokia padėtis jam pasirodė dievobaiminga padėkos ir nuolankumo pozicija: galvojo apie savo žmoną, kokia ji graži, kaip ją myli ir ji myli jį, apie tai, kad ji yra jo laimės žvaigždė, siunčianti jam aplinkybių ir raumeningų merginų palankumą.

Kai masažas baigėsi ir jis atsistojo vonioje lipdamas lauk, prakaito išberta masažuotoja pasirodė tokia sveikatinga ir sultingai graži, o jos akys tokios paslaugiai atsidavusios, kad jis panoro nusilenkti toliams, kuriuose juto žmoną. Jam atrodė, kad masažuotojos kūnas stovi ant didžiulio aktorės delno, kad žmonos ranka ją tiesia jam kaip meilės ženklą ir dovaną. Jam staiga pasirodė, kad negražu būtų prieš žmoną atstumti tokią dovaną, tokį švelnų dėmesį. Tad jis nusišypsojo suprakaitavusiai merginai ir tarė šiandien palaikęs vakarą jai ir lauksiąs jos prie „Geizerio". Mergina sutiko, ir daktaras Havelas apsisiautė didžiuliu rankšluosčiu.

Kai apsirengė ir nusišluostė plaukus, pasijuto nepaprastai gerai nusiteikęs. Panoro su kuo nors paplepėti ir užsuko pas Františką, kurią pradžiugino apsilankymas, nes ir jinai buvo labai guvi. Pasakojo jam ir šį, ir tą nuolat grįždama prie paskutinės temos, kartą kalbėtos: kalbėjo apie savo amžių ir neaiškiai formuluodama teigė, kad negalima kapituliuoti prieš metus, kad jų skaičius ne visada yra trūkumas ir jog apima labai geras pojūtis įsitikinus, jog gali būti šaunesnis.

– Ir vaikai dar ne viskas, – staiga nei iš šio nei iš to tarė ji, – ne, aš myliu savo vaikus, – patikslino ji, – tu žinai, kaip juos myliu, bet yra ir kitų dalykų...

Františkos sakiniai nė kiek nesukonkretėjo ir pašaliniam tikriausiai būtų atrodę tušti tauškalai. Tačiau Havelas buvo ne pašalinis ir įžvelgė už tauškalų turinį. Jis nusprendė, kad jo paties laimė tėra vienas žiedas ištisoje laimės grandinėje ir, kadangi buvo geraširdis, jo nuotaika dvigubai pagerėjo.

11

Taip, daktaras Havelas spėjo teisingai: redaktorius susirado gydytoją dar tą pačią dieną, kai metras ją išgyrė. Jau po keleto sakinių rado savy stulbinančios drąsos pasakyti, kad ji jam patinka ir kad norėtų su ja susitikti. Išsigandusi gydytoja mikčiojo, kad vyresnė už jį ir kad turi vaikų. Taip tik sustiprino redaktoriaus savikliovą ir žodžiai trykšte tryško: tikino, kad jos grožis slaptas ir daug pranašesnis už į akis krentantį išvaizdumą, gyrė eiseną ir sakė, kad jos kojos einant tiesiog gieda.

Ir po poros dienų, tą patį vakarą, kai daktaras Havelas patenkintas artėjo prie „Geizerio" jau iš tolo matydamas raumeningąją šviesiaplaukę, redaktorius nekantriai vaikštinėjo po savo ankštą mansardą. Buvo beveik tikras sėkme, tačiau vis baiminosi kokios nors klaidos ar atsitiktinumo, galinčių sukliudyti. Jis vis atidarinėjo duris ir žvilgčiojo žemyn į laiptus, kol pagaliau išvydo ją.

Kruopščiai apsitaisiusi ir pasidažiusi ponia kiek nutolo nuo kasdienio moters baltomis kelnėmis ir chalatu paveikslo ir įsiaudrinusiam jaunuoliui pasirodė, kad ligi šiol tiktai nujaučiamas jos erotinis žavesys plieskė į jį kone begėdiškai apsinuoginęs. Jį apėmė pagarbos kupina nedrąsa. Norėdamas ją įveikti, apkabino gydytoją dar tarpdury ir ėmė karštai bučiuoti. Ji išsigando tokios skubos ir paprašė leist sėstis. Paleido, tačiau tuoj atsisėdo prie jos kojų ir ėmė bučiuoti kelius per kojines. Panėrė pirštus jam į plaukus ir mėgino švelniai atstumti.

Atkreipkime dėmesį, ką jam kalbėjo. Pirmiausia keliskart pakartojo: „Būkite geras, būkite geras, pažadėkit, kad būsit geras". Kai jaunuolis atsakė: „Taip, taip, būsiu geras", – ir jo lūpos siekė vis aukščiau kojinių nėrinių, ji kartojo: „Ne, ne, tik ne tai, tik ne", – o kai jos pasiekė dar aukščiau, staiga ėmė sakyti „tu" ir sušuko: „Tu laukinis, ak, tu laukinis!"

Tas šūksnis viską ir nulėmė. Nebeliko jokio pasipriešinimo. Jaunuolis buvo apsvaigęs: apsvaigęs nuo savęs paties, nuo greitos sėkmės, nuo daktaro Havelo, kurio genijus sklandė greta įžengdamas į jį, apsvaigęs nuo nuogybės moters, gulinčios su juo meilės guoly. Troško būti meistras, virtuozas, parodyti tikrą aistrą ir plėšrumą. Pakildavo nuo gydytojos, apžvelgdavo ją kaip laukinis ir vapėdavo: „Kokia tu graži, tu nuostabi, nuostabi..."

Gydytoja abiem rankomis prisidengė pilvą ir tarė:

– Nesijuok iš manęs...

– Ką tu, aš visai nesijuokiu, tu nuostabi!

– Nežiūrėk į mane, – priglaudė prie savęs, kad jos nematytų. – Ar žinai, kad turiu du vaikus?

– Du vaikus? – nesusigaudė vaikinas.

– Tai ir matosi, nežiūrėk į mane.

Šie žodžiai prislopino jaunuolio polėkį ir jis tik gerokai pasistengęs vėl pasiekė pradinį entuziazmą. Kad geriau sektųsi, jisai stengėsi nykstantį tikrovės žavesį gaivinti žodžiais ir šnabždėjo gydytojos ausin, kaip puiku, kad ji čia su juo nuoga, visiškai nuoga.

– Koks tu mielas, tu be galo mielas, – atsiliepė gydytoja.

Jaunuolis vis kartojo žodžius apie gydytojos nuogybę ir teiravosi, ar ją jaudina, kad ji čia su juo nuoga.

– Tu kaip vaikas, – atsakė gydytojas, – taip, jaudina.

Bet po akimirkos pridūrė, kad ją nuogą matė jau tiek gydytojų, jog jai tai nė motais. „Daugiau gydytojų nei meilužių", – nusijuokė ir, nenutraukdama meilės akto, įsikalbėjo apie gimdymo sunkumus.

– Tačiau buvo verta, – tarė galop. – Turiu du puikius vaikus. Puikius, puikius!

Sunkiai susigrąžintas polėkis vėl išgaravo, redaktoriui staiga pasirodė, kad sėdi su gydytoja kavinėje ir kalbasi prie arbatos. Jis suirzo, pasistengė dar plėšriau judėti ir grąžinti ją prie geismingesnių vaizdinių:

– Kai paskutinį kartą užėjau pas tave, ar jau žinojai, kad mylėsimės?

– O tu?

– Norėjau to, – tarė redaktorius, – labai to *norėjau*!

Į žodį „norėjau“ sudėjo visą savo aistrą.

– Tu visai kaip mano sūnus, – nusijuokė jam į ausį gydytoja, – tas taip pat visko nori. Aš ir klausiu jo: gal norėtum laikrodžio su fontanu?

Taip jie ir mylėjosi: ponia Františka puikiai išsikalbėjo.

Kai paskui sėdėjo lovoje nuogi ir pavargę, gydytoja glostė redaktoriaus plaukus ir kalbėjo:

– Tavo verpetas kaip jo.

– Kieno?

– Sūnaus.

– Vis galvoji apie sūnų, – nedrąsiai nepritardamas atsiliepė redaktorius.

– Žinai gi, – išdidžiai tarė gydytoja, – mamytės sūnelis, mamytės sūnelis.

Atsikėlė ir ėmė rengtis. Staiga šiame viengungiškame kambary pasijuto jauna, visiškai jauna mergina, ir jai pasidarė beprotiškai gera, atsisveikindama apkabino redaktorių ir jos akys sudrėko iš dėkingumo.

12

Po puikios nakties prasidėjo puiki Havelo diena. Per pusryčius persitarė keliais reikšmingais žodžiais su moterimi, panašia į lenktynių žirgą, o dešimtą valandą, grįžus iš procedūrų, kambaryje jo laukė meilės kupinas žmonos laiškas. Paskui išėjo pasivaikščioti po kolonadą ligonių minioje, prie lūpų glaudė porceliano indelį ir tvieskė gyvenimo džiaugsmu. Moterys, anksčiau nepastebėdavusios jo, dabar sekiojo žvilgsniais, tad jis grakščiai lankstėsi sveikindamasis. Pamatęs redaktorių, linksmai jam pamojo:

– Šiandien popiet aplankiau daktarę ir iš tam tikrų požymių, kurių negali nepastebėti geras psichologas, sprendžiu, kad kai ko pasiekėt!

Jaunuoliui labai norėjosi viską išpažint savo metrui, tačiau praeito vakaro prisiminimai jį kiek trikdė: visiškai nesijautė tikras, kad vakaras buvo toks jau vertas, nežinojo, ar tikslus ir teisingas pasakojimas iškels ar pažemins jį Havelo akyse, tad dvejojo.

Dabar, išvydęs džiaugsmu ir begėdyste švytintį Havelo veidą, galėjo byloti tiktai panašiu linksmu ir begėdišku tonu, ir karštai išgyrė Havelo rekomenduotą moterį. Pasakojo, kaip ji sudominusi jį pirmą kartą pažvelgus ne mažo miestelio akimis, kaip ji greitai sutikusi ateiti pas jį ir kaip greitai jis ją paėmęs.

Daktaras Havelas uždavė daug klausimų ir papildomų klausimėlių nagrinėdamas visus šio atvejo niuansus, ir jaunuolis pripažino, kad nors viskas buvo šaunu, vis dėlto jį kiek gluminusios kalbos, gydytojos žodžiai besimylint.

Daktarą Havelą tai labai sudomino ir, kai privertė redaktorių viską smulkiai atpasakoti, pertraukinėjo jo pasakojimą šūksniais:

„Gražu! Ne, tai stebuklas! Toji amžinoji mamytė!“ Ir baigė: „Bičiuli, aš pavydžiu tau!“

Čia prieš abu vyriškius sustojo moteris, panaši į lenktyninį žirgą. Daktaras Havelas linktelėjo, ir moteris ištiesė jam ranką:

– Atleiskite, – atsiprašė ji, – truputį pavėlavau.

– Niekai, niekai, – tarė Havelas, – mes čia mielai šnekučiuojamės su bičiuliu. Atsiprašysiu, leiskite baigti pokalbį.

Ir kalbėjo redaktoriui nepaleisdamas aukštosios moters rankos:

– Mielasis bičiuli, viskas, ką pasakojote, pranoko mano nuojautas. Turite suprasti, kad vien tik kūnų smagumai, apgaubti nebylumo, yra nuobodžiai vienodi, viena moteris primena kitą, ir visos užmirštamos visose. Bet juk į meilės džiaugsmus puolame, kad juos prisimintume! Kad švytintys jų taškai ištisa juosta susietų mūsų jaunystę su senatve! Kad mūsų atmintį išlaikytų amžinoje savo liepsnoj! Žinokit, bičiuli, vienintelis žodis, ištartas šioje nekasdieniškiausioje scenoje, gali sušvytėti taip, kad liks neužmirštamas. Apie mane pasakoja, kad aš moterų rinkėjas. O iš tikrųjų daug labiau esu žodžių rinkėjas. Patikėkit manim, to vakaro niekada neužmiršite ir todėl būkit laimingas!

Jis pamojo jaunuoliui ir, vesdamas už parankės į lenktyninį žirgą panašią moterį, iš lėto nutolo kurorto kolonada.

EDUARDAS IR DIEVAS

1

Eduardo istoriją galėtume pradėti ir jo vyresniojo brolio kaimo namelyje. Brolis gulėjo lovoje ir kalbėjo Eduardui:

– Ramiai užsuk pas tą bobą. Ji tikra kiaulė, bet tikiu, kad ir tokie padarai turi sąžinę. Dėl to, kad kadaise iškrėtė man kiaulystę, gal dabar apsidžiaugs, jeigu leisi jai atpirkt ją tavęs padedamai.

Eduardo brolis buvo vis toks pats geraširdis tinginys kaip ir anksčiau. Lygiai taip prieš daugybę metų voliojosi ant lovos studentiškoje mansardoje (Eduardas tada buvo dar visai vaikas), taip jis ten pramiegojo ir Stalino mirties dieną. Kitą rytą nieko nenujausdamas atėjo į fakultetą ir pamatė mokslo draugę Čechačkovą, sustingusią kaip skausmo statulą vidury vestibiulio. Triskart apėjo ją ir ėmė plyšaut iš juoko. Įsižeidusi mergina pranešė apie politinę provokaciją – kolegos juoką, ir broliui teko palikti fakultetą bei išvykti į kaimą, kur per tą laiką įsitaisė namą, šunį, žmoną, porą vaikų, o galiausiai ir vasarnamį.

Kaip tik šiame name jis dabar gulėjo ant lovos ir kalbėjo Eduardui:

– Vadinome ją baudžiančiu darbininkų klasės rimbu. Bet tavęs tai neturėtų liesti. Šiandien ji senstanti moteriškė, visada ją prie jaunų traukė, tai padės tau.

Eduardas anuomet buvo dar labai jaunas. Ką tik baigė pedagoginį fakultetą (kurio nebaigė brolis) ir ieškojosi vietos. Pa-

klausė brolio patarimo ir kitą dieną pasibeldė į direktorės kabineto duris. Išvydo aukštą kaulėtą moterį čigoniškai riebiais juodais plaukais, juodaakę, su juodais plaukeliais panosėje. Buvo tokia atgrasi, kad jis visiškai nepajuto varžymosi, kokį per jo jaunumą visada sužadindavo moters grožis, ir kalbėjosi visiškai laisvai, netgi meiliai ir galantiškai.

Direktorei toks tonas regimai patiko ir ji keletą kartų egzaltuotai ištarė:

– Taip, mums reikėtų jaunų žmonių.

Ji pažadėjo padėsianti.

2

Taip Eduardas tapo mokytoju mažame Čekijos mieste. Nei džiaugės dėl to, nei liūdėjo. Visada stengėsi skirti rimtus dalykus nuo nerimtų, ir savo mokytojavimą priskyrė *nerimtųjų* kategorijai. Ne todėl, kad mokytojavimą būtų laikęs nerimtu dalyku (priešingai, tai jam labai rūpėjo, nes žinojo kitaip nepramisiąs), bet laikė jį nerimtu lyginant su savo esme. Jis nepasirinko mokytojavimo. Jam jį parinko visuomenės paklausa, kadrinės charakteristikos, vidurinės mokyklos baigimo atestatas, stojamieji egzaminai. Visų šių jėgų mechanizmai iš vidurinės mokyklos išsviedė jį (panašiai ekskavatorius išverčia kaušą žemės į sunkvežimio kėbulą) į pedagoginį fakultetą. Studijuoti ėjo be jokio noro (fakultetas buvo pažymėtas brolio nesėkme), bet pamažu prisitaikė. Suprato, kad profesija bus vienas iš jo gyvenimo atsitiktinumų. Kad atrodys kaip priklijuota dirbtinė barzda, – tik juokas.

Bet jeigu *pareiga* yra nerimta (tik juokas), tai gal, priešingai, rimta yra tai, kas *neprivalu*: tame miestelyje Eduardas greitai aptiko jauną merginą, patraukusią jį grožiu, ir ėmė beveik rim-

tai ja domėtis. Vadinosi Alice ir, kaip jau per pirmus susitikimus apgailestaudamas įsitikino, buvo labai santūri bei dora.

Vaikštinėjant pavakariais daug kartų mėgino ją apkabinti per pečius taip, kad ranka liestų dešinės krūties kraštelį, ir kaskart ji nutverdavo bei atstumdavo jo ranką. Kartą, kai pakartojo šį bandymą, o ji atstūmė (vėl) jo ranką, ji stabtelėjo ir paklausė:

– Ar tiki Dievą?

Subtili Eduardo klausa pajuto klausimo rimtumą ir jis bemat užmiršo krūtį.

– Ar tiki? – pakartojo Alicė, bet Eduardas nesiryžo atsakyt. Nepalaikykime šios nedrąsos būti nuoširdžiam už pikta: jautėsi vienišas naujoje vietoje ir Alicė per daug jam patiko, kad prarastų ją dėl vieno vienintelio atsakymo.

– O tu? – paklausė norėdamas laimėt laiko.

– Aš tikiu, – atsakė Alicė ir vėl pareikalavo, kad atsakytų.

Ligi šiol niekada nemanė tikėti Dievą. Tačiau suprato, kad negali to prisipažinti, priešingai, kad dabar turėtų pasinaudoti proga ir iš tikėjimo susikalti tvirtą medinį arklį, kurio viduje, antikos pavyzdžiu, galėtų nepastebimai prasiskverbti į merginos vidų. Bet Eduardas nemokėjo tiesiog pasakyti Alicei: *Taip, tikiu Dievą,* – tiesiog nebuvo sugedęs ir gėdijosi meluoti. Šiurkštus melas buvo jam nemalonus, bet jeigu buvo neįmanoma jo išvengti, tai reikėjo likti kuo arčiau tiesos. Todėl atsakė nepaprastai susimąstęs:

– Net nežinau, Alice, ką atsakyti. Taip, aš tikiu Dievą. Bet, – jis nutilo ir Alicė pakėlė nustebusias akis. – Bet noriu būti su tavimi visiškai nuoširdus. Ar galiu būti nuoširdus?

– Privalai būti nuoširdus, – tarė Alicė, – kitaip nė nebūtų prasmės mums būti kartu.

– Tikrai?

– Tikrai, – patvirtino ji.

– Kartais mane apninka abejonės, – tyliai ištarė Eduardas. – Kartais suabejoju, ar jis tikrai yra.

– Bet kaip gali abejoti! – kone suriko Alicė.

Eduardas tylėjo, bet po akimirkos jam šovė galvon girdėta mintis.

– Kai matau aplink šitiek blogio, tai dažnai svarstau, kaip gali Dievas šitai leisti.

Tai nuskambėjo taip liūdnai, kad Alicė nutvėrė jo ranką:

– Taip, pasaulis iš tiesų pilnas blogio. Tą aš net labai gerai žinau. Bet kaip tik todėl turi tikėt Dievą. Be jo visos kančios būtų veltui. Niekas neturėtų prasmės. Ir visai negalėčiau gyventi.

– Galbūt tavo tiesa, – susimąstęs pritarė Eduardas, ir sekmadienį nuėjo su ja į bažnyčią. Įmerkė pirštus į šventą vandenį ir persižegnojo. Vyko mišios, buvo giedama, ir jis su visais giedojo bažnytinę giesmę, kurios melodija buvo jam žinoma, tiktai nemokėjo žodžių. Tad vietoj giesmės žodžių rinkosi balses ir akimirksniu vėliau prisidėdavo prie kitų, nes ir melodiją buvo primiršęs. Tačiau įsitikinęs, kad moka teisingą gaidą, leisdavo balsui skambėti visa jėga ir pirmą kartą gyvenime sužinojo turįs gražų balsą. Paskui visi ėmė kalbėti „Tėve mūsų" ir kai kurios senutės klaupėsi. Negalėjo atsispirti impulsui ir taip pat atsiklaupė ant akmeninių grindų. Persižegnojo galingais rankų mostais ir pasijuto pasakiškai, nes galėjo daryti tai, ko niekada nedarė, ko negalėjo daryti klasėje, gatvėje, niekur. Jautėsi laisvas, ir tai buvo puiku.

Kai mišios baigėsi, Alicė pažvelgė į jį tviskančiomis akimis:

– Gal ir dabar pasakysi, kad abejoji dėl Jo?

– Ne, – atsakė Eduardas.

O Alicė dar pridūrė:

– Norėčiau išmokyti tave taip mylėti Jį, kaip myliu aš.

Jie stovėjo ant plačių bažnyčios laiptų ir Eduardas plyšo viduje iš juoko. Nelaimė, kaip tik tą akimirką pro šalį ėjo direktorė ir pamatė juos.

3

O tai buvo negerai. Priminsime (tiems, kurie nekreipė dėmesio į istorinį šios istorijos foną), kad nors bažnyčios anuomet ir nebuvo uždraustos, vis dėlto jų lankymas buvo šiek tiek pavojingas.

Tai nesunku suprasti. Kas grūmėsi už vadinamąją revoliuciją, puoselėjo savo puikybę, kuri vadinama *būti teisiųjų fronto pusėje*. Nuo to laiko praėjo dešimt dvylika metų (tiek maždaug buvo vykstant mūsų istorijai), fronto linija jau išskydo, o su ja ir teisiųjų pusė. Tad nekeista, kad buvusieji revoliucijos šalininkai jaučiasi apgauti ir greitai ieško fronto *pakaitalo:* tikybos dėka gali vėl (kaip ateistai prieš tikinčiuosius) šlovingai atsidurti teisiųjų pusėje ir išsaugoti tokį įprastą bei brangų savo pranašumo patosą.

Tiesą sakant, fronto pakaitalas naudingas ir tiems kitiems. Jei nebūtų per anksti, išduotume, kad kaip tik tokia yra ir Alicė. Kaip direktorė norėjo stoti *teisiųjų* pusėje, lygiai taip Alicė norėjo stoti *priešingoje* pusėje. Mat per revoliuciją buvo nacionalizuota tėvelio parduotuvė ir Alicė nekentė taip padariusiųjų. Kaip ji galėjo išreikšti neapykantą? Gal imti peilį ir keršyti už tėvą? Čekijoje taip neįprasta. Alicė turėjo geresnę galimybę pademonstruoti savo priešingumą: ji pradėjo tikėti Dievą.

Taip Viešpats Dievas pagelbėjo abiem pusėms, ir Eduardas jo dėka atsidūrė tarp dviejų ugnių.

Kai pirmadienio rytą mokytojų kambaryje direktorė priėjo prie Eduardo, jis pasijuto labai nesmagiai. Juk niekaip negalėjo apeliuoti į draugišką jų pirmojo pokalbio atmosferą, nes nuo to laiko niekada daugiau (ar dėl savo tiesumo, ar dėl aplaidumo) nebuvo su ja susitikęs galantiško pokalbio. Todėl direktorė tu-

rėjo visišką teisę kreiptis į jį demonstratyviai šaltai šypsodamasi:

– Vakar teko pasimatyti, ar ne?

– Taip, matėmės, – patvirtino Eduardas.

– Nesuprantu, kaip jaunas žmogus gali vaikščioti į bažnyčią, – tęsė direktorė. Eduardas sutrikęs gūžtelėjo pečiais ir direktorė papurtė galvą. – Jaunas žmogus.

– Užsukau apžiūrėti barokinio šventyklos interjero, – atsiprašydamas tarė Eduardas.

– Negi, – išraiškiai nusistebėjo direktorė, – nežinojau, jog turite tokių meninių interesų.

Pokalbis buvo gana nemalonus. Eduardas prisiminė, kaip brolis tris kartus apėjo apie mokslo draugę ir kaip kvatojosi. Atrodė, kad šeimos istorija kartojasi. Jis išsigando. Šeštadienį paskambino Alicei ir atsiprašė negalėsiąs eiti į bažnyčią, nes persišaldė.

– Labai jau tu lepus, – kitą savaitę papriekaištavo jam Alicė ir Eduardui pasirodė, kad jos žodžiai labai nejautrūs. Tad ėmė aiškinti (paslaptingai ir neaiškiai, nes gėdijosi prisipažinti bijąs ir paaiškinti kodėl) apie nemalonumus mokykloje ir baisią direktorę, be jokios priežasties jį persekiojančią. Norėjo sulaukti jos gailesčio ir užuojautos, bet Alicė atsakė:

– O mano viršininkė visiškai nieko.

Ir juokaudama pradėjo pasakoti nutikimus iš savo darbovietės. Eduardas klausėsi linksmo jos balso ir darėsi vis liūdnesnis.

4

Ponios ir ponai, tai buvo kančių savaitės! Eduardas velniškai geidė Alicės. Jos kūnas jį uždegdavo ir kaip tik šis kūnas buvo jam visai nepasiekiamas. Kankinama buvo ir jų pasimatymų scenerija: jie arba valandą kitą klaidžiodavo tamsiomis gatvė-

mis, arba eidavo į kiną. Pasikartojančios, ribotos abiejų šių variantų (kitų nebuvo) erotinės galimybės pakišo Eduardui mintį, kad gal su Alice daugiau pasiektų kitoje aplinkoje. Kartą visai nekaltai pasiūlė jai šeštadienį ir sekmadienį nuvažiuoti pas jo brolį, kuris turi vasarnamį miškingame slėny prie upės. Karštai piešė jai tyrą gamtos grožį, bet Alicė (šiaip visur naivi ir patikli) bemat perkando jį ir griežtai atmetė pasiūlymą. Ne vien Alicė atstūmė jį. Tai buvo pats (visada budrus ir įtarus) Alicės Dievas.

Tasai Dievas buvo sukurtas iš vienos vienintelės idėjos (kitų norų ir minčių nebuvo): jis draudė nesantuokinę meilę. Dievas buvo gan juokingas, bet nesijuokim dėl to iš Alicės. Iš dešimties įsakymų, kuriuos žmonijai perdavė Mozė, devyni jai buvo visai nereikalingi, nes Alicei visai nesinorėjo nei žudyti, nei negerbti tėvo, nei geisti moters artimo savo. Vienas vienintelis įsakymas jai buvo *savaime suprantamas*, jis buvo tikras draudimas ir pareiga. Tai buvo garsusis šeštasis įsakymas: nepaleistuvauk. Jeigu jau norėjo laikytis savo tikėjimo, įrodyti ir įtvirtinti, privalėjo atsiremti būtent į šį vienintelį įsakymą ir taip iš neapibrėžto, išskydusio, abstraktaus Dievo susikūrė sau visiškai apčiuopiamą, suprantamą ir konkretų Dievą: Nesanguliavimo Dievą.

Sakykite, kada prasideda paleistuvavimas? Kiekviena moteris nustato tą ribą pagal savo paslaptingus kriterijus. Alicė mielai sutikdavo su Eduardo bučiniais, o po daugybės nepaliaujamų mėginimų galiausiai leido jam glamonėti krūtinę, bet savo kūno viduryje, tarkime, kažkur apie bambą, nubrėžė griežtą ir visiškai be kompromisų liniją, žemiau kurios driekėsi šventųjų draudimų, Mozės atsisakymo ir Viešpaties rūstybės zona.

Eduardas ėmė skaityti Bibliją ir studijuoti pagrindinę teologinę literatūrą. Nusprendė susikauti su Alice jos pačios ginklais.

– Aliciut, – kartą kreipės į ją, – jeigu mylime Dievą, niekas mums nedraudžiama. Jeigu ko nors trokštame, tai vyksta jam leidžiant. Kristus norėjo tik to, kad visus mus vestų meilė.

– Taip, – tarė Alicė, – tačiau ne tokia, apie kokią galvoji tu.

– Meilė yra viena, – atkirto Eduardas.

– Tai tau labai tiktų, – prieštaravo Alicė, – tiktai kad Dievas davė mums savo įsakymus, kuriais turime vadovautis.

– Taip, Senojo Testamento Dievas, – nepasidavė Eduardas, – bet ne krikščionių Dievas.

– Kaip? Juk yra tiktai vienas Dievas, – nusistebėjo Alicė.

– Taip, – aiškino Eduardas, – tiktai vienaip tai suprato Senojo Testamento žydai ir truputį kitaip mes. Ligi Kristaus žmogus privalėjo pirmiausia laikytis tam tikros Dievo įsakymų ir įstatymų sistemos. Koks jis viduj, buvo ne taip svarbu. Tačiau Kristus visus tuos draudimus ir prisakymus laikė išoriniu dalyku. Jam svarbiausia, koks žmogus yra viduje. Jei žmogus vadovausis vidaus karščiu ir tikėjimu, viskas, kad ir ką darytų, bus gera ir patiks Dievui. Todėl ir sakė šventasis Paulius: „Švariam viskas švaru“.

– Tiktai ar tu tas švarusis? – pastebėjo Alicė.

– O šventasis Augustinas, – tęsė Eduardas, – sakė: „Mylėk Dievą ir daryk, ką nori“. Supranti, Alice? Mylėk Dievą ir daryk, ką nori!

– Ko nori tu, niekada nenorėsiu aš, – atsakė Alicė ir Eduardas suprato, kad jo teologinė ataka atmušta. Jis tarė:

– Tu nemyli manęs.

– Myliu, – baisiai rimtai paprieštaravo Alicė. – Kaip tik todėl ir nenoriu, kad darytume, kas negalima.

Kaip minėjome, buvo kančių savaitės. Kančios buvo tuo didesnės, kadangi jis geidė ne tik Alicės kūno, priešingai, kuo dažniau tas kūnas jį atstumdavo, kuo daugiau skausmo ir nusivylimų patirdavo, tuo labiau geidė ir jos širdies. Tačiau nė jos kūnas, nė širdis nenorėjo nieko apie tai girdėti, abudu buvo lygiai šalti, lygiai uždari ir pasitenkiną savimi.

Labiausiai Eduardą erzino nepažeidžiama Alicės pusiausvyra. Nors šiaip jis buvo gana santūrus jaunuolis, ėmė galvoti apie

kokį nors kraštutinį veiksmą, kuris išvestų Alicę iš pusiausvyros. Kadangi buvo rizikinga provokuoti ją eretiškais arba ciniškais nukrypimais (į kuriuos jį traukė prigimtis), turėjo rinktis kažką visai priešinga (o kartu ir ne visai suvokiama), kas rastų atsaką pačioje Alicėje, ir taip sustiprint tą atsaką, kad ji pasijustų sugėdinta. Suprantamiau pasakius, Eduardui liko perdėti savo tikėjimą. Nepraleido nė vieno bažnyčios lankymo (Alicės geismas buvo stipresnis už nemalonumų baimę) ir meldėsi ten pabrėžtinai nusižeminęs: kiekviena proga klaupėsi ant grindų, o Alicė šalia meldėsi ir žegnojosi stačia, nes saugojo kojines.

Kartą prikišo jai tikėjimo stygių. Priminė Jėzaus žodžius: „Ne kiekvienas, kuris sako man „Viešpatie, Viešpatie“, pateks į dangaus karalystę“. Priekaištavo, kad jos tikėjimas formalus, išorinis, lėkštas. Priekaištavo jai dėl neveiklumo. Priekaištavo dėl per didelio pasitenkinimo savimi. Priekaištavo, kad nieko, išskyrus save pačią, aplink nemato.

Kai jis šitaip kalbėjo (Alicė nebuvo pasirengusi tokiam puolimui ir silpnai gynėsi), staiga pamatė priešaky kryžių, seną apleistą metalinį kryžių su parūdijusiu skardiniu Kristumi, stovintį gatvės kampe. Demonstratyviai ištraukė ranką iš Alicės parankės, sustojo ir provokuojamai persižegnojo (protesto prieš jos abejingą širdį ir savo naujo puolimo ženklan). Negalėjo gerai įsidėmėti, kaip tai paveikė Alicę, nes tuo metu priešingoje gatvės pusėje pamatė mokyklos sargę. Ji žiūrėjo į jį. Eduardas suprato žuvęs.

5

Jo nuojauta pasitvirtino, kai po dviejų dienų sargė sustabdė jį koridoriuje ir garsiai pranešė, kad kitą dieną dvyliktą valandą ateitų į direktorės kabinetą:

– Turime pasikalbėti su tavim, drauge.

Eduardas išsigando. Vakare susitiko su Alice, kad kaip visada valandą kitą pasivaikščiotų gatvėmis, tačiau jau nebekurstė savo religinio įkarščio. Jis buvo prislėgtas ir norėjo papasakoti Alicei, kas atsitiko, bet nedrįso žinodamas, kad norėdamas likti nemėgstamame darbe (tačiau būtiname), pasirengęs rytoj nedvejodamas išsižadėti Dievo. Tad geriau nutylėjo apie bloga lemiantį kvietimą taip nesulaukdamas jokios paguodos. Visiškai apleistas kitą dieną žengė pro direktorės kabineto duris.

Kambaryje jo laukė keturi teisėjai: direktorė, mokyklos sargė, vienas kolega (mažutis akiniuotis) ir nepažįstamasis (žilaplaukis), kurį visi kiti vadino draugu inspektoriumi. Direktorė paprašė Eduardo sėstis ir pasakė pakvietę jį čia draugiško ir visiškai neoficialaus pokalbio, nes neva visiems rūpi, kaip Eduardas elgiasi už mokyklos sienų. Sulig tais žodžiais žvilgtelėjo į inspektorių ir šis pritardamas linktelėjo, paskui ji nukreipė akis į akiniuotąjį mokytoją, visą laiką įdėmiai sekusį ją, ir kai tik sutiko jos žvilgsnį, šis tuoj pradėjo išsamią kalbą, kad norime čia išauklėti sveiką ir be prietarų jaunimą, už kurį mes atsakingi, todėl ir savo gyvenimu (mes, mokytojai) esame jiems sektinas pavyzdys, kaip tik todėl tarp savo sienų negalime pakęsti davatkų. Jis ilgai plėtojo šią mintį ir galiausiai Eduardo elgesį paskelbė visos įstaigos gėda.

Prieš keletą minučių Eduardas buvo nusprendęs, kad išsižadės savo neseniai susikurto Dievo ir prisipažins, jog bažnyčios lankymas ir viešas žegnojimasis buvo tik išsidirbinėjimas. Tačiau dabar, staiga akis į akį susidūręs su realia situacija, pajuto negalįs to padaryti, negali juk tiems keturiems, tokiems rimtiems ir taip suinteresuotiems žmonėms, pasakyti, kad jie užsiiminėja kažkokiu nesusipratimu, paprasčiausia kvailyste, suprato, jog taip nevalingai pasityčios iš jų rimtumo. Taip pat suprato, kad visi dabar tikisi iš jo išsisukinėjimų ir atsikalbinėji-

mų ir iš anksto yra pasirengę juos atmesti. Suprato (iškart, mąstyti nebuvo laiko), kad šią akimirką svarbiausia likti įtikėtinam, kitaip sakant, artimiausiam apie jį susidarytam įvaizdžiui. Norėdamas kiek pakoreguoti tą įvaizdį, turi ir pats šiek tiek nusileisti jiems. Tad paklausė:

– Draugai, ar galiu būti nuoširdus?

– Žinoma, – atsakė direktorė, – tam jus ir pakvietėme.

– Ir nepyksite?

– Kalbėkite, – liepė direktorė.

– Gerai, tai aš prisipažinsiu, – tarė Eduardas, – aš iš tikrųjų tikiu Dievą.

Pažvelgė į savo teisėjus ir jam pasirodė, kad visi su palengvėjimu atsiduso, tik mokyklos sargė sujudo:

– Mūsų laikais, drauge, mūsų laikais?

– Žinojau, kad jus suerzinsiu sakydamas tiesą. Bet aš nemoku meluoti. Nenorėkite, kad meluočiau, – tęsė Eduardas.

Direktorė taikiai nuramino jį:

– Niekas ir nenori, kad jūs meluotumėt. Labai gerai, kad sakote tiesą. Tiktai prašau pasakyti man, kaip jūs, jaunas žmogus, galite tikėti Dievą!

– Šiandien, kai skrendame į Mėnulį! – niršo mokytojas.

– Ką galiu padaryti, – tarė Eduardas. – Aš nenoriu jo tikėti. Tikrai. Nenoriu.

– Kaip čia dabar, nenorite, o tikite? – įsiterpė nepaprastai maloniu balsu žilaplaukis.

– Nenoriu tikėti, bet tikiu, – tyliai pakartojo Eduardas.

Mokytojas nusijuokė:

– Betgi čia prieštaravimas!

– Draugai, yra, kaip sakau, – paaiškino Eduardas. – Aš gerai suprantu, jog tikėjimas Dievu atitraukia mus nuo tikrovės. Kur nueitų socializmas, jeigu visi tikėtų, kad pasaulis yra Dievo rankose? Taip niekas nieko neveiktų ir visi atsiduotų Dievui.

– Būtent taip, – pritarė direktorė.

– Dar niekas neįrodė, kad Dievas yra, – paskelbė mokytojas su akiniais.

– Žmonijos istorija tuo skiriasi nuo priešistorės, kad žmonės paėmė likimą į savo pačių rankas ir Dievo jiems nebereikia, – tęsė Eduardas.

– Tikėjimas Dievu veda į fatalizmą, – pridūrė direktorė.

– Tikėjimas priklauso viduramžiams, – tarė Eduardas, paskui kažką pridūrė direktorė, vėl Eduardas, dar kažką inspektorius ir visi harmoningai papildė vienas kitą, kol pagaliau akiniuotasis mokytojas pratrūko ir nutraukė Eduardą:

– Tai kodėl žegnojiesi vidur gatvės, jeigu viską žinai?

Eduardas pažvelgė į jį be galo liūdnai ir tarė:

– Nes tikiu Dievą.

– Betgi tai prieštaravimas! – džiaugsmingai pakartojo mokytojas.

– Taip, – prisipažino Eduardas, – tai prieštaravimas tarp žinijos ir tikėjimo. Žinojimas yra viena, o tikėjimas kita. Pripažįstu, jog tikėjimas yra tamsybė. Pripažįstu, kad būtų geriau, jei jo nebūtų. Bet kai aš čia, viduje... – jis pirštu bedė į širdį, – jaučiu, kad yra. Aš, draugai, sakau jums taip, kaip yra, geriau, kai pats prisipažinsiu, nes nenoriu būti veidmainis, noriu, kad žinotumėt, koks aš iš tikrųjų, – ir nuleido galvą.

Mokytojo protas nebuvo ilgesnis už plauką, jis nežinojo, jog net griežčiausias revoliucionierius prievartą laiko tik neišvengiama blogybe, o pats revoliucijos *gėris* jam yra auklėjimas. Jis pats, revoliucinius įsitikinimus perėmęs per vieną naktį, nebuvo direktorės gerbiamas ir nenujautė, kad Eduardas, atsidavęs savo teisėjams kaip sudėtingas, tačiau vis dėlto plastiškas auklėjimo objektas, šią akimirką yra tūkstantį kartų vertingesnis už jį. O kadangi šito nenujautė, rūsčiai užsipuolė Eduardą ir pareiškė, jog tokie žmonės, kurie neįstengia atsisveikinti su viduramžių tikėjimu, patys priklauso viduramžiams, o ne šiandienei mokyklai.

Direktorė leido jam išsisakyti, bet paskui priminė:

– Nemėgstu, kai kapojamos galvos. Draugas buvo nuoširdus ir pasakė mums tiesą. Turėtume tai vertinti.

Paskui ji kreipėsi į Eduardą:

– Žinoma, draugai teisūs sakydami, jog davatkos negali auklėti mūsų jaunimo. Tai ką pasakysite jūs?

– Aš, draugai, nežinau, – atsakė nelaimingasis Eduardas.

– Aš manau taip, – tarė inspektorius. – Kova tarp seno ir naujo vyksta ne tik tarp klasių, bet ir kiekvieno žmogaus viduje. Tokia kova vyksta ir draugo viduje. Protu jis supranta, tačiau jausmas traukia jį atgal. Privalome padėti draugui šioje kovoje, kad nugalėtų jo protas.

Direktorė linktelėjo galva ir pridūrė:

– Aš pati juo pasirūpinsiu.

6

Tad Eduardas atrėmė tiesioginę grėsmę: mokytojo egzistencijos likimas atsidūrė direktorės rankose, jis konstatavo tai visiškai ramiai, nes prisiminė ankstesnius brolio žodžius, kad direktorė visada buvo linkusi prie jaunų vaikinų ir, jaunatviškai pasitikėdamas savimi (čia išgąsdintas, čia pasipūtęs), nusprendė laimėti šią kovą vyro privalumais įsigydamas savo valdovės palankumą.

Artimiausią dieną susitaręs aplankė ją kabinete, mėgino lengvabūdiškai kalbėtis ir naudojosi kiekviena proga, kad įterptų intymesnę pastabą, subtilų komplimentą, kad dviprasmiškai pabrėžtų ypatingą savo, vyro, atsidūrusio moters rankose, padėtį. Tačiau jam nebuvo leista lemti pokalbio tonacijos. Direktorė kalbėjo maloniai, tačiau labai santūriai: klausinėjo, ką skaitąs, pati paminėjo keletą knygų ir patarė perskaityti, matyt, norėjo

pradėti veikti jo mąstymą. Trumpas susitikimas baigėsi tuo, kad pakvietė jį pas save.

Nuo direktorės santūrumo Eduardo pasitikėjimas savimi vėl subliūško, į jos butą žengė nuolankiai, be minties įveikti ją vyrišku žavesiu. Pasodino jį į krėslą ir prabilo labai bičiuliškai klausinėdama, ko norėtų: „Kavos? – Atsisakė. – Tai gal kokio alkoholio?“ Jis sutriko: „Gal turėtumėt konjako...“ – ir tuoj išsigando, ar neleptelėjo ko visai netinkamo. Bet direktorė maloniai atsakė: „Ne, konjako neturiu, tik truputį vyno“, – ir atnešė puspilnį butelį, kurio turinio kaip tik pakako dviem taurėms.

Paskui pradėjo apie tai, kad Eduardas neturėtų žiūrėti į ją kaip į kokią inkvizitorę: kiekvienas juk turi teisę išpažinti savo gyvenime tai, ką laiko teisinga. Savaime suprantama, kitas dalykas (tuoj pat pridūrė), tinka ar ne į mokytojus. Todėl neva jie privalėjo (nors ir be didelio noro) išsikviesti Eduardą ir pasikalbėti su juo, ir buvo labai patenkinti (bent jau ji ir inspektorius), kaip atvirai jis kalbėjęs ir nieko neneigęs. Paskui jie dar ilgai kalbėjosi su inspektoriumi ir nutarė, kad po pusės metų vėl pasikvies jį pokalbio, ligi tol direktorė turinti padėti jam lavintis. Ir dar kartą pabrėžė, kad nori jam tik *draugiškai padėti*, kad ji ne inkvizitorė ar kokia policininkė. Prisiminė mokytoją, taip aršiai užsipuolusį Eduardą, ir tarė:

– Tam tai molis galvoj, jam norėtųsi kitus ant laužo siųsti. Sargė taip pat visur apie jus skelbia, kad buvote įžūlus ir karštai laikėtės savo. Nesileidote perkalbamas ir turėtumėt lėkt iš mokyklos. Žinoma, su ja nesutinku, bet labai stebėtis ja negalima. Aš taip pat nenorėčiau, kad mano vaikus mokytų žmogus, kuris viešai žegnojasi gatvėje.

Taip vienu sakinių srautu direktorė pažėrė Eduardui tiek viliojančias savo nuoširdumo, tiek bauginančias savo rūstybės galimybes, o paskui, norėdama įrodyti, kad susitikimas tikrai bičiuliškas, perėjo prie kitų temų: prabilo apie knygas, nusivedė Eduardą prie lentynų, salo nuo Rolland'o „Užburtos sielos“ ir

pyko, kad jos neskaitęs. Paskui pasiteiravo, kaip sekasi mokykloje, o po atitinkamo jo atsakymo pati ilgai įsikalbėjo: sakėsi dėkinga likimui už savo profesiją, mėgstanti darbą mokykloje, nes auklėdama vaikus gali nuolatos ir konkrečiai kontaktuoti su ateitim. Tik ateitis galinti pateisinti visas kančias, kurių pilna („taip, turime tai pripažinti") aplinkui. „Jeigu netikėčiau, kad gyvenu kam nors daugiau nei sau pačiai, tai tikriausiai visai negalėčiau gyventi."

Tie žodžiai netikėtai nuskambėjo labai įtikinamai, net sunku buvo suprasti, ar jais direktorė nori išsipasakoti, ar pradėti ideologinį ginčą apie gyvenimo prasmę. Eduardas nusprendė suprasti juos intymiau ir paklausė paslaptingai tyliai:

– O jūsų gyvenimas?

– Mano gyvenimas? – pakartojo ji.

– Jums jo nepakaktų?

Veidą perkreipė šypsnys ir Eduardui tą akimirką beveik pagailo jos. Buvo graudžiai negraži: juodi plaukai tamsino pailgą prakaulų veidą, o juodas pūkas panosėje panėšėjo į ūsus. Staiga įsivaizdavo visą jos gyvenimo liūdesį: matė čigoniškus bruožus, išduodančius aistringumą, matė ir jos bjaurumą, išduodantį aistrų neišsipildymą. Įsivaizdavo, kaip aistringai virto gedulo statula po Stalino mirties, kaip aistringai sėdėjo šimtuose tūkstančių susirinkimų, kaip aistringai kovojo prieš vargšelį Jėzų, ir suprato, kad tai buvo tik nykus nuotėkis jos troškimams, negalėjusiems tekėti ten, kur norėjo. Eduardas buvo jaunas ir dar neišeikvojęs užuojautos. Užjausdamas žvelgė į direktorę. O ji, tarsi susigėdusi įsitvyrojusios tylos, guvesniu balsu tęsė:

– Eduardai, tai nelabai svarbu. Žmogus gyvena ne vien sau. Jis visada gyvena dėl kažko.

Įdėmiau pažvelgė jam į akis:

– Svarbu dėl ko. Dėl ko nors realaus ar dėl ko nors išgalvoto? Dievas – tik gražus prasimanymas. Bet žmonijos ateitis, Eduardai, yra tikrovė. Dėl jos gyvenau, dėl jos viską aukojau.

Ir tai sakė taip įsitikinusi, kad prieš akimirką staiga pajusta žmogiška Eduardo atjauta tik sustiprėjo. Jam pasirodė kvaila, kad meluoja kitam žmogui (savo artimui) tiesiog į akis, ir atrodė, kad intymesnė jų pokalbio akimirka teikia galimybę pagaliau atmesti negarbingą (o galiausiai ir sunkų) tikinčiojo vaidmenį.

– Aš visiškai pritariu jums, – puolėsi tikinti ją, – aš taip pat labiau vertinu tikrovę. Nežiūrėkite taip rimtai į tą mano tikėjimą.

Ir tuoj pat suvokė, kad žmogus niekada neturi leistis suvedžiojamas jausmų proveržio. Direktorė nustebusi pažvelgė į jį ir pastebimai šalčiau ištarė:

– Neveidmainiaukite. Patikote man, nes buvote nuoširdus. O dabar norite pasirodyti kitoks, nei esate.

Ne, Eduardui nebuvo leista nusivilkti kartą užsivilkto religinio kostiumo. Jis greit susitaikė su tuo ir mėgino ištaisyti blogą įspūdį.

– Ne, aš nesirengiu išsisukinėti. Savaime suprantama, aš tikiu Dievą ir niekada to neneigčiau. Tik norėjau pasakyti, kad lygia dalim tikiu ir žmonijos ateitimi, pažanga ir kita. Jeigu netikėčiau, kam būtų visas mano, kaip mokytojo, darbas, kam gimtų vaikai ir kam apskritai gyventume? Aš kaip tik pamaniau, kad tai ir yra Dievo valia, kad visuomenė eitų vis į priekį ir būtų vis geriau. Pamaniau, kad žmogus gali tikėti Dievą ir komunizmu, kad galima tai suderinti.

– Ne, – motiniškai valdingai nusišypsojo direktorė, – tų dviejų dalykų negalima suderinti.

– Žinau, – liūdnai sutiko Eduardas, – nepykite.

– Nepykstu. Jūs dar jaunas ir karštai stojat už tai, ką tikite. Niekas taip gerai nesupras jūsų kaip aš. Juk ir aš buvau tokia jauna kaip jūs. Žinau, kas yra jaunystė. O jūsų jaunystė man ir patinka. Jūs man simpatiškas.

Pagaliau. Ne anksčiau, ne vėliau, o kaip tik dabar, pačiu lai-

ku (kurio, kaip matome, Eduardas nepasirinko, greičiau laikas pasirinko jį savo išsipildymui). Kai direktorė pasakė, kad jis jai simpatiškas, ne per ryžtingiausiai atsiliepė:

– Jūs man taip pat.

– Iš tikrųjų?

– Iš tikrųjų.

– Atleiskite, aš sena moteris... – paprieštaravo direktorė.

– Netiesa, – privalėjo tarti Eduardas.

– Betgi tiesa, – tarė direktorė.

– Jūs visai nesena, nesąmonė, – privalėjo labai griežtai atsikirsti.

– Taip manote?

– Tiesą sakant, labai man patinkate.

– Nemeluokit. Žinote, kad negalite meluoti.

– Nemeluoju. Jūs graži.

– Graži? – direktorė apsimetė netikinti.

– Taip, graži, – pakartojo Eduardas ir, pats išsigandęs akivaizdaus tokio tvirtinimo nepagrįstumo, pasistengė jį paremti. – Tokia juodaplaukė. Man labai patinka.

– Jums patinka juodaplaukės? – pasitikrino direktorė.

– Be galo.

– Tai kodėl nuo tada, kai jūs mokykloje, nepasirodėte pas mane? Atrodė, kad manęs vengiate.

– Gėdijausi, – atsakė Eduardas. – Visi būtų kalbėję, kad padlaižiauju. Niekas netikėtų, kad užeinu todėl, jog patinkat man.

– Bet dabar nebereikia gėdytis, – konstatavo direktorė. – Dabar juk *nutarta*, kad retkarčiais turite susitikti su manim.

Žvelgė jam į akis savo didžiulėmis rudomis rainelėmis (pripažinkime, kad jos tikrai buvo gražios) ir atsisveikinant švelniai paglostė jo ranką, tad tasai pamišėlis išėjo svaigaus nugalėtojo jausmo apimtas.

7

Eduardas buvo įsitikinęs, kad nemalonus incidentas jau praeitis, ir kitą sekmadienį įžūliai nerūpestingai kartu su Alice išėjo bažnyčion. Vėl tenai ėjo visiškai pasitikėdamas savimi, nes (nors mums tai kelia užuojautos šypsulį) vakarą pas direktorę atmintyje jau laikė tviskančiu savo vyriškojo patrauklumo įrodymu.

Ir kaip tik šį sekmadienį pastebėjo, kad Alicė kažkokia kitokia nei anksčiau: vos susitikus įsikibo į parankę, taip jo laikėsi ir bažnyčioje. Anksčiau elgdavosi kukliai ir stengėsi nekrist į akis, o šįkart dairėsi aplinkui ir šypsodama linktelėjo bent dešimčiai pažįstamų.

Keista ir nesuprantama.

Kai jie po poros dienų vaikštinėjo sutemusiomis gatvėmis, Eduardas džiaugsmingai konstatavo, kad jos bučiniai, anksčiau tokie nemaloniai pareigingi, drėgni, tapo daug karštesni. Trumpai stabtelėjus po žibintu, pastebėjo, kad į jį įsmeigtos dvi įsimylėjusios akys.

– Turi žinoti, kad aš tave myliu, – staiga nei iš šio, nei iš to tarė Alicė. – Aš dabar viską suprantu. Suprantu, kodėl priekaištavai man, kad aš per vangiai tikiu.

Eduardas nieko nesuprato, tad nieko ir neatsakė. Jiems kiek paėjus, Alicė vėl prabilo:

– O tu man nieko nesakei. Kodėl man nepasipasakojai?

– O ką turėjau papasakoti? – pasiteiravo Eduardas.

– Taip, tu toks, – tarė tyliai ir įkvėptai. – Kiti puikuotųsi, o tu tyli. Kaip tik todėl tave myliu.

Eduardas ėmė nutuokti, koks reikalas, bet vis dėlto pasitikslino:

– Apie ką tu čia?

– Apie tai, kas įvyko.

– O iš kur žinai?

– Na jau, visi žino. Buvo tave išsikvietę, grasino, o tu pasijuokei jiems į akis. Nieko neatsižadėjai. Visi tavimi stebisi.

– Bet aš apie tai niekam nieko nepasakojau.

– Nebūk naivus. Tokie dalykai sklinda. Čia ne kokia smulkmena. Negi šiandien rasi ką, turintį bent truputį drąsos.

Eduardas žinojo, kad mažame miestely visi įvykiai greitai virsta legenda, bet nė nenutuokė, kad ir jo atvejis, kurio reikšmės niekada nepervertino, taip pat turi legendas gimdančios jėgos. Jis pakankamai neįsisąmonino, kaip pasitarnavo savo kraštiečiams, kurie, kaip žinome, mėgsta ne *dramatiškus* didvyrius (kovojančius ir nugalinčius), o kaip tik *kankinius*, nes tokie raminamai įtvirtina lojalų jų neveiklumą įtikinėdami, kad yra tiktai dvi alternatyvos: būti paklusniam arba padėti galvą. Niekas neabejojo, kad Eduardas bus sunaikintas, visi susižavėję ir mielai komentavo tai. Prieš Eduardą, Alicei padedant, iškilo nuostabus jo paties nukryžiavimo paveikslas. Šaltakraujiškai reagavo į jį:

– Kad nieko neatsižadėjau, savaime suprantamas dalykas. Juk taip elgtųsi visi.

– Visi? – pratrūko Alicė. – Apsidairyk aplink, pažiūrėk į kitus! Visi bailiai! Savo motinos išsižadėtų!

Eduardas nieko nesakė, nutilo ir Alicė. Ėjo susikibę už rankų. Alicė sušnibždėjo:

– Viską dėl tavęs padaryčiau.

Dar niekas nebuvo sakęs Eduardui tokių žodžių. Toksai sakinys buvo netikėta dovana. Žinoma, Eduardas suprato, kad ji ir nepelnyta, tačiau pamanė, kad jei likimas šykšti jam pelnytų dovanų, turi teisę pasilaikyti nepelnytąją. Jis prabilo:

– Jau niekas nieko negali dėl manęs padaryti.

– Kodėl? – šnabždom paklausė Alicė.

– Mane išmes iš mokyklos, o kas šiandien kalba apie mane

kaip apie didvyrį, nė piršto nepakrutins. Aišku, kad liksiu visiškai vienas.

– Neliksi, – papurtė galvą Alicė.

– Liksiu, – tvirtino Eduardas.

– Ne, neliksi! – kone suriko Alicė.

– Visi manęs išsižadėjo.

– Aš niekad tavęs neišsižadėsiu, – tarė Alicė.

– Išsižadėsi, – liūdnai palingavo Eduardas.

– Neišsižadėsiu.

– Ne, Alice, – kalbėjo savo Eduardas, – tu manęs nemyli. Tu manęs niekada ir nemylėjai.

– Netiesa, – šnabždėjo Alicė ir Eduardas su pasitenkinimu pastebėjo, kad jos akys sudrėko.

– Nemylėjai, Alice, tai galima pajusti. Tu visada buvai šalta man. Mylinti moteris taip nesielgia, aš gerai žinau. Sužinojusi, kad mane nori sunaikinti, pajutai man užuojautą. Bet mylėti nemyli ir aš nenoriu, kad įsikalbėtum tai sau.

Jie ėjo toliau, tylėjo, laikėsi už rankų. Alicė tylutėliai verkė, paskui staiga stabtelėjo ir kūkčiodama tarė:

– Ne, netiesa, negali taip manyti, netiesa.

– Tiesa, – atsakė Eduardas, o Alicei nesiliaujant verkti, pasiūlė šeštadienį išvažiuoti į kaimą. Gražiame slėny stovi brolio vasarnamis ir jie galės ten pabūti.

Alicė nieko nesakydama linktelėjo, jos veidas buvo drėgnas nuo ašarų.

8

Tai įvyko antradienį, o kai ketvirtadienį Eduardas buvo vėl pakviestas į direktorės butą, ėjo ten linksmai pasitikėdamas savimi, nes nė kiek neabejojo, kad jo asmeninis žavesys galutinai

išsklaidys skandalingąją bažnyčios lankymo istoriją, pavers ją niekais. Tačiau taip jau būna: žmogus tariasi vaidinąs savo vaidmenį tam tikrame spektaklyje ir nenujaučia, jog tuo metu scenoje nepastebimai pakeistos dekoracijos ir kad jis, nieko nenutuokdamas, atsidūrė kitame vaidinime.

Vėl sėdėjo krėsle priešais direktorę, tarp jų buvo staliukas su abipus pastatytomis taurelėmis. Ir būtent tasai konjako butelis buvo naujoji dekoracija, iš kurios protingas blaivios dvasios vyras iškart būtų supratęs, kad nebe bažnyčios skandalas čia svarbiausia.

Tačiau nekaltasis Eduardas buvo taip apsvaigęs pats nuo savęs, kad iš pradžių nieko nesuvokė. Linksmai dalyvavo įvadiniame (apibendrintame ir nekonkrečiame) pokalbyje, išgėrė pasiūlytą taurelę ir akivaizdžiai nuobodžiavo. Po pusvalandžio ar valandos direktorė neįkyriai perėjo prie asmeniškesnių temų: įsikalbėjo apie save ir iš jos žodžių prieš Eduardą turėjo stoti tokia, kokia norėjo atrodyti: protinga vidutinio amžiaus moteris, nelabai laiminga, bet vis dėlto atlaikanti negandas, moteris, kuri nieko nesigaili, pagaliau net didžiuojasi, kad neištekėjusi, nes tiktai taip gali mėgautis brandžiu savarankiškumu ir džiaugtis intymumu, kurį patiria jaukiame bute. Ji jaučiasi labai gerai, gal ir Eduardui čia nėra nemalonu.

– Ne, man čia labai gera, – atsakė Eduardas pertemptu balsu, nes kaip tik tą akimirką jam liovėsi būti gera. Konjako butelis (kurio neapdairiai pageidavo per paskutinį apsilankymą ir kuris dabar taip grėsmingai stūksojo ant stalo), keturios kambario sienos (sukuriančios tarsi vis ankštesnę, tarsi vis uždaresnę erdvę), direktorės monologas (krypstantis prie vis asmeniškesnių temų), jos žvilgsnis (pavojingai įsmigęs), visa paveikė taip, kad jis pagaliau susivokė, jog *vaidinimas pasikeitė*. Jis suprato atsidūręs tokioje padėtyje, kurios vystymasis yra neatšaukiamai nulemtas, suprato, kad jo buvimui mokykloje gresia ne direktorės nemalonė, o kaip tik priešingai – jo fizinis pasibjaurėjimas kau-

lėta moterimi su juodais pūkais panosėje, raginančia gerti. Baimė užgniaužė jam gerklę.

Paklausė direktorės ir išgėrė, bet jo baimė dabar buvo tokia didelė, kad alkoholis visai jo neveikė. Užtai direktorė po poros taurelių tobulai užmiršo įprastinę blaivybę ir jos žodžiai įgavo kone grėslų jausmingumą.

– Vieno jums pavydžiu, – kalbėjo ji. – Kad jūs toks jaunas. Jūs dar negalit žinoti, kas yra nusivylimas, kas yra iliuzijų praradimas. Jūsų pasaulis dar pilnas grožio ir vilčių.

Per staliuką palinko prie Eduardo ir liūdnoje tyloje (sustingusiai šypsodamasi) įsmeigė į jį baisiai dideles akis, o jis tuo metu mąstė, kad jei nepavyks bent kiek pasigerti, šis vakaras jam baigsis didžiule gėda. Tad įsipylė konjako ir greit išlenkė taurelę.

Direktorė tęsė:

– Bet aš noriu jį matyti tokį! Kaip matote jūs!

Paskui pakilo iš krėslo, išpūtė krūtinę ir paklausė:

– Ar aš neįkyriu? Neįkyriu jums?

Apėjo staliuką ir nutvėrė Eduardą už rankos:

– Neįkyriu?

– Ne, – atsakė Eduardas.

– Eime pašoksime, – tarė, paleido Eduardo ranką ir prišoko prie radijo, pasukiojusi rado kažkokią šokių muziką. Šypsodamasi grįžo prie Eduardo.

Eduardas pakilo, apglėbė direktorę ir pagal muzikos ritmą pradėjo vedžioti po kambarį. Direktorė čia švelniai nuleisdavo galvą jam ant peties, čia greitai ją pakeldavo ir žvelgdavo jam į akis, čia vėl imdavo pusbalsiu niūniuoti melodiją.

Eduardas jautėsi taip prastai, kad net keletą kartų nutraukė šokį grįždamas prie butelio ir išgerdamas. Netroško nieko daugiau, tik kad baigtųsi begalinis vaikščiojimas, bet ir nieko taip nebijojo, nes dar sunkiau pakeliama jam rodėsi kankynė, kuri turėjo prasidėti po šokio. Taip jis vedžiojo dainuojančią damą

po siaurą kambarį ir be perstojo baimingai sekė, kaip veiks alkoholis. Kai jam pagaliau pasirodė, kad alkoholis kiek aptemdė protą, dešine stipriai prispaudė direktorę prie savęs, o kairį delną padėjo jai ant krūtinės.

Padarė kaip tik tai, ko visą vakarą baiminosi. Kažin ką būtų atidavęs, kad nereikėtų to daryti, ir jeigu padarė, patikėkite, padarė tik todėl, kad iš tikrųjų *privalėjo* padaryti. Padėtis, kurioje atsidūrė nuo pat vakaro pradžios, buvo tokia valdinga, jog nors ir buvo galima sulėtinti jos vystymąsi, bet sustabdyti jos neįmanoma, tad Eduardas, uždėdamas delną ant direktorės krūties, tiktai pakluso niekaip neišvengiamos būtinybės įsakymui.

Veiksmo pasekmės viršijo visus lūkesčius. Kaip burtų lazdele mostelėjus, direktorė ėmė raitytis jo rankose ir viršutine plaukuota lūpa prigludo prie jo lūpų. Ji parvertė jį ant kanapos ir, vyniodamasi bei garsiai dūsaudama, krimstelėjo į lūpas, o paskui ir į liežuvio galiuką, kuris Eduardui labai suskaudo. Tada išslydo jam iš rankų, tarė: „Palauk!" – ir nubėgo į vonią.

Eduardas lyžtelėjo pirštą ir nustatė, kad liežuvis truputį kraujuoja. Įkandimas taip skaudėjo, kad priverstinai pasiektas apgirtis išsisklaidė ir pagalvojus, kas laukia, gerklę vėl užgniaužė baimė. Iš vonios girdėjosi trykštąs vanduo. Paėmė butelį konjako, priglaudė prie lūpų ir gerokai nugėrė.

Bet čia jau duryse pasirodė direktorė permatomais naktiniais marškiniais (ant krūtinės gausiai papuoštais nėriniais) ir lėtai žengė prie Eduardo. Apkabino jį. Paskui kiek atsitraukė ir priekaištingai paklausė:

– Kodėl dar apsirengęs?

Eduardas nusivilko švarką ir, žiūrėdamas į direktorę (nenuleido nuo jo didžiulių akių), neįstengė galvoti nieko kito, tik kad jo kūnas, nepaisant visų valios pastangų, tikriausiai jam nepaklus. Norėdamas kiek sužadint tą kūną, abejodamas ištarė:

– Nusirenkit visai.

Staiga pakiliai klusniu judesiu nusviedė šalin marškinius ir apnuogino ploną baltą figūrą, kurios vidury tanki juoduma dvelkė liūdna vienatve. Lėtai artinosi, ir Eduardas pasibaisėdamas įsitikino, ką ir taip žinojo: jo kūną buvo visiškai sukausčiusi baimė.

Aš, ponai, žinau, kad metams bėgant, jūs pripratote, jog kūnas kartais nepaklūsta, ir jūsų tai nė kiek netrikdo. Bet supraskite, Eduardas anuomet buvo dar jaunas! Kūno pasipriešinimas kas kartą sukeldavo jam didžiausią paniką ir jis laikydavo tai nenuplaunama gėda, nesvarbu, ar šios gėdos liudininkas buvo gražus veidas, ar toksai atgrasus ir komiškas kaip direktorės. Tačiau direktorė jau buvo tik per žingsnį nuo jo ir jis, išsigandęs ir nežinodamas ko griebtis, staiga nesusivokdamas kaip suriko (tai buvo labiau intuicijos nei apgalvotos klastos vaisius):

– Ne, dėl Dievo, ne! Ne, tai nuodėmė, tai būtų nuodėmė!

Jis pašoko. Direktorė artinosi vapėdama prikimusiu balsu:

– Kokia nuodėmė? Jokios čia nuodėmės!

Eduardas traukėsi už apvalaus staliuko, prie kurio neseniai sėdėjo:

– Ne, aš negaliu taip, negaliu!

Direktorė atstūmė iš kelio krėslą ir artinosi nenuleisdama nuo Eduardo didžiulių juodų akių:

– Jokios čia nuodėmės! Jokios nuodėmės!

Eduardas apėjo staliuką, už jo buvo tiktai kanapa, direktorė stovėjo vos per žingsnį nuo jo. Dabar jau nebeturėjo kur trauktis ir tikriausiai pati neviltis šią akimirką pašnibždėjo jam įsakyti:

– Klaupkis!

Nesuprasdama žvelgė į jį, bet kai jis tvirtu (nors ir nevilties padiktuotu) balsu pakartojo: „Klaupkis!“ – karštai puolė prieš jį ant kelių ir apkabino jam kojas.

– Šalin rankas! – suriko jis. – Sudėk jas!

Vėl nesuprasdama pažvelgė į jį.

– Sudėk rankas, girdi!

Sudėjo rankas.

– Melskis, – įsakė jis.

Laikė sudėtas rankas ir nuolankiai žvelgė į jį.

– Melskis, kad Dievas mums atleistų, – sušnypštė Eduardas.

Laikė sudėtas rankas, žvelgė į jį didžiulėmis akimis, ir Eduardas ne tik gavo naudingo atokvėpio, bet ir, žvelgdamas į ją iš viršaus, ėmė vaduotis iš slegiančio pojūčio, kad yra tiktai grobis, galėjo daugiau kliautis savim. Žengė atgal, kad matytų ją visą, ir vėl įsakė:

– Melskis!

Jai tylint, riktelėjo:

– Garsiai!

Ir klūpanti liesa nuoga dama ėmė kalbėti:

– Tėve mūsų, kurs esi danguje, teesie šventas tavo vardas, teateinie tavo karalystė...

Tardama šiuos žodžius, žvelgė aukštyn į jį, tarsi jis būtų patsai Dievas. Eduardas stebėjo ją ir jautėsi vis geriau: prieš jį klūpėjo direktorė, žeminama pavaldinio, nuoga revoliucionierė, žeminama maldos, besimeldžianti dama, žeminama nuogybės.

Šis trigubas pažeminimo paveikslas svaigino ir staiga įvyko kažkas nelaukta: jo kūnas atšaukė savo pasyvų pasipriešinimą, Eduardas pajuto susijaudinimą!

Direktorei tariant: „Ir neleisk mūsų gundyti“, – greit nusimetė visus drabužius. Ištarus „Amen“, greitai čiupo ją nuo grindų ir nusinešė ant kanapos.

9

Tai vyko ketvirtadienį, o šeštadienį Eduardas su Alice išvažiavo į kaimą pas jo brolį. Brolis meiliai juos sutiko ir davė raktą nuo netoli stovinčio vasarnamio.

Abu meilužiai išėjo ir visą popietę klaidžiojo po laukus bei miškus. Bučiavosi ir patenkintos Eduardo rankos įsitikino, kad įsivaizduojama linija, bambos srityje skyrusi nekaltumo sferą nuo sanguliavimo sferos, nebeegzistuoja. Norėjo iš karto žodžiais patvirtinti taip ilgai lauktą įvykį, bet susizgribo, kad geriau patylėti.

Atrodo, jis mąstė visai teisingai: netikėtas Alicės atsivertimas įvyko nepriklausomai nuo jo savaites trukusių įkalbinėjimų, nepriklausomai nuo argumentų, nepriklausomai nuo jokio *loginio* sprendimo. Priešingai, jis visas buvo grįstas žinia apie Eduardo kankinystę, tai yra *klaida*, ir visiškai *nelogiškai* išvestas iš šitos klaidos. Pasvarstykim: kodėl Eduardo kankinio ištikimybė tikėjimui turėtų būti Alicės neištikimybės Dievo įsakymui priežastis? Jei Eduardas neišdavė Dievo prieš tyrėjų komisiją, tai kodėl dabar ji turėtų išduoti Jį prieš Eduardą?

Tokioj situacijoj kiekviena garsiai išsakyta pastaba galėjo netyčia atskleisti Alicei jos elgsenos nelogiškumą. Tad Eduardas protingai patylėjo, tai nė nekrito į akis, nes pati Alicė daug kalbėjo, buvo linksma ir niekuo neišsidavė, kad perversmas jos sieloje būtų dramatiškas ar skausmingas.

Kai sutemo, jie nuėjo į trobelę, įžiebė šviesą, pasiklojo lovą, pasibučiavo ir Alicė paprašė Eduardo užgesinti šviesą. Tačiau į kambarį skverbės žvaigždžių šviesa, ir Eduardui, jai paprašius, teko uždaryti net langines. Tada visiškoje tamsoje Alicė nusirengė ir atsidavė jam.

Eduardas tiek savaičių laukė šitos akimirkos, o dabar, keista, nė nepajuto jos išskirtinumo, kurį turėjo sukurti pralauktas laikas. Viskas buvo taip lengva ir savaime suprantama, kad tuo metu buvo kone išsiblaškęs ir turėjo vyti šalin įkyrias mintis: prisiminė ilgas bergždžias savaites, kai Alicė kankino jį savo šalčiu, prisiminė visus nemalonumus mokykloje, kuriuos teko dėl jos patirti, ir dabar, užuot pajutęs jai dėkingumą, pajuto kažkokį norą kerštauti ir pykti. Jį erzino, kaip lengvai ir be skrupu-

lų dabar išduoda Nesanguliavimo Dievą, kurį anksčiau taip fanatiškai išpažino; jį erzino, kad jai nieko nereiškė atsisakyti įprastinio santūrumo, jokio čia geismo, nuotykio, jokio lūžio; jį erzino, kaip ramiai, be vidinių dramų, viską išgyvena. Kai susierzinimas stipriai užvaldė jį, ėmė mylėtis padūkusiai ir su įsiūčiu, stengdamasis išgauti iš jos kokį garsą, žodį ar dejonę, bet jam nepavyko. Mergaitė buvo tyli ir, nepaisant visų jo pastangų, mylėjimasis taip pat tyliai ir nedramatiškai baigėsi.

Ji prigludo jam prie krūtinės ir greit užmigo, o Eduardas ilgai gulėjo galvodamas, kad nejaučia jokio džiaugsmo. Stengėsi įsivaizduoti Alicę (ne tiek fizinį jos vaizdą, kiek, jei įmanoma, visą jos esybę) ir staiga suvokė matąs ją *išskydusią*.

Pasiaiškinkime tą žodį: Alicė, kokią ją Eduardas ligi šiol matė, nepaisant viso naivumo, buvo tvirta ir aiški būtybė: atrodė, kad gražus jos išorės paprastumas atitinka tikėjimo paprastumą, o paprastas jos likimas, atrodė, grindžia jos elgseną. Eduardas ją ligi šiol matė vientisą ir nedalomą, galėjo juoktis iš jos, galėjo ją keikti, klastauti, tačiau turėjo (savaime) gerbti ją.

Tačiau dabar neteisingas jaukas išardė jos esybės vientisumą ir Eduardui pasirodė, kad jos pažiūros buvo tik kažkoks jos likimo prielipas, o likimas – jos kūno *prielipas*, išvydo ją kaip atsitiktinį kūną, minčių ir gyvenimo eigos junginį, neorganišką, dirbtinį ir labilų junginį. Įsivaizdavo Alicę (giliai alsavo jam ant peties) ir matė jos kūną bei mintis atskirai, tas kūnas jam patiko, mintys atrodė juokingos ir visa kartu nesudarė jokios būtybės. Matė ją kaip brėžį sauslapyje: be kontūrų ir be formos.

Kūnas jam iš tiesų patiko. Kai Alicė rytą pabudo, privertė ją likti nuogą, ir ji, nors tik vakar dar griežtai reikalavo uždaryti langines, nes trukdė ir blyški žvaigždžių šviesa, dabar visiškai užmiršo gėdytis. Eduardas žiūrėjo į ją (linksmai šokčiojo ieškodama arbatos pakelio ir sausainių pusryčiams) ir Alicė žvilgtelėjusi pastebėjo, kad jis susimąstęs. Paklausė, kas atsitiko. Eduardas atsakė, kad po pusryčių turi užeiti pas brolį.

Brolis klausinėjo, kaip Eduardui sekasi mokykloje. Eduardas atsakė, kad viskas gerai, ir brolis tarė:

– Ta Čechačkova tikra kiaulė, bet aš jai seniai atleidau. Atleidau, nes ji nežinojo, ką daro. Norėjo pakenkti man, bet tik padėjo susikurt gerą gyvenimą. Prie žemės ir uždirbu daugiau, ir gamta mane saugo nuo skepsio, kuris kamuoja miestiečius.

– Ir man, tiesą sakant, ta boba atnešė kažkokią sėkmę, – susimąstęs tarė Eduardas ir papasakojo broliui, kaip įsimylėjo Alicę, apsimetė tikįs Dievą, kaip jį teisė, kaip Čechačkova norėjo jį perauklėti, o Alicė galiausiai atsidavė jam lyg kankiniui. Nepapasakojo tik, kaip privertė direktorę kalbėti „Tėve mūsų“, nes išskaitė nepritarimą brolio akyse. Nutilo, ir brolis tarė:

– Gal ir pridariau klaidų, bet niekada neapsimetinėjau ir visiems į akis sakiau, ką galvoju.

Eduardas mylėjo brolį ir jo nepritarimas jį žeidė, jis stengėsi pasiteisinti, ir jie ėmė ginčytis. Pagaliau Eduardas pasakė:

– Žinau, broli, kad esi tiesus žmogus ir kad tau tai svarbu. Bet atsakyk man, *kodėl* reikia sakyti tiesą? Kas mus įpareigoja? Ir apskritai, kodėl tiesos sakymą laikome dorybe? Įsivaizduok, kad susitikai beprotį, kuris tvirtins esąs žuvis ir kad mes visi žuvys. Negi su tokiu ginčysies? Nusirengsi ir rodysi jam, kad neturi pelekų? Sakysi jam į akis, ką manai? Na sakyk man!

Brolis tylėjo ir Eduardas tęsė:

– Jeigu sakytum jam gryną tiesą, vien tai, ką iš tikrųjų manai, pradėtum rimtą pokalbį su bepročiu ir pats taptum bepročiu. Taip yra ir su mus supančiu pasauliu. Jeigu rėžčiau jam tiesą į akis, tai reikštų, kad laikau jį rimtu. O rimtai žiūrėti į tokį nerimtą dalyką reiškia pačiam tapti nerimtam. Aš, broli, *privalau* meluoti, jeigu nenoriu rimtai žiūrėti į bepročius ir pats toks tapti.

10

Buvo sekmadienio popietė ir abu meilužiai grįžo į miestą. Sėdėjo vieni kupė (mergaitė vėl linksmai čiauškėjo) ir Eduardas prisiminė, kaip anksčiau džiaugėsi, kad niekam neįsipareigojusioje Alicėje ras gyvenimo rimtį, kurios jam niekada nesuteiks jo pareigos. Dabar jis apgailestavo (traukinys idiliškai bildėjo per bėgių sandūras), kad meilės nuotykis su Alice yra niekingas, supintas iš atsitiktinumų ir klaidų, be jokios rimties ir prasmės. Girdėjo Alicės žodžius, matė jos gestus (spaudė jo delną) ir jam dingtelėjo, jog tai beprasmiški ženklai, bevertės monetos, popieriniai svarsčiai ir kad neverta skirti jiems daugiau dėmesio, nei Dievas skirtų nuogos direktorės maldai. Staiga jam pasirodė, kad visi žmonės, su kuriais susitiko darbovietėje, tebuvo sauslapyje išskydę brėžiai, neaiškios būtybės be tvirto pagrindo, dar blogiau, šimtą kartų blogiau (dingtelėjo nauja mintis), ir jisai pats tebuvo tų šešėlinių žmonių šešėlis, juk visą savo protą skyrė tiktai tam, kad prisitaikytų ir supanašėtų su tais žmonėmis. Ir nors prisitaikydavo juokdamasis, nerimtai, stengdamasis slapčia juos išjuokti (ir taip pateisinti savo prisitaikymą), tai nieko nekeitė, nes ir pajuokiamas pamėgdžiojimas tėra pamėgdžiojimas, ir besityčiojantis šešėlis tėra šešėlis, išvestinis ir pavaldus, vargingas ir tuščias.

Gėda, baisi gėda. Traukinys idiliškai bildėjo per bėgių sandūras (mergaitė čiauškėjo), o Eduardas prabilo:

– Alice, tu laiminga?

– Taip, – atsakė Alicė.

– O man baisu, – tarė Eduardas.

– Ką čia mali? – paklausė Alicė.

– Mums nederėjo to daryti. Nereikėjo.

– Ir kas tau šovė į galvą? Juk pats norėjai!

– Taip, norėjau, – patvirtino Eduardas. – Bet tai buvo didžiausia klaida, kurios Dievas man niekada neatleis. Alice, tai buvo nuodėmė.

– Sakyk, kas tau atsitiko? – ramiai paklausė mergaitė. – Juk pats visada sakydavai, jog Dievui svarbiausia meilė!

Kai Eduardas išgirdo, kaip Alicė ramiai pasisavino jo teologinius sofizmus, su kuriais prieš kiek laiko taip nesėkmingai traukė į kovą, jį tarsi velnias apsėdo:

– Sakiau, kad tave išbandyčiau. Patyriau dabar, kaip sugebi būti ištikima Dievui. Tačiau kas išduoda Dievą, šimtą kartų lengviau gali išduoti žmogų!

Alicė dar rasdavo gatavų atsakymų, bet geriau nebūtų jų radusi, nes tiktai kurstė kerštingą Eduardo įsiūtį. Eduardas kalbėjo ir kalbėjo taip ilgai (pagaliau ištardamas tokius žodžius kaip *šlykštybė* ir *kūno bjaurastis*), kad galiausia iš to ramaus ir švelnaus veido išgavo kūkčiojimą, ašaras, raudą.

– Sudie, – tarė jai stotyje ir paliko verkiančią. Tiktai namie, po kelių valandų, kai atslūgo keistas pyktis, iki galo įsisąmonino, ką padaręs. Prisiminė jos kūną, kuris šį rytą šokčiojo prieš jį nuogas, ir kai suprato šitą gražų kūną jau praradęs, nes pats savo noru jį išvarė, mintyse pavadino save idiotu ir panoro skelti sau antausį.

Bet šaukštai po pietų, nieko nepakeisi.

Tiesos labui turime pasakyti, kad nors prarasto gražaus kūno vaizdas ir skaudino Eduardą, jis gana greitai kompensavo prarastį. Anksčiau jį kankinęs ir neviltį kėlęs kūniškos meilės poreikis buvo tik laikinas į miestą atsikėlusiojo nepatogumas. Eduardo kančios baigėsi. Kartą per savaitę aplankydavo direktorę (įprotis išvadavo jo kūną nuo ankstesniojo susikaustymo) ir buvo nusiteikęs lankyti ją, kol jo padėtis mokykloje netaps aiškesnė. Be to, vis sėkmingiau susirasdavo ir kitų moterų bei merginų. Dėl to ėmė labiau vertinti vienatvės akimirkas ir pamėgo

vaikščioti vienas, kartais pakeliui (prašau skirti tam dar truputį dėmesio) užsukdamas į bažnyčią.

Ne, nesibaiminkite, Eduardas nepradėjo tikėti. Mano pasakojimas nebus vainikuotas tokiu prikišamu paradoksu. Tačiau Eduardas, nors beveik įsitikinęs Dievo nebuvimu, vis dėlto mielai ir nostalgiškai pasineria į jo vaizdinius.

Dievas yra pati esmė, o Eduardas taip niekada (nuo nuotykio su direktore ir Alice prabėgo daug metų) ir nerado nieko ypatingo nei savo meilėse, nei mokytojavime, nei savo mintyse. Jis per protingas, kad tartųsi radęs prasmę neesminiuose dalykuose, tačiau per silpnas, kad slapta netrokštų esmės.

Ak, ponios ir ponai, sunku gyventi žmogui, kai į nieką negali žiūrėti rimtai!

Todėl Eduardas ilgisi Dievo, nes tik Dievas neturi išblaškančios priedermės *pasirodyti* ir gali tiktai *būti*, nes tiktai jis sudaro (jis pats, vienintelis ir nesantis) esminę atsvarą neesminiam (tačiau esančiam) pasauliui.

Taigi kartais Eduardas sėdi bažnyčioje ir susimąstęs žiūri į kupolą. Atsisveikinkime su juo kaip tik tokią akimirką: popietė, bažnyčia tuščia ir tyli. Eduardas sėdi ant medinio suolo ir apgailestauja, kad Dievo nėra. Ir kaip tik šią akimirką jo gailestis toksai didelis, kad staiga iš gelmių jam išnyra tikras, gyvas Dievo veidas. Pažvelkite! Taip! Eduardas šypsosi! Šypsosi, ir jo šypsena laiminga...

Prašom išsaugoti jį atmintyje šitokį besišypsantį.

TURINYS

Serija „Garsiausios XX a. pabaigos knygos“

- ✓ Peter Høeg „Panelės Smilos sniego jausmas“
- ✓ Jostein Gaarder „Sofijos pasaulis“
- ✓ Kerstin Ekman „Įvykiai prie vandenų“
- ✓ Umberto Eco „Fuko švytuoklė“
- ✓ Michael Ondaatje „Anglas ligonis“
- ✓ Einar Már Guðmundsson „Visatos angelai“
- ✓ Robert Schneider „Miego brolis“
- ✓ Andréï Makine „Prancūziškas testamentas“
- ✓ Peter Høeg „Moteris ir beždžionė“
- ✓ Milan Kundera „Nemirtingumas“
- ✓ Nino Ricci „Šventųjų gyvenimai“
- ✓ Thomas Brussig „Herojai kaip ir mes“
- ✓ Andrzej Zaniewski „Žiurkinas“
- ✓ Gabriel García Márquez „Apie meilę ir kitus demonus“
- ✓ Michael Larsen „Netikrumas“
- ✓ Alessandro Baricco „Šilkas“
- ✓ Viktor Pelevin „Čiapajevas ir Pustota“
- ✓ Irvine Welsh „Traukinių žymėjimas“ (Trainspotting)
- ✓ Ute Ehrhardt „Geroms mergaitėms dangus, blogoms – viskas“
- ✓ Susanna Tamaro „Eik kur liepia širdis“
- ✓ Umberto Eco „Vakarykštės dienos sala“
- ✓ E. Annie Proulx „Akordeono nusikaltimai“
- ✓ Elfriede Jelinek „Geidulys“
- ✓ Zyranna Zateli „Grįžtantys su vilkų šviesa“
- ✓ Svava Jakobsdóttir „Gunlodos saga“
- ✓ Agneta Pleijel „Žiema Stokholme“
- ✓ Lydie Salvayre „Šmėklų draugija“
- ✓ Ute Ehrhardt „Kaip tapti bloga mergaite“
- ✓ Carl-Johan Vallgren „Lošėjo Rubašovo dokumentai“
- ✓ Michael Larsen „Gyvatė Sidnėjuje“
- ✓ Alina Fernández „Alina“
- ✓ Margaret Atwood „Greis“

- ✓ Ingrid Noll „Šaltas vakaro dvelksmas“
- ✓ Eva Wlodarek „Neliksiu nepastebėta“
- ✓ Catherine Clément „Teo kelionė“
- ✓ Connie Palmen „Dėsniai“
- ✓ Robert Schneider „Oreigė“
- ✓ Nikolaus Piper „Feliksas finansininkas“
- ✓ Lennart Hagerfors „Svajonė apie Ngongą“
- ✓ Arto Paasilinna „Zuikio metai“
- ✓ Judith Krantz „Tesės Kent brangenybės“
- ✓ Elizabeth Wurtzel „Prozaco karta“
- ✓ Marie-Claire Blais „Geismai“
- ✓ Ian McEwan „Amsterdamas“
- ✓ Ragnhild N. Grødal „Grobuonis!“
- ✓ Zoë Jenny „Žiedadulkių kambarys“
- ✓ Denis Guedj „Papūgos teorema“
- ✓ John O'Donohue „Anam ċara. Keltų pasaulio dvasinė išmintis“
- ✓ Jean-Pierre Vernant „Pasaulis, dievai, žmonės. Mitų interpretacijos“
- ✓ Philippe Delerm „Pirmas gurkšnis alaus ir kiti maži malonumai“
- ✓ Chuck Palahniuk „Kovos klubas“
- ✓ Carl Sagan „Demonų apsėstas pasaulis“
- ✓ Alessandro Baricco „Jūra vandenynas“
- ✓ Milan Kundera „Atsisveikinimo valsas“
- ✓ Umberto Eco „Rožės vardas“
- ✓ John Banville „Parodymų knyga“
- ✓ Michal Viewegh „Mergaičių auklėjimas Čekijoje“
- ✓ Pentii Lempiäinen „Skaičių simbolika“
- ✓ Milan Kundera „Juokingos meilės“
- Milan Kundera „Gyvenimas yra kitur“
- John O'Donohue „Amžinybės atbalsiai“
- Finn Skårderud „Nerimas“
- Umberto Eco „Baudolinas“
- Karl Ove Knausgård „Anapus pasaulio“

Kundera, Milan
Ku-183 Juokingos meilės : [apsakymai] / Milan Kundera ; iš čekų kalbos vertė Almis Grybauskas. – Vilnius : Tyto alba, 2001. – 207[5] p. (Garsiausios XX a. pabaigos knygos)
ISBN 9986-16-221-1

Talentingo ir populiaraus rašytojo Milano Kunderos knygoje „Juokingos meilės" sarkastiškai piešiami vyrų ir moterų santykiai, atskleidžiami paradoksalūs vyrų poelgiai, paremti sąmojinga gyvenimo filosofija, pasakojamos juokingai graudžios kasdienės istorijos. Autorius nevengia pajuokiamai, su vyriška ironija kalbėti apie rimtus, kartais net kilnius dalykus.

UDK 885.0-3

Milan KUNDERA

JUOKINGOS MEILĖS

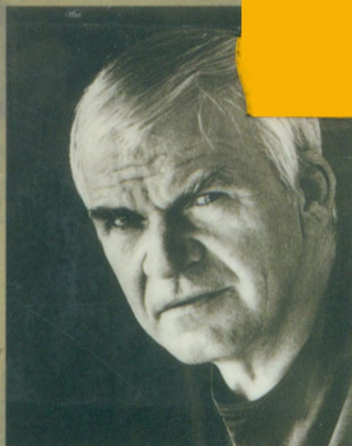
Iš čekų kalbos vertė *Almis Grybauskas*

Viršelio nuotrauka *Daumanto Každailio*

Viršelio dailininkai *Daumantas Každailis, Ilona Kukenytė*

SL 1686. 2001 10 11. 7,53 leidyb. apsk. l. Užsakymas 1007
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius
Spausdino AB „Standartų spaustuvė", S. Dariaus ir S. Girėno 39, 2038 Vilnius

„Žmogus žengia per dabartį užrištomis akimis. Jis gali tik nujausti ir spėlioti, ką išgyvenąs. Tik paskui jam bus nurišta nuo akių skarelė ir jis, žvilgtelėjęs į praeitį, supras, ką nugyvenęs ir kokią tai turėjo prasmę.“

„Juokingos meilės“ – jau ketvirtoji žymaus čekų rašytojo, gyvenančio Prancūzijoje, Milano Kunderos (g. 1929) knyga lietuviškai, suteikianti progą palyginti tokius skirtingus forma, nuotaika, fabula jo romanus ir atsidusti: na ir talentas!

Ar gali būti banalesnės temos XX a. pabaigos postmoderniojo romano kontekste kaip jaunystė ir meilė? Bet Milanas Kundera – raiškos virtuozas – kasdienes situacijas pakylėja į naujos, ypatingos, „kunderiškos“ literatūrinės kokybės aukštumas.

Šįkart autorius imasi žaidimo (jausmais, situacijom) motyvo, o paskirus jo siužetus (meilės istorijas) vienija mistika, mūsų laikais neįmanomas Don Žuanas, juokinga jaunystė.

„Ir žaidimas spendžia žmogui spąstus, ir žaidimas yra nelaisvė žaidėjui...“ – yra sakęs M. Kundera. „Juokingose meilėse“ veikėjų pradėti žaidimai dažnai ne tik išsprūsta jiems iš rankų, bet ir sugriauna patys save...

ISBN 9986-16-221-1

www.tytoalba.lt